

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Andra kammaren.

Nr 24.

Tisdagen den 2 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 26 och den 27 nästlidna mars.

§ 2.

Föredrogos var för sig samt hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 223, angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Nederländerna för undvikande av dubbelbeskattning;

nr 224, med förslag till vissa ändringar i och tillägg till gällande tulltaxa; och

nr 225, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.

§ 3.

Vidare föredrogos var efter annan de på bordet liggande motionerna; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 550 av herr *Lindman m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 551 av herrar *Wallerius* och *Petersson* i Lerbäcksbyn;

nr 552 av herr *Olsson* i Mora *m. fl.*;

nr 553 av herr *Pehrsson* i Bramstorp *m. fl.*;

nr 554 av herr *Weijne*;

nr 555 av herr *Björling m. fl.*; och

nr 556 av herr *Andersson* i Dunker *m. fl.*;

till bankoutskottet motionerna:

nr 557 av herr *Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.*;

nr 558—560 av herr *Holmgren m. fl.*; och

nr 561 av herr *Holmgren*; samt

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 562 av herrar *Aqvist* och *Nilsson* i Karlstad;

nr 563 av herr *Näslund m. fl.*;

nr 564 av herrar *Andersson* i Rasjön och *Hilding*; och

nr 565 av herr *Henrikson m. fl.*

§ 4.

Slutligen föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 64 och 65, bevillningsutskottets betänkanden nr 33 och 34, bankoutskottets utlåtanden nr 32—35, andra lagutskottets utlåtanden nr 20 och 21 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 49—56.

§ 5.

Herr *Ossbahr* avlämnade en motion, nr 566, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 184, med förslag till lag om kommunalstyrelse i Stockholm.

Vidare avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 174, angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet m. m., nämligen:

nr 567 av herr *Hermansson m. fl.*;

nr 568 av herr *Holmdahl*;

nr 569 av herrar *Petersson* i Lerbäcksbyn och *Olsson* i Staxäng; och

nr 570 av herr *Sandberg m. fl.*

Härefter avlämnades nedannämnda motioner, nämligen av:

herr *Lindmark*, nr 571, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 220, angående åtgärder till skyddande av de allmänna intressena vid utnyttjandet av Bolidens gruvaktiebolag tillhöriga gruvfyndigheter; och

herr *Lundell m. fl.*, nr 572, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 148, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen.

Härpå avgåvos två motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 192, med förslag till militärt tjänstepensionsreglemente m. m., nämligen:

nr 573 av herrar *Holmgren* och *Holmström*; och

nr 574 av herr *Johanson* i Hallagården *m. fl.*

Ytterligare avlämnades två motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 140, med förslag till lag om virkesmätning, nämligen:

nr 575 av herr *Danielsson*; och

nr 576 av herr *Nordström*.

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

§ 6.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts två särskilda propositioner angående tilläggspension åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer; och

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i lärarinnornas pensionsanstalt för vissa övningslärarinnor vid kommunala flickskolor.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

första lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckta motioner om vägfred m. m.; och

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion, II: 476, angående förbud mot offentliga nöjeställningar och idrottstävlingar å vissa högtidsdagar.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Svedman* under 6 dagar fr. o. m. den 4 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.10 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 3 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var efter annan de å kammarens bord vilande motionerna; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 566 av herr *Ossbahr*;

till statsutskottet motionerna:

nr 567 av herr *Hermansson m. fl.*;

nr 568 av herr *Holmdahl*;

nr 569 av herrar *Petersson* i Lerbäcksbyn och *Olsson* i Staxäng;

nr 570 av herr *Sandberg m. fl.*; och

nr 571 av herr *Lindmark*;

till bevillningsutskottet motionen nr 572 av herr *Lundell m. fl.*;

till bankoutskottet motionerna:

nr 573 av herrar *Holmgren* och *Holmström*; och

nr 574 av herr *Johanson* i Hallagården *m. fl.*; samt

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 575 av herr *Danielsson*; och

nr 576 av herr *Nordström*.

§ 2.

Vidare föredrogos, men bordlades åter första lagutskottets utlåtande nr 36 och andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

§ 3.

Härefter föredrogos vart för sig bevillningsutskottets betänkanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående skatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till dels förordning om ändrad lydelse av 7 § tulltaxeförordningen, dels ock förordning om ändrad lydelse av 8 § 1 mom. samma förordning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 4.

Ang. kontroll
över tillverk-
ningen av
krigsmateriel
m. m.

Till avgörande företogs första lagutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.

Genom en den 25 januari 1935 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 89, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.

Utskottet hemställde, att riksdagen med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas måtte för sin del antaga av utskottet framlagt förslag till förordning om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.

Reservationer hade emellertid avgivits

av herr *Löfgren*, vilken med instämmande av herrar *Ernst W. Svenson*, *Ryberg* och *Olsson* i Rimforsa ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas måtte för sin del antaga i reservationen intaget förslag till förordning om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.; samt

av herrar *S. Erik Anderson*, *Velander*, *von Mühlenfels* och *Nilsson* i Antnäs samt fröken *Wellin*, vilka hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Lindqvist*, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 35 får jag hemställa, att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredrages 1 § i det av utskottet tillstyrkta förordningsförslaget, därefter de i samma förslag intagna promulgationsstadgandena samt vidare återstoden av förordningsförslaget paragrafvis med ingress och rubrik sist, att, sedan förordningsförslaget blivit genomgången, utskottets hemställan föredrages, att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet, samt att författningstext icke må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölls.

Utskottets förslag till förordning om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.

Efter föredragning av 1 § anförde:

Herr statsrådet *Undén*: Herr talman! Den fråga, som kammaren nu går att avgöra, har i utpräglad grad en internationell och utrikespolitisk karaktär. Visserligen föreslår icke regeringen i detta sammanhang, att de svenska statsmakterna skola antaga någon internationell överenskommelse i detta spörsmål. Den fråga det gäller är bara den, huruvida de svenska statsmakterna vilja för sin del taga ett steg — och ett betydelsefullt steg — i riktning mot kontroll över den svenska rustningsindustrien. Men det är uppenbart, att betydelsen av den fråga, som här föreligger, icke kan rätt bedömas, utan att man ser

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

den mot en internationell bakgrund, och det är klart, att blivande åtgärder för internationell kontroll över rustningsindustrien förutsätta, att varje land, som har sådan industri inom sina gränser, först vidtager åtgärder för sin del för att nå en nationell kontroll över sin egen rustningsindustri.

Jag torde icke behöva uppehålla mig vid de motiv, som föranlett, att frågan om rustningsindustriens kontrollerande blivit alltmera aktuell efter världskriget. Jag tror, att jag kan nöja mig med att säga, att numera den uppfattningen är ganska allmän i världen, att rustningsindustrien utgör en politisk faktor av den största betydelse för fredssträvandena eller rättare sagt för krigsutsikterna i världen, och att denna faktor är en orosfaktor av första ordningen. Om man icke visste det förut, skulle de avslöjanden, som skett inför den undersökningskommission, som Amerikas förenta staters senat förra året tillsatte, ha gett de nödvändiga beläggen. Under denna undersökning har det ju framkommit, att stora och ansedda krigsmateriefirmor i världen tillämpa metoder för att sprida sina produkter och få sina varor sålda i främmande länder, som, när de blivit offentligen kända, framkallat en våg av indignation i det land, där man närmast följt dessa undersökningsresultat. Jag skall taga endast ett litet exempel på vad som framkommit vid undersökningarna. En viss stor rustningsfirma i Förenta staterna hade levererat flygplan till de båda länder, som voro i konflikt med varandra år 1932 i Sydamerika, nämligen Peru och Colombia. Firman underrättade först sin agent i Peru, att grannen i norr gjorde stora inköp av flygplan från firman, och framhöll, att Peru därför icke borde försumma sig att i sin tur öka sitt flygvapen. Sedan meddelades agenten i Colombia, att grannen i söder rustade allt vad tygen höllo och att det därför gällde för Colombia att icke förlora det försprång i fråga om flygvapen det redan förskaffat sig. Slutligen sändes ännu ett telegram till agenten i Peru med underrättelse, att nu hade Colombia gjort stora beställningar av flygplan men ännu icke deponerat betalningen och att, om Peru skyndade sig att deponera betalning, det skulle få företrädesrätt till befintliga flygplan. Detta är endast ett litet exempel på de många osunda affärsmetoder, som avslöjats vid förhören inför Förenta staternas senats kommission och som väckt sådant uppseende i hela världen.

Då det framställts önskemål om kontrollerande av rustningsindustrien i olika länder, har den bakom liggande uppfattningen varit den, att man endast genom att skaffa ökad publicitet rörande rustningsindustrien och dess affärstransaktioner skulle kunna förebygga den sorts politisk propaganda, som är så nära förenad med verksamheten för produkternas försäljning. Vidare har motivet varit, att de olika länderna själva skulle få bättre och mera ingående kännedom om rustningsindustrien i de egna länderna, att alltså de officiella myndigheterna och regeringarna skulle få noggrannare kännedom om vilka affärsmetoder rustningsföretagen bedreve. Men slutligen har frågan också kommit upp från en annan synpunkt. Under nedrustningskonferensen i Genève har det tett sig uppenbart, att ifall man når fram till en internationell konvention om rustningsbegränsning, åtgärder också måste vidtagas för kontroll över konventionens efterlevnad. Ur den synpunkten har det ansetts oundgängligt, att kontrollen utsträckes också till rustningsindustrien, för att det i tid må bli känt, om produktionen av vapen och krigsmateriel abnormt ökas och alltså ger en antydning om att läget i avseende å rustningarna inom kort kommer att förändras. Den i Genève sammanträdande nedrustningskonferensen har ju knappast nått några som helst resultat. En kommitté, som fortfarande sammanträder och arbetar i Genève, är emellertid just den som sysslar med den privata rustningsindustrien, och i denna kommitté framlade förra hösten Amerikas förenta staters regeringsombud ett utkast till en internatio-

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

nell överenskommelse rörande rustningsindustrien, byggd på ett koncessions-system av alldeles samma art, som det som föreslås i den här föreliggande propositionen. Förenta staternas regering har alltså för sin del förklarat sig villig att ansluta sig till en överenskommelse, byggd på denna grundval, och under de senare överläggningarna i kommittén, där även Sverige är representerat, har det från olika håll uttalats anslutning till huvudgrundsatserna i det amerikanska förslaget, särskilt vad det gäller själva koncessionssystemet, ett system, varigenom skulle införas koncessionstvång för alla enskilda rustningsföretag i de länder, som ansluta sig till en dylik konvention. Under kommitténs överläggningar har det icke från något håll framkommit erinringar mot denna del av det amerikanska förslaget. Ingen av de regeringsrepresentanter, som sitta i kommittén, har exempelvis kommit på idén att framföra förslag om att man skulle undantaga från koncessionstvånget de nu befintliga företag, som bedriva tillverkning av krigsmateriel. Man har alltså icke från något håll kommit med det argument, som nu figurerar i mellanpartiernas reservation i första lagutskottets betänkande och som går ut på att det skulle vara rent principiellt av rättsliga skäl betänkligt att införa ett koncessionstvång för de nu bestående företagen. Hade någon representant, t. ex. svenska regeringens ombud, i kommittén framfört ett dylikt argument, hade det säkerligen väckt en stor och oangenäm överraskning.

Då den svenska utredningen igångsattes förra hösten, framhöll statsministern i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, att man borde undersöka dessa frågor rörande kontroll över krigsmaterielindustrien även från den utgångspunkten, att det kunde ifrågasättas, att man helt skulle förbjuda enskild tillverkning av krigsmateriel och alltså monopolisera sådan tillverkning för statens räkning. Från många håll har också den meningen förfäktats, att man icke når fram till en verkligt effektiv kontroll på någon annan väg än denna. Just häromdagen fick jag i min hand ett nummer av den engelska tidskriften *The New Statesman*, vari redovisas resultatet av en frivillig omröstning i vissa frågor rörande Storbritanniens internationella politik och dess ställning till folkförbundet, en frivillig omröstning, vari deltog omkring 4 miljoner personer. Bland de frågor, som uppstälts till föremål för omröstningen, var också frågan, hur man ställde sig till privat tillverkning av krigsmateriel. Av de röstande bekände sig 93 % vara motståndare till varje privat tillverkning av krigsmateriel.

Emellertid har regeringen icke utformat ett sådant radikalt förslag. Den har lagt sitt förslag på ett så moderat sätt, att förslaget skulle kunna vinna anslutning från alla håll. Propositionen föreslår ett koncessionstvång och vidare en fortlöpande kontroll genom statlig myndighet. Att regeringen kunnat ha fog för uppfattningen, att ett dylikt förslag skulle kunna vinna åtminstone en ganska allmän anslutning är rätt naturligt. Jag skall nämna ett par saker, som gett oss stöd för den uppfattningen. Det anges t. ex. i propositionen på sidan 36 en del organisationer, som förra våren blevo oroliga för att den nuvarande regeringen icke skulle lägga fram det förslag, som då utarbetats av de sakkunniga. Det inkom då en framställning, som var undertecknad av en hel rad organisationer, bl. a. förbundet för kristet samhällsliv, nationaltemplarorden, svenska ekumeniska nämnden, svenska världsfredsmissionen, Sveriges godtemplares ungdomsförbund o. s. v. Och i det valprogram, under vilket det nybildade folkpartiet förra sommaren gick till val, fanns också en punkt av följande lydelse: »Vapenindustrien bör underkastas effektiv internationell kontroll.»

Utskottet har visserligen förordat regeringens proposition, men bakom detta förord står icke en majoritet av utskottsmedlemmar, utan opponenter utgöra

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

i själva verket majoriteteten, fastän de delat sig på två grupper. Högerns ledamöter i utskottet yrka rent avslag. Mellanpartiernas representanter ansluta sig till en reservation av herr Eliel Löfgren. Denna reservation vänder sig mot en av huvudpunkterna i propositionen. Den föreslår nämligen, att koncessionstvånget icke skall bli tillämpligt på redan befintliga företag. Reservanterna ansluta sig till tanken, att den fortlöpande kontrollen skall gälla även de befintliga företagen, men de finna det icke lämpligt och riktigt, att koncessionstvånget sträcker sig till dessa. Redan själva tonfallet i reservationen förefaller vara i ganska dålig överensstämmelse med den programpunkt, som jag hade äran nyss läsa upp och som ju i alla fall vittnar om ett direkt, positivt intresse för en internationell kontroll över den privata rustningsindustrien — och som jag redan sagt: internationell kontroll kan icke tänkas, utan att man först inför nationell kontroll. Det heter i ingressen till reservationen — jag refererar litet fritt och icke efter ordalagen — att det finns synnerligen ingående kontrollbestämmelser redan nu i svensk lagstiftning, men att det icke torde kunna bestridas, att den nuvarande kontrollen icke ger möjlighet att fullständigt överblicka tillverkningen. Därför vilja reservanterna icke motsätta sig en komplettering av de nuvarande bestämmelserna. Reservanterna ha emellertid vissa erinringar att framställa. Man finner det betänkligt med hänsyn till allmänna rättsliga principer att utsträcka kravet på särskilt produktions-tillstånd till de nu arbetande företagen. Dessutom hänvisas det till, att det också skulle vara onödigt med en dylik anordning, och i det fallet framhålla reservanterna två särskilda synpunkter. De säga först och främst, att regeringen ju redan har påtryckningsmedel mot den enskilda krigsmaterielindustrien genom det befintliga exportförbudet. Kungl. Maj:t har, heter det, möjlighet att genom vägran av exportlicens förebygga sådana företeelser inom krigsmaterielindustrien, som kunna anses vara icke önskvärda. Om jag rätt uppfattar denna passus i reservanternas motivering, skulle meningen vara den, att Kungl. Maj:t skulle vid behandling av licensansökningar för export pröva ansökningarna icke endast från de synpunkter, som nu anläggas, d. v. s. huruvida det är ur utrikespolitisk eller allmän fredspolitisk synpunkt riktigt att tillåta export till det eller det landet, t. ex. därför att landet ifråga befinner sig i krig eller står vid branten av ett krig — det är de synpunkter, som för närvarande anses motivera avslag på licensansökningar. Här skulle tydligen tankegången vara den, att regeringen skulle begagna sig av exportförbudet som ett indirekt påtryckningsmedel på industrien eller på vissa företag för att få vederbörande att i ett eller annat avseende ställa sig till efterrättelse de villkor eller föreskrifter, regeringen skulle vilja införa. Jag kan visserligen tänka mig, att en regering emellanåt kan vara tvungen att tillgripa dylika indirekta påtryckningsmedel, men jag finner det dock ganska egendomligt och betänkligt, att man skulle göra detta till det normala påtryckningsmedlet på krigsmaterieföretagen. Det kommer t. ex. en ansökan från ett bolag om licens från exportförbudet för export av krigsmateriel till något av våra grannländer. Då skulle regeringen vägra en dylik licens, därför att den hade något ouppgjort mellanhavande med bolaget i en helt annan fråga, däri bolaget icke velat rätta sig efter regeringens önskemål i avseende å tillverkningen. Skulle det verkligen vara en lämplig väg att förhindra en i och för sig fullt legitim export för att på så sätt nå ett helt annat syfte? Jag är övertygad om, att därest ett sådant beslut fattades, vi mycket snabbt skulle få en démarche från vederbörande främmande stat, dit exporten skulle äga rum, vari skulle framhållas, att man inte kunde förstå, varför den svenska regeringen ville förhindra detta land från att köpa krigsmateriel eller rättare sagt att från Sverige få ut den krigsmateriel, som man redan inköpt. Jag kan alltså inte finna, att

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
den nu förefintliga möjligheten att förbjuda exporten av krigsmateriel, till vilken man hänvisar i reservationen, kan ersätta eljest behövliga maktmedel för upprätthållandet av de grundsatser rörande krigsmaterieltillverkningen, som en regering kan anse nödvändiga.

Den andra frågan, som av reservanterna i detta sammanhang beröres, gäller spørsmålet om utländskt inflytande på krigsmaterielindustrien. Reservanterna förklara, att den frågan nog finner sin lösning, utan att man behöver införa något koncessionssystem, och att man följaktligen inte behöver uppställa för de nu befintliga företagen den regel, som står i 1 § av förordningen, nämligen att ett företag, som vill bedriva tillverkning av krigsmateriel i aktiebolagets form, skall ha anpassat sig efter 1916 års lag, varigenom ju utländskt inflytande begränsas till en femtedel av aktiekapitalet. Reservanterna vilja ju inte vara med om, att denna regel inskrives med giltighet för nu befintliga företag. I och med att de avvisa koncessionssystemet för dessa företag, avvisa de också denna möjlighet att förhindra utländskt inflytande att göra sig gällande. De framhålla emellertid, att detta inte gör så mycket, då de bolag som bedriva dylik tillverkning, redan torde ha anpassat sig efter 1916 års lag. Ja, detta är ju en from förhoppning från reservanternas sida. Jag för min del tror inte, att verkligheten motsvarar förhoppningen helt och hållet. Det är visserligen sant, att de största företagen inom denna bransch torde ha anpassat sig efter 1916 års lag. Så ha emellertid ingalunda alla företag gjort. I varje fall ha reservanterna därom inte förebragt någon som helst utredning. Även om det nu skulle vara på det sättet, att befintliga företag anpassat sig efter 1916 års lag, d. v. s. intagit i sina bolagsordningar förbehåll mot utländskt förvärv av aktier utöver en femtedel av aktiekapitalet, förefinns ingen som helst garanti för att dessa företag också komma att bibehålla förbehållet i sina bolagsordningar. Man kan ju säga, att ett sådant förbehåll inte kan strykas utan Kungl. Maj:ts medgivande. Detta är alldeles riktigt, men kom ihåg, mina herrar, att grunden för detta förbehåll enligt 1916 års lag är, att ett bolag vill förvärva naturtillgångar eller idka gruvdrift. Dessa äro de två fall, då det är nödvändigt för ett bolag att inskriva ifrågakvarande förbehåll i sin bolagsordning. Det torde icke vara alldeles uteslutet — i varje fall torde man inte kunna få några garantier i det avseendet — att ett bolag, som för närvarande har ett dylikt förbehåll, ordnar det på det viset, att det inte längre behöver besitta skogar, vattenfall eller jordbruk eller idka gruvdrift utan kan överlåta denna del av affärerna till ett annat bolag, ett dotterbolag eller eljest närstående bolag, och sedan anhålla hos Kungl. Maj:t om befrielse från detta förbehåll, sedan bolagsstämman så beslutat. Kungl. Maj:t kan ju i ett sådant fall inte upprätthålla ett förbehåll, som tillkommit till skydd mot utländskt inflytande i fråga om våra gruvor och andra naturtillgångar. Kungl. Maj:t kan, i det antydda fallet, inte gärna ha någon laglig grund att vägra släppa förbehållet, när vi inte ha någon lag som säger, att även krigsmaterieltillverkare böra ha ett sådant förbehåll i sina bolagsordningar. Genom att stryka denna princip har man alltså tappat bort själva grundvalen för en ståndpunkt, som skulle gå ut på, att Kungl. Maj:t skulle kunna vägra bifall till ett strykande av förbehåll om utländskt inflytande.

Vidare är det klart, att 1916 års lag även för de bolag, som nu antagit dessa förbehåll enligt 1916 års lag, icke är effektiv. Vi veta ju alla, att denna lag i stor utsträckning kunnat kringgå. I det avseendet trösta sig reservanterna med det argumentet, att vi förra året fingo en bulvanlagstiftning, som numera torde göra 1916 års lagstiftning effektiv, och som alltså torde förhindra ett utländskt inflytande på ett effektivare sätt än förut varit fallet. Vad nu detta skäl beträffar så är det givet, att denna nya bulvanlagstift-

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

ning — som för övrigt framlades icke minst med tanke på förhållandena inom den svenska krigsmaterielindustrien — är betydligt effektivare än den lagstiftning, vi tidigare hade. Man kan dock näppeligen garantera, att icke även denna lagstiftning skall kunna kringgås. Det har visat sig i fråga om all lagstiftning av denna art, att det är synnerligen svårt att täppa till alla luckor i lagstiftningen. Såvitt jag känner till, har ännu icke denna nya bulvanlagstiftning föranlett några sådana åtgärder i fråga om de redan befintliga bolagen för tillverkning av krigsmateriel, som man möjligen skulle kunna vänta med hänsyn till att denna lagstiftning så småningom träder i verksamhet.

Det är visserligen i och för sig tacknämligt, att reservanterna ansluta sig till det fortlöpande kontrollförfarande, som i propositionen föreslås. Men hur skulle det gå, om denna kontroll föranledde konstaterandet av missförhållanden av en eller annan art, som enligt den ansvariga regeringens mening böra undanröjas? Ja, därvidlag ha reservanterna tagit upp en föreskrift, som säger, att Kungl. Maj:t skall kunna infordra upplysningar och kunna meddela de föreskrifter, som med anledning av de inkomna upplysningarna befinnas påkallade med hänsyn till rikets intressen. Så heter det i motiveringen. I lagtexten heter det, att »Konungen äger med avseende å sättet för verksamhetens fortsatta bedrivande och i övrigt meddela de föreskrifter, som av hänsyn till rikets intressen befinnas erforderliga». Det är icke så alldeles lätt att tolka detta uttryck i reservanternas lagförslag. Hur långt sträcker sig Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela föreskrifter beträffande redan befintliga företag på detta område? Därom får man inte veta någonting. Antingen kan man tolka detta uttalande så, att Kungl. Maj:t har synnerligen vidsträckt befogenheter, men då förstår man ju inte riktigt, varför inte reservanterna lika gärna kunnat ansluta sig till propositionens förslag om koncessionstvång, eller också måste man tolka dessa ord på det sättet, att Kungl. Maj:t har väsentligt mindre befogenheter än som skulle givas genom ett koncessionstvång, och i så fall måste det sägas, att reservanternas förslag är alldeles otillfredsställande och för sitt ändamål odugligt.

Även om regeringens förslag antages, är det inte alldeles säkert, att det samma skall visa sig tillräckligt effektivt. Det kan tänkas, att erfarenheten kommer att visa, att inte ens de maktmedel, som med detta förslag skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, äro tillräckliga för att förebygga de olägenheter, som äro förenade med det nuvarande tillståndet. Men alldeles säkert är, att om man går väsentligt under vad Kungl. Maj:t här föreslagit, när man inte de syften, som äro avsedda. Skulle nu riksdagen stanna för mellanpartiernas förslag till förordning, då skulle först och främst den principförklaring vara avgiven, som reservanterna angivit i sin motivering, nämligen att man med hänsyn till allmänrättsliga principer finner det vara betänkligt att utsträcka kravet på särskilt produktionstillstånd till de nu befintliga företagen. Följden härav måste väl bli, att svenska regeringen ger nya instruktioner till sitt ombud i Genève och meddelar honom, att han nu får framföra i kommittén, att den svenska regeringen för sin del inte längre kan stödja För-
enta staternas utkast, som vilar på koncessionstvång även för redan befintliga företag, och att den svenska regeringen finner, att det stöter på allmänrättsliga principer att utsträcka koncessionstvånget till den redan befintliga rustningsindustrien.

Om jag sedan med några ord övergår till högerledamöternas förslag, så framgår utav deras motivering, att de i princip glädjande nog icke avvisa en utsträckt kontroll. De formulera till och med sitt ståndpunktstagande på ett sätt, som synes vara mindre avvisande i vissa hänseenden än mellanpartiernas

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
förslag. »Det framstår ock för oss såsom självfallet», heter det i denna reservation, »att vårt land icke får undandraga sig att medverka till åtgärder i förevarande hänseende, som från sådan synpunkt finnas påkallade eller kunna anses ägnade att befordra en i verklig mening följdriktig fredspolitik.» Jag ber att få ta fasta på detta uttalande i högerreservationen. Däri skjutes icke hänsynen till de nu befintliga företagen fram såsom ett avgörande hinder emot att koncessionssystemet utsträckes även till dem. Högerreservanterna fortsätta emellertid sitt resonemang med att säga, att de inte finna tiden vara inne för vidtagandet av dylika åtgärder och att de ej heller finna, att de internationella förhållandena föranleda, att man nu från svensk sida vidtager åtgärder, beträffande vilka man under de internationella överläggningarna ännu icke träffat någon överenskommelse. I detta sammanhang citeras i högerreservationen ett yttrande av statsministern, då denna utredning igångsattes, därvid statsministern framhöll, att vid olika tillfällen »av enskilda och myndigheter gjorts gällande, att några missbruk eller olägenheter av en okontrollerad enskild krigsmaterielindustri icke försports i vårt land». Reservanterna säga sig också förmena, »att anledning till ändrad uppfattning härutinnan sedan dess säkerligen icke yppats».

Nu ber jag först att få påpeka, att statsministern, då han gjorde detta uttalande, endast refererade en vanlig uppfattning, och att han inte uttalade sig själv om saken. I vilket fall som helst har nu verkligen något inträffat, i det att de sakkunniga, som gjort undersökningen på detta område, uppdragat, att det finns olägenheter redan med det nuvarande systemet. De ha ju nämligen förklarat, att den av statsministern refererade uppfattningen torde erfordra en jämkning, och de framhålla, att en betydande del av den svenska rustningsindustrien är i utländska händer. De sakkunniga framhålla, att det under sådana förhållanden måste anses vara av stor vikt, att ett system genomföres, varigenom man kan förebygga denna olägenhet.

Ehuru man för närvarande inte med full säkerhet kan garantera, att ens regeringens förslag är tillräckligt effektivt, förefaller det mig dock som om den fråga, vilken det nu gäller att avgöra, i själva verket rör spörsmålet, huruvida riksdagen vill ge regeringen maktmedel, vilka åtminstone kunna antagas skola leda till målet, nämligen att den svenska krigsmaterielindustrien kontrolleras, icke av utländska vapenfirmor utan av den svenska regeringen.

Herr Ryberg: Herr talman! Vid detta utskottsbetänkande har av herr Löfgren i första kammaren fogats en reservation, uti vilken jag och två andra av utskottets ledamöter instämt. Vi som stå för den löfgrenska reservationen äro eniga med utskottet därom, att det kan anses önskvärt, att kontrollåtgärderna med avseende å krigsmaterieltillverkningen utökas utöver de redan förefintliga, så att inte denna tillverkning på ett otillbörligt sätt kan svälla ut över den nuvarande ramen. De kontrollåtgärder, som föreslagits av Kungl. Maj:t och som tillstyrkts av utskottet, ha vi därför i stor utsträckning kunnat förorda.

Som kammarens ledamöter torde finna, är det endast på en punkt, vi inte riktigt kunnat följa Kungl. Maj:t, nämligen i fråga om koncessionstvånget för den industri, som redan nu arbetar på här ifrågavarande område och som bedriver en lojal tillverkning av krigsmateriel enligt nuvarande lagstiftning. Vi ha uti vår reservation utförligt motiverat denna vår ståndpunkt, och jag skall därför nu icke upprepa det som står skrivet i reservationen. Jag vill dock påpeka, att ett av skälen till vår reservation varit den omständigheten, att det tillstånd, som skulle meddelas av Kungl. Maj:t, skulle gälla allenast tills

Anq. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

vidare och när som helst kunna av Kungl. Maj:t återkallas. Det kommer att bidra till ett osäkerhetstillstånd för denna industri, som knappast kan anses vara nödvändigt. Vi ha för vår del ansett, att man kunde komma till ungefär samma kontroll fastän på ett annat sätt. Vi ha godtagit Kungl. Maj:ts förslag i huvudsak i fråga om den egentliga kontrollen men ha velat i övergångsbestämmelserna få införd den bestämmelsen, att den industri, som arbetade på detta område med tillverkning av krigsmateriel den 25 januari i år, således den dag, då propositionen är dagtecknad, endast skulle åläggas anmälningssplikt, d. v. s. att den skulle göra anmälan till Kungl. Maj:t inom viss tid, sedan förordningen trätt i kraft, om det ställe, varest tillverkningen äger rum och vilket eller vilka slag av krigsmateriel den tillverkar. Om det däremot gällde för denna industri att efter den 25 januari i år utvidga sin tillverkning av krigsmateriel av vad slag det vara må eller driva tillverkning på annat ställe, skulle den allmänna regeln vara gällande, d. v. s. även denna industri skulle vara pliktig att söka tillstånd av Kungl. Maj:t för sin nya tillverkning eller på det nya stället. Därigenom ha vi ansett, att man kan få tillräckliga garantier för, att denna krigsmaterielindustri inte kommer att svälta ut otillbörligt över den nuvarande ramen.

Vad som ligger till grund för att kräva tillstånd även för den äldre industrien lär vara det önskemålet, att man skulle kunna få större inflytande över de eventuella utländska intressen, som finnas inom denna industri. Det är ju ett önskemål, som även vi, som stå för den löfgrenska reservationen, omfatta. Men vi anse, att det kan tillfredsställas på annat sätt.

Den kungl. propositionen ger möjlighet för utländsk man, som bedriver krigsmaterieltillverkning i ringa omfattning, att erhålla tillstånd att fortsätta med denna industri. Vidare kan ju ett svenskt aktiebolag, vars aktier i viss begränsad omfattning ägas av utländsk man, få tillstånd att bedriva sådan industri. När det sedan gäller möjligheten för utländska personer att genom bulvaner få inflytande på den svenska industrien av detta slag, vill jag påpeka, att vi fingo en ny lagstiftning förra året, den s. k. bulvanlagen, och att man med hjälp av denna bör kunna råda bot mot det, som inte anses önskvärt därvidlag.

Vi ha också pekat på, som herr statsrådet redan vidrört, att vi ha licensvägen. Med det ha vi naturligtvis inte menat, att Kungl. Maj:t skulle i allmänhet gå in för att vägra licens. Men det kan tänkas sådana fall, att ett företag inte vill rätta sig efter vissa fordringar, som Kungl. Maj:t uppställer, och då kan det också i enstaka fall tillämpas en licensvägran. För övrigt ha vi gått med på den fortlöpande kontroll, som Kungl. Maj:t föreslagit. Jag vill med detta säga, att jag skulle vilja inlägga i det där särskilda medgivandet av Kungl. Maj:t, att om det skulle så vara, att en industri inte rättar sig efter vad Kungl. Maj:t finner vara för rikets säkerhet nödvändigt att föreskriva, bör den rätta tolkningen vara den, som här angivits.

Man finner av vad jag anført, att vi reser vanter ansett, att en ökad kontroll av den nuvarande krigsmaterieltillverkningen är synnerligen befogad, och att vi vilja gå med så långt som möjligt på Kungl. Maj:ts förslag, men vi ha ansett, att vad den nuvarande industrien beträffar, skulle man kunna komma till samma resultat utan att ålägga densamma tillståndstvång. Det som vi här föreslagit rör ju övergångsbestämmelserna. Vad således beträffar den första paragrafen, som vi nu diskutera, har jag intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottes hemställan. När vi sedan komma till övergångsbestämmelserna, kommer jag, med anledning av vad jag anført, att yrka bifall till den löfgrenska reservationen.

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Det är säkerligen ett ömtåligt och grannliga spörsmål vi nu behandla, och det gäller för oss att noga tänka oss för, så att vi inte göra vare sig oss själva eller någon annan skada.

I vårt land ha vi alltsedan världskriget haft exportförbud för olika slag av krigsmateriel. Från detta förbud har Kungl. Maj:t ägt och äger allt fortfarande meddela licens. Systemet lär ha fungerat oklanderligt. Några berättigade anmärkningar ha aldrig kunnat framställas därutinnan. Några olägenheter för oss av ett eller annat slag ha aldrig försports av det system, som hittills tillämpats och alltfört tillämpas. Trots herr statsrådet Undéns nyss gjorda uttalanden vågar jag ändå framställa den frågan: Vad är det som nu har inträffat och kunnat påverka regeringen att framlägga detta förslag till åtstramning av den kontroll, som redan finnes, en åtstramning, som kan komma att äventyra tillverkningen av krigsmateriel och därmed inte endast försätta oss i en försämrad försvarsberedskap utan även förkväva en näring, som har varit, och är, av icke ringa betydelse för vårt ekonomiska liv och även för vår trygghet? Det är ju alldeles klart, att den hårda kontroll, som nu här förordas, kommer att bli en hämsko för näringen. Fabrikanten vet ju inte, om han vågar sluta ett avtal, enär han inte säkert vet, om han får sälja fabrikatet, sedan det är färdigt. I alla händelser skapas ett osäkerhetstillstånd, som med naturnödvändighet måste verka hämmande. Statsrådet ger visserligen i propositionen uttryck för den avsikten, att koncessionen i fortsättningen skall beviljas alla lojala tillverkare liksom hittills. Ja, mina damer och herrar, jag ber om ursäkt, men jag måste säga, att jag litar inte på regeringen, varken den nu sittande regeringen eller någon annan regering i detta fall. Märk väl, mina damer och herrar, att detta förslag lägger all makt, all befogenhet i regeringens hand! Den kan göra precis vad och som den vill härutinnan, utan att riksdagen kan ingripa däremot. Kan det verkligen anses vara nödvändigt och klokt av riksdagen att så kapitalt avhända sig all bestämmanderätt i en för vårt land så vital angelägenhet som denna? Jag frågar det. Samtidigt som statsrådet utlovar en licensgivning ungefär som hittills, framskymtar det emellertid, att statsmonopol härå vore det enda fullt effektiva, och det är givetvis dit, man siktar. Jag måste säga, att jag inte kan se någon större skillnad i realiteten mellan ett sådant och det nu föreliggande förslaget. Om det förslag, som nu föreligger, blir antaget av riksdagen, så få vi väl också ett nytt ämbetsverk som ett brev på posten och som en följd av ett förhastat beslut och ett onödigt ingrepp i en mera fri verksamhet.

Vad är det nu, frågar jag ännu en gång, som föranlett regeringen att framlägga detta förslag? Jo, det är några herrar i Nationernas förbund — den s. k. vapenhandelskommissionen — som utarbetat ett förslag rörande kontroll över den internationella handeln med vapen och krigsmateriel. År 1930 godkände riksdagen för vårt vidkommande ratificering av denna konvention, men under förbehåll, att den för vår del skulle göras beroende av att den trädde i tillämpning samtidigt för sex andra stater. Hur står det till nu i närvarande stund med denna ratifikation? Jo, enligt ett meddelande från utrikesdepartementet, givet den 5 sislidne mars, meddelas, att ratifikation av konventionen respektive föranmälan om ratifikation under vissa förbehåll hittills verkställts av Storbritannien med Australien, men, märk väl, mina damer och herrar, under förbehåll, att Amerikas förenta stater, Belgien, Italien, Japan, Sverige, Tjeckoslovakien, Tyskland och Österrike ratificera densamma, vidare av Danmark, men under förbehåll att Schweiz och Sverige ratificera, vidare av Egypten och Frankrike under förbehåll, att Amerikas förenta stater, Belgien, Italien, Japan, Jugoslavien, Sverige och Tjeckoslo-

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

vakien ratificera. Så ha vi Kina, Lettland och en hel del andra stater, även dessa under vissa förbehåll. Så ha vi Spanien och Sverige under förbehåll, att konventionen samtidigt träder i tillämpning beträffande Amerikas förenta stater, Belgien, Brittiska riket, Italien, Spanien och Tjeckoslovakien m. fl. stater.

Vid studiet av detta spörsmål bibringas man en förnimmelse av, att de egentliga förslagsställarna måhända mera sett på sin egen säkerhet och fördel än på omsorgen om freden i världen och ordnade förhållanden i detta vällovliga syfte. I franska deputeradekammaren framlades år 1933 ett förslag i ungefär enahanda syfte, som här är ifrågasatt. Man gick dock mera direkt på statsmonopol i Frankrike. Förslaget tillstyrktes av finansutskottet men har nu avförts från dagordningen. Under år 1934 framställdes åter tvenne förslag i franska deputeradekammaren. Det ena är, såvitt man kan förstå, redan avfärdat, och det andra har ännu inte varit föremål för slutlig behandling. Som synes ha inte stormakterna, på vilka det dock i första hand torde bero, om en internationell överenskommelse skall komma till stånd, så brått om att binda sig, som vi tyckas ha här i landet.

Av de redogörelser, som stått utskottet till buds, framgår, att enighet angående sättet och formerna för en internationell reglering och kontroll över krigsmaterieltillverkningen ingenstädes är tillfinnandes. Varför skola vi då ge oss till att leka föregångare på detta område? Det har man skäl att fråga. Det har säkerligen ringa eller ingen betydelse för sakens skull, om vi vilja ställa oss avvaktande, tills vi få se, om det finnes god vilja hos dem, som makten hava, eller om deras initiativ bestå i misstänksamhet och kringgående rörelser. Vi ha full anledning att ställa oss avvaktande. Alla verk och myndigheter, som yttrat sig över detta förslag, ha avstyrkt detsamma i den form, vari det nu föreligger. Arméförvaltningen, marinförvaltningen, flygstyrelsen, generalstaben, rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap och kommerskollegium ha alla utan undantag avstyrkt förslaget i nu förefintligt skick, och både enskilda och myndigheter, som haft att taga befattning härmed, ha enstämigt betygat, att några olägenheter av en okontrollerad enskild krigsmaterielindustri inte försports i vårt land. Vi ha sålunda ingen anledning — tvärtom — att vidtaga åtgärder av sådan art, att de äventyra den svenska tillverkningens effektivitet. Det torde väl betyda bra litet, om vi, en liten stat och en fredsälskande nation, äro de första att vidtaga åtgärder ur internationella synpunkter. Det har föga värde, såvida inte övriga makter åläggas sig enahanda kontroll, och det ser ut, som om vi skulle få vänta på enighet på det hållet.

Detta spörsmål är ur försvarspolitisk, ur nationell synpunkt, ja, även ur en hel del andra synpunkter av mycket genomgripande betydelse. Ja, det torde måhända vara av större betydelse än flertalet av oss i närvarande stund förstå inse. Jag kan, herr talman, inte blint lita på regeringarna här hemma och än mindre på de makthavande inom Nationernas förbund och dess råd. När man ser, hur där tillgår — vilket man inte kan undgå att se —, då måste man finna det välbetänkt, att vi, åtminstone tillsviðare, ställa oss avvaktande och inte i oträngt mål i förtid avhända oss en tillgång, som vi kanske i sinom tid skola finna, att andra dragit nytta av, men som blivit till skada för oss själva.

Herr talman! Med den syn jag har på denna sak måste jag yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Anderson i Hägelåkra m. fl.

Herr *Lithander* instämde häruti.

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

Herr Lindqvist: Herr talman! Efter det anförande, som herr statsrådet Undén nyligen hållit, kan icke mycket vara att säga från den sida, som har samma uppfattning, som herr statsrådet givit uttryck åt. Det är icke heller möjligt för mig att utveckla motiven för denna lagstiftning på det sätt, som herr statsrådet kunnat göra. En av de svårigheter som föreligga är den, att en hel del av de handlingar, som höra till detta ämne, äro hemligstämplade, och därför är det icke möjligt eller det möter i varje fall stora svårigheter att göra den gallring, som skulle vara behöfvig, om man skulle taga upp någon särskild del av ämnet till behandling.

Jag erkänner riktigheten av vad herr Nilsson i Antnäs säger därom, att denna fråga är av mycket ömtålig natur. Ja, den är så ömtålig, att det verkligen varit mycket svårt för en del av dem, som deltagit i utskottets arbete, att taga bestämd ställning till frågan. Det var först på sista tiden och under de senaste dagarnas behandling i utskottet, som det visade sig, att det fanns en uppfattning, som gick in för rent avslag på propositionen. Så var det icke i början, utan man syntes då även från högerhåll ha den uppfattningen, att propositionen borde antagas.

Herr Nilsson i Antnäs efterlyste motiven för föreliggande lagförslag eller förordning. Jag förstår inte, att det kan behövas, ty utskottet har ju haft att tillgå alla de handlingar i utredningsväg som finnas här. Därutöver ha vi propositionen, och härtill ha vi i dag hört en redogörelse och motivering av statsrådet Undén, så nog tycker jag, att herr Nilsson i Antnäs skulle ha fått all den motivering för lagstiftningen som han behöver.

Så vill jag säga mot herr Nilsson i Antnäs, att herr Nilsson har inte rätt, då han säger, att alla myndigheter, som blivit hörda, hava uttalat sig mot förslaget i den form det föreligger. Det är väl inte riktigt, herr Nilsson? Jag har åtminstone läst yttranden i motsatt riktning. Jag skall inte citera många myndigheter för att visa, att det inte är riktigt som herr Nilsson säger, utan endast anförä vad kommerskollegiet säger om lagstiftningen: »Under förutsättning att redan existerande lojala tillverkare av hithörande materiel icke bereddes några större eller i varje fall oöverkomliga svårigheter att erhålla koncession för fortsatt bedrivande av sin fabrikation, ansåge kollegium icke några avgörande skäl kunna framställas mot en dylik ordning.» Det är icke något avstyrkande detta.

Så skulle jag vilja både till herr Nilsson i Antnäs och till de reservanter, som anslutit sig till herr Löfgren, rekommendera till läsning ett uttalande i en av Stockholms borgerliga tidningar, en aftontidning för den 4 mars i år. Denna borgerliga tidning förfäktar en helt annan uppfattning än vad de borgerliga representanterna förfäktat i dag och gjort i utskottsutlåtandet. Jag skall bara tillåta mig att ur den artikeln citera några stycken. Det heter på ett ställe i denna borgerliga tidning: »Svensk industri har framför allt genom Nobel tradition på detta område och vår vapenexport är relativt synlig, då den uppgår till 13 miljoner kronor och innefattar cirka 5 procent av den samlade världsexporten. Det kan, med all respekt för våra uppfinnare och vår industris duglighet, icke vara lämpligt, om vapenexporten finge ta en omfattning, som avsevärt överstege vår industris storleksordning.» På ett annat ställe i artikeln heter det följande: »Det är ett vedervärdigt och absolut otillåtligt förhållande att, som det knappast kan betvivlas, krigsindustriens ekonomiska intressen ha bidragit till krigsutbrott och dess agenter medverkat till heten mellan staterna. Alla stater böra med all makt och oblidkeligt resa sig mot ett så vidrigt och för alla vitala politiska intressen främmande privatinflytande.»

Det finnes säkerligen anledning särskilt för dem av folkpartiet, som äro

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

mera pacifistiskt inställda än jag för min del är, att begrunda den artikel, som Svenska Morgonbladet hade inne under gårdagen. Det är icke underligt, om man ute i landet frågar sig, vad det är för mening med att i tal och skrift vid valtillfällen predika ett, men, när det gäller handling, gå in för något helt annat. Den förste ärade talare här i dag, som kom efter statsrådet Undén, herr Ryberg, trodde väl, att han hade en ganska träffande anmärkning att göra mot propositionen, när han talade om att det tillstånd, som skall lämnas, skall lämnas endast tills vidare. Ja, det var framme även i utskottet, att man tyckte det var märkvärdigt, att tillstånd skulle lämnas endast tills vidare. Men, mina herrar, hur skulle det sett ut, om det hade varit inskrivet en begränsning av tiden till exempelvis fem eller tio år? Hade det inte varit felaktigt? Jag kan inte förstå annat än att det varit mera fel än att föreskriva som det heter i 1 §: »Tillstånd meddelas tills vidare och må av Konungen återkallas, när skäl därtill äro.» Det är icke fråga om något godtycke, utan avsikten har varit, att tillståndet drages in endast när skäl därtill äro i enlighet med föreliggande lagförslag.

Så talade herr Ryberg om de lagar, vi redan ha, t. ex. bulvanlagen, och särskilt ville han erinra om den sista lag, som vi fingo och som skulle göra det möjligt för oss att hindra allt för stort utländskt inflytande. Men det måste väl herr Ryberg och alla erkänna, att vill man verkligen så mycket som möjligt begränsa utländskt inflytande och komma åt det, så äro propositionens bestämmelser mera fördelaktiga och mera effektiva än vad herr Löfgrens reservation är. Jag tror inte jag har rätt till det — och därför skall jag inte göra det — men annars skulle jag kunna visa på vilka utländska intressen som finnas på olika orter där vi ha krigsmaterielindustri och särskilt på en ort i riket. Det förvånar mig, att personer, som i utskottet haft tillgång till handlingarna, icke äro mera aktsamma om Sverige och svenska intressen än att de vilja medverka till en lagstiftning, som ger större inflytande åt utlandet än regeringens förslag gör.

Jag skall, herr talman, för det närvarande inskränka mig till detta och ber att få yrka bifall till utskottets förslag beträffande 1 § i förordningen.

Fröken Wellin: Herr talman! Allra först skall jag be att tacksamt få notera herr statsrådet Undéns uttalande om, att det fanns beredvillighet hos högerreservanterna. Jag vill säga, att herr statsrådet har där alldeles rätt i sak. Det är nog så, att beträffande den principiella inställningen äro skiljaktigheterna mellan högerreservanterna och utskottets ledamöter i övrigt icke så stora, som kanske det kan tyckas framgå av utlåtandet och reservationen. I fråga om en önskan, att de internationella fredssträvandena skola kunna få någon framgång i vår värld, intaga vi nog lika ståndpunkt som utskottets övriga ledamöter. Vi äro lika besjälade av en önskan, att mänskligheten måtte nå fram till en större förståelse av fredens välsignelser som vad någonsin någon av de övriga ledamöterna inom utskottet är. Men vad vi vände oss emot är Sveriges isolering på vandrigen mot detta mål. Meningarna inför hela detta spörsmål ha nog icke så mycket förändrats, sedan riksdagen år 1930 godkände ratificeringen av den s. k. vapenhandelskonventionen. Men det är, såsom redan påpekats av herr Nilsson i Antnäs, att märka, att de förutsättningar, som då fastställdes såsom avgörande, föreligga icke nu. Konventionen skulle även efterföljas av ett avtal rörande kontroll och publicitet beträffande tillverkningen av krigsmateriel, och det är detta förslag, som nu föreligger, men villkoret för Sveriges del, att konventionen samtidigt trädde i tillämpning i vissa andra stater, har icke uppfyllts. Såsom redan här berörts, ha av dessa stater endast tvenne anslutit sig till konventionen, och en av dessa

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
har icke gjort det reservationslöst, utan har uppställt vissa villkor för sin anslutning, såsom återgives i utlåtandet sid. 38. De förutsättningar och villkor, som riksdagen år 1930 fastställde, äro såsom redan nämnts icke till finnandes. Ett riksdagens godkännande av Kungl. Maj:ts proposition skulle således innebära en desavuering av den ståndpunkt riksdagen intog år 1930, men naturligtvis bör detta icke i och för sig hindra en anslutning nu, om förhållandena i övrigt tala för lämpligheten och önskvärdheten av något dylikt. Men det är just i fråga om *lämpligheten* som vi reserverar, som hemställt om avslag på förslaget, stå tvivlande.

Såsom skäl för att Sverige skulle så att säga gå från ord till handling anföras på sid. 7 i propositionen, att »Sverige icke finge undandraga sig att medverka till en kontroll över krigsmaterielindustrien, som från internationell synpunkt vore önskvärd». Det har redan citerats. Vidare talas om »anordningar, som ur synpunkten av en följdriktig fredspolitik påkallades». I propositionen talar även departementschefen om att under sista tidens förhandlingar det har framlagts detta förslag från Förenta staterna, såsom statsrådet Undén redan har berört, och att det skulle bli icke bara en statlig kontroll inom de anslutna länderna utan även en gemensam internationell kontroll. Jag skall be att i det sammanhanget få göra en vördsam påminnelse till herr statsrådet, att när herr statsrådet vädjar till riksdagen om ett förtroende i fråga om maktutövning på detta område, är det icke bara för den svenska regeringen det förtroendet begäres, utan det säges tydligt och klart, att det skulle också bli en internationell kontroll. Det är också dit man syftar med hela förslaget, såvitt jag kan förstå.

Jag skulle vilja säga, att det vore glädjande, om man vågade sätta tro till *viljan* och *allvaret* i fråga om de internationella officiella fredssträvandena. Tyvärr talar så mycket rörande utvecklingen häremot, att det är svårt att i fråga härom hysa en optimistisk uppfattning. Jag säger det med beklagande, och jag säger det också under uttalande av allt erkännande för att på många olika håll ett ärligt arbete i fredsfrämjande syfte utförts. Vore det nu så, att skäl finnes att antaga, att ett fullföljande av vapenhandelskonventionen, på sätt förordats för Sveriges del, skulle vara av internationell betydelse och påverka utvecklingen i gynnsam riktning, låge onekligen häri rätt mycket, som talade för ett bifall till förslaget. Men om man erinrar sig uttalanden i denna riktning från år 1925 vid försvarsreformens genomförande och däremot ställer det faktiska läget i världsutvecklingen på ifrågavarande område under de gångna tio åren, måste man erkänna, att det efterföljansvärda exempel, som Sverige då ansågs ge, har lett till bra liten efterföljd internationellt sett. Det vore måhända icke så mycket att erinra mot att Sverige återigen gäve ett vackert och efterföljansvärt exempel på omsättande i handling av sin freds-vilja, om detta kunde ske utan risk för vårt land. Men av olika sakkunniga myndigheters gjorda uttalanden framgår, så vitt jag kan förstå, att de föreslagna åtgärderna anses innebära betydande risker och ingiva allvarliga betänkligheter med hänsyn till försvarets beredskap.

Ett skäl till den nu föreslagna skärpningen skulle ha varit, om det förelegat berättigade anmärkningar mot det sätt, varpå den svenska krigsmaterielindustrien hittills förvaltats sin uppgift. Det har åtminstone i handlingarna icke framgått eller påvisats några missbruk, men herr statsrådet omnämnde ett, och det var det utländska inflytandet. Det skall jag gärna erkänna, att jag anser icke vara lyckligt eller lämpligt, att sådant finnes. Men man frågar sig inför detta, om det utländska inflytandet är så avgörande, att det spelar någon roll för utvecklingen inom vårt land. Det är en sak, jag icke känner till, och det vore av intresse att få ett auktoritativt uttalande på den punkten. Det har, såsom redan anförts från olika håll, vitsordats, att skötseln av den

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
svenska krigsmaterielindustrien icke har givit anledning till påståenden om några egentliga missbruk, på sätt som förekommit i andra länder och som särskilt herr statsrådet omnämnde, att det har visat sig i Amerikas förenta stater, varom också tidningarna på sin tid lämnat meddelande.

Ja, vi reservanter ha icke kunnat finna några bärande skäl för att Sverige nu före flertalet andra länder skulle vidtaga restriktiva åtgärder, som icke komma att tillämpas inom andra stater. Frågan är, såsom här har nämnts, föremål för internationell behandling inom Nationernas förbund. Den har varit eller är uppe till behandling och under omprövning inom en del olika stater, varför man ju borde kunna förutsätta, att det skulle kunna föreligga ett förslag till antagande ungefär samtidigt inom de olika länder, som biträtt 1925 års vapenhandelskonvention. En anslutning under sådana former bleve ju för Sveriges del, såvitt vi ha kunnat finna, lyckligare än vad det nu framlagda isolerade förslaget tyckes vara.

Högerreservanterna hemställa om avslag på Kungl. Maj:ts förslag, och därför kan det ju icke vara någon anledning att något närmare tala om olika detaljer i förslaget såsom frågan om tillstånd, kontrollfrågan, frågan om en central kontrollmyndighet, kostnadsfrågan o. s. v. Då propositionen icke upptagit tanken på statsmonopol, bör icke heller den frågan nu diskuteras. I reservationen har rörande tillståndstvång eller en mera fullständig uppgiftsskyldighet förord lämnats åt den senare, därest en skärpning av nuvarande kontrollmöjligheter skulle anses behöflig. Jag vill också tillägga, att måhända hade tveksamheten inför förslaget varit mindre, om tillfälle hade erbjudits att få del av de tillämnade bestämmelser, som skola utfärdas av Kungl. Maj:t efter riksdagens eventuella gillande eller antagande av den föreslagna förordningen om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. Som ärendet nu föreligger stadgas i paragraf efter paragraf, att Konungen meddelar bestämmelser i fråga om olika angelägenheter berörande verksamheten. Å sid. 24 i föreliggande utskottsutlåtande finnas återgivna uttalanden, som ge uttryck åt departementschefens uppfattning om lämpligheten av ett varsamt tillämpande av förordningen och därav följande bestämmelser gentemot lojala tillverkare av krigsmateriel. Detta är erkännansvärt, men det innebär dock ingen garanti för en liknande tillämpning framdeles. Något mera tillmötesgående visas de nuvarande industriinnehavarna i den av herr Löfgren m. fl. avgivna reservationen, som för dessa vill utbyta tillståndstvånget mot en anmälan hos Konungen.

Jag vill sluta med att säga, i anslutning till vad herr statsrådet Undén uttalade om beredvilligheten från högerreservanternas sida, att jag tror, att regeringen icke skall se något misstroendevotum i vår inställning till detta förslag, utan när förhållandena på ett annat sätt än nu inbjuda till en anslutning från Sveriges sida, tror jag för min ringa del, att det kanske icke skall möta något motstånd att få igenom ett liknande förslag som det föreliggande.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Herr Lindqvist kände sig upprörd över att det skall vara en sådan motsättning mellan de löften, som ges vid valtillfällen, och de praktiska gärningar, som vederbörande löftesgivare sedan under riksdagsperioden utför. Jag vill, i anslutning till herr Lindqvists reflexion härvidlag, göra dels en anmärkning, som har ett indirekt sammanhang med den nu aktuella frågan, och dels en anmärkning, som har direkt sammanhang med denna. Den nuvarande krigsministern Wennerström uttalade sig i en broschyr år 1916 på ett sätt, som har sin stora aktualitet i dag. Han

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
 säger där: »Militarismen har blivit avklädd sin praktfulla klädnad, och dess verkliga natur har blivit uppenbar i all sin avskräckande nakenhet. Allt det goda, som sades om militärväsendet, har stämplats såsom enfaldig lögn. Allt det onda, som sades, har blivit bekräftat såsom en mångdubbelt vidrigare sanning än det mest perversa sinne kan ana.

De militära rustningarna skulle trygga freden. De ha framkallat mänsklighetens mest förnuftslosa och förödande massmord på liv och värden och lycka. Rustningarna skulle vara det säkra värdet för de små staternas frihet och självbestämmanderätt. De ha förvandlat de små fria staterna till slavar och pinat dem till döds. Rustningarna skulle garantera de stora staterna en plats i solen. De ha utarmat dem alla så bottenlöst, att de kanske aldrig återvinna hälsans rosor igen. Idel helvetiska lögnar äro alla de fördelar, som de militära systemen tilldiktats av militaristiska, nationalistiska och kapitalistiska förkunnare.

Redan under fredstid riktade militärväsendet ett dråpslag mot nationens inre kraftutveckling och inre frihet. Nationaliteten berövas tack vare militärväsendet en stor del av sitt värde. Ofantliga värden undandragas landets produktion och näringsliv. Djuggående och fruktbringande sociala reformer bli undanskjutna, därför att militärväsendet slukar de nödiga medlen.» Och han tillägger: »Alla skäl tala för att folken nu böra samla alla sina kraftresurser, som återstå efter blodavtappingen, för att helt göra rent hus med rustnings-systemen. Världshändelsernas finger pekar den vägen. Hela mänsklighetens förnuft måste resa sig mot en fortsättning på det bottenlösa rustningsvanvett, som förvandlat världen till ett värre därhus än alla världens konradsbergare skulle ha gjort, om de satts att styra.»

Detta är den nuvarande krigsministrarnas uppfattning om rustningarna av anno 1916. Det har visserligen gått åtskilliga år sedan dess, men om man ställer sig på herr Lindqvists ståndpunkt och menar, att det man lovat folk skall man också hålla, kan ju icke en längre tid synas i och för sig vara något försvar för att man nu intager en annan ståndpunkt.

Jag vill också göra en direkt anknytning till den proposition, som regeringen framlagt och som vi i dag behandla. Den andra internationalen har i sin propaganda just framhållit ett förståtligande av rustningsindustrien såsom ett av de viktigaste medlen för att stävja de krafter, som underifrån provocera och organisera krig och förstörelse mellan de olika nationerna. Det nuvarande regeringspartiet slogs i valrörelsen 1932 med frejdigt mod för parollen om att förståtliga rustningsindustrien, för att beröva det privata initiativet möjlighet att inom rustningsindustrien spekulera i krig och fred och bedriva sitt spel. Den ståndpunkten företrädde man så sent som för ett par år sedan. Jag kan inom parentes anmärka, att jag för min del icke delar den uppfattningen, att ett förståtligande av krigsindustrien i och för sig skulle vara något medel att *säkra* freden, utan jag har endast anfört detta.

Om den proposition, som regeringen framlagt, kan jag, om jag vill vara vänlig, säga, att berget har fött en rätta. Det har icke infriats de löften, som vederbörande ha givit. Ett annat påstående begär våld på sanningen.

Det framfördes av statsrådet Undén vissa mycket berättigade synpunkter om nödvändigheten av att beröva det privata initiativet möjligheten att spekulera i krigsindustrien. Han nämnde de amerikanska avslöjandena, och det finns många andra liknande exempel. Dessa exempel motivera icke minst ett ingripande mot den svenska rustningsindustrien. När jag slår i regeringspropositionen, finner jag, att denna rustningsindustri icke alls spelar någon blygsam roll. Om jag ser efter i Nationernas förbunds egen redogörelse, finner jag, att det lilla Sverige, som, om jag minns rätt, deltagit med ungefär 2 %

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

av den samlade världshandeln, deltagar med icke mindre än 7.8 % i världsexporten av krigsmateriel. Ännu mera uppseendeväckande är det faktum, att denna krigsmaterielexport icke minst under den socialdemokratiska regeringens verksamhet undergått en så väsentlig stegring, att medan den åren 1927—31 i genomsnitt uppgick till 13.2 miljoner kronor, uppgick den under åren 1932 och 1933 i genomsnitt till 20.3 miljoner kronor, medan den år 1927 uppgick till något över 11,500,000 kronor, uppgick den år 1933 till 20,210,000 kronor, d. v. s. att, om man mäter blott med penningmått, den nästan är fördubblad. Härtill kommer emellertid, att krigsmaterielprodukter liksom alla andra produkter undergått vissa prisförändringar, varför man kan antaga, att den såväl kvantitativt som kvalitativt måste vara betydligt större än som motsvaras av relationen mellan dessa penningssiffror. Med hänsyn härtill tycker man, att det redan borde vara aktuellt att här göra ett verkligt ingripande mot den svenska rustningsindustrien.

Jag vill, herr talman, närmare beröra en fråga, nämligen frågan om Aktiebolaget Bofors, om det företag, som enligt regeringspropositionen levererar ungefär 78 % av den krigsmateriel, som framställes i vårt land. I en bok, »Civilisationens dödgrävare», som utgivits i Amerika 1934 och översatts till en massa språk, och som överallt betecknas såsom en synnerligen vederhäftig informationskälla just i fråga om rustningsindustriens verksamhet, läser jag om Bofors och dess ställning till den tyska rustningskoncernen Krupp följande: »Krupp måste avstå från vapenaffärer — i Tyskland; men det fanns ingen bestämmelse i fredstraktaten om anskaffning genom andra länders förmedling. I Sverige finns Bofors. Bofors är mer än en firma. Bofors är ett rike precis på samma sätt som Essen brukar vara nära nog en självständig stat och liksom Creusot är det än i dag. Krupp skaffade sig en betydande aktiestock i Bofors, och Bofors använde dess patent. Man har beskyllt den allestädes närvarande Schneider för att söka skaffa sig intressen i detta bolag.

Medan den mest fredsälskande av de europeiska monarkerna, konung Gustaf, regerar i Stockholm och Alfred Nobels landsmän utdela det berömda fredspriset, tillverkas sålunda mitt ibland dem projektiler, borrar kanoner och framställas granater av en ny sammanslutning av vapenhandlare.» Den betydelse, som i denna bok tillägges den svenska rustningsfirman Bofors och detta avslöjande av dess samband med den tyska rustningsfirman Krupp och understöd vid brytande av fredstraktaterna, tycker jag verkligen borde för högerreservanterna, som icke se någon som helst anledning till ingripande och kontroll, vara en liten tankeställare.

Bofors har icke på samma sätt som andra industrier känt av krisen, även om bolaget från början fått erfara densamma. Jag vill nämna, att medan Boforsaktierna år 1932 voro nere i 37 kronor, äro de i dag enligt den senaste noteringen, som jag tittat på, uppe i 157 kronor. Denna väldiga stegring i Boforsaktierna visar, vilken utomordentligt räntabel affär, som just krigsmaterielexporten — och jag förmodar också krigsmaterieltillverkningen — för Sveriges militärbehov är för Bofors. Man finner detta också, när man får veta, att på blott ett år Boforsbolagets arbetarantal ökats med 25 %, och att detta bolag, som ett tag hade korttidsarbete, nu kör både natt och dag för att hinna tillfredsställa de allt större krav på krigsmateriel, som ställas. Man ser det också, om man betraktar Boforsaffären. Den hade år 1933 en utdelning på 1.050.000 kronor men år 1934 icke mindre än 1,780,000 kronor. Denna inkomstökning är på ett enda år lika stor som den ökning, som det behövdes 5 år för den franska rustningsfirman Schneider-Creusot att få.

Sverige är enligt Nationernas förbunds statistik *det femte landet* i fråga om världsexporten av krigsmateriel. Att Sverige intager en så pass framskjuten

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

platsi denna internationella export av krigsmateriel, finner jag vara ett ytterligare skäl för att det verkligen nu skulle ha tagits ett kraftigt tag för att göra slut på det spel, som bedrivs, och på de spekulationer i ett nytt krig, som också bedrivs. Den svenska krigsindustrien har ju icke blott i dag utan också under världskriget spelat en betydande roll, och dess roll i dag belyses i samma bok, som jag nyss citerade. Jag tror, att det är anledning att återge ett citat därur, därför att det anknyter till de avslöjanden, som gjordes i den socialdemokratiska tidskriften »Tiden» i dess januarinummer. Denna artikel har jag också berört för övrigt under remissdebatten. Där framhålles, att Sveriges exportindustriers uppsving väsentligen är beroende av den tyska rustningsindustrien. Det säges i denna bok följande: »Kommersiella flygplan, som lätt kunna ändras till militära vapen, finnas tillgängliga i stort antal. Understödda eller vänligt sinnade fabrikanter i Holland, Sverige, Schweiz, Italien och Turkiet äro också beredda att utan minsta dröjsmål leverera vapen.» Det gäller alltså Sveriges ställningstagande till Tyskland, till det land, vars rustningar under de senaste veckorna och månaderna väckt en sådan sensationell uppmärksamhet över hela den civiliserade världen.

Sveriges roll under kriget 1915—17 belyses även i samma bok. Det påpekas där av en sakkunnig, att om den blockad, som genomfördes mot Tyskland, kunnat bli effektiv, skulle sannolikt Tyskland varit tvunget att be om fred redan år 1916. Det fanns ett land, nämligen Sverige, och det fanns även andra neutrala stater, som *hjälp*te Tyskland, när det gällde för detta land att hålla ut i kriget. Så säges det här: »Sedan kommo de engelska affärsmännen till hjälp» — märk väl, till Tysklands hjälp! »De levererade koppar till olika neutrala länder, varifrån den omedelbart överskeppades till Tyskland. Statistiken för enbart Sverige och Norge visar, att av koppar exporterades till Tyskland under år 1913 1,900 ton, år 1914 4,366 ton, år 1915 3,877 ton, år 1916 2,563 ton och år 1917, när äntligen blockaden blev effektiv, 202 ton.» Den rollen spelade alltså vårt land under världskriget. Det var en av de hävstänger, som möjliggjorde för Tyskland att fortsätta världskriget ända till dess sammanbrott 1918.

Såsom jag redan förut anförde, återropades av statsrådet Undén den amerikanska undersökningskommissionens rapport. Jag tror, att det är anledning att med några ord beröra just dess verksamhet från 1914 till 1918, icke minst med tanke på det ställningstagande, som från militära svenska myndigheter gjordes till de olika projekt, som diskuterades vis-à-vis rustningsindustrien och dess förstatligande eller en eventuell kontroll över densamma. Det påpekas exempelvis, att rustningsbolagens styrelser i många fall äro internationellt sammansatta, att under alla förhållanden denna rustningsindustri är så internationellt sammanflätad, att dess intressen i verkligheten icke bestämmas av de enskilda ländernas behov av krigsmateriel utan av den efterfrågan och den konkurrens, som de olika staterna bedriva om de produkter, som krigsindustrien levererar.

Under kriget visade det sig, att när exempelvis tyskarna marscherade in i Belgien, möttes de av tyska kanoner och tysk ammunition, som Belgien fått köpa in tack vare rustningsindustriernas internationella karaktär. Dessa kanoner och denna ammunition blevo ett medel till skövlande av tyska soldaters liv, och de utförde också i övrigt en mycket förödande verksamhet.

Ryssland var 1914—1918 Tysklands motståndare, men den ryska örlogsflottan var i huvudsak reorganiserad av Tyskland, liksom Tyskland hade byggt de ryska artilleriverkstäder, som under kriget levererade ammunition och kanoner, varmed tyska soldater mördades. Krupps pansarplåt fanns i alla de krigförande staternas flottor. Strax före kriget levererade Tyskland till

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

England, Ryssland och Japan de styrbara luftskepp, som fingo en så stor användning under kriget.

Englands maximkulsprutor, som spelade en så stor roll under världskriget, användes bland annat av dess motståndare Tyskland för att skjuta ned de engelska soldaterna. England hade också en torpedverkstad i Österrike-Ungern. England hade byggt den turkiska flottan och skaffat den turkiska marinen dess kanoner och ammunition. Samma flotta sänkte sedan så många engelska krigsfartyg vid Dardanellerna under världskriget.

Frankrike å sin sida levererade bland annat den bekanta 75 mm.-kanonen till sin fiende Bulgarien, som med mycket stor framgång använde densamma under sitt deltagande i världskriget.

De österrikiska Skodaverken hade upprustat den ryska armén och skaffat den kanoner och ammunition, varmed de österrikiska soldaterna mördades.

De internationella rustningskapitalisterna spelade vid världskrigets utbrott en mycket stor roll. Jag nämner den karakteristiska episoden, när Jaurès mördades strax före världskrigets utbrott år 1914 och då den franska regeringen omedelbart satte vakt för att skydda den grekiske rustningsmagnaten Zaharoffs bostad. Man anknöt sålunda omedelbart mordet på Jaurès till den internationella rustningsindustriens allra främste koryfé. Indirekt innebära de åtgärder, som vidtogos, ingenting annat än en anklagelse mot rustningsindustrien för att den skulle ha inspirerat och kanske också organiserat mordet på Jaurès.

Med hänsyn till dessa erfarenheter om den internationella rustningsindustriens ödesdigra roll väntade man givetvis, att regeringen, när den framlade sitt förslag, skulle ha dragit lärdomarna härav och att den i vart fall skulle ha varit angelägen om att förhindra en fortsatt export av svensk krigsmateriel till andra länder. Det har emellertid icke skett. Regeringen har icke tagit ställning till denna fråga utifrån några fredssynpunkter, utan regeringen har i verkligheten betraktat frågan som en fråga om ett stärkande av de svenska försvarskrafterna, som en fråga om en ändamålsenlig organisation av den för kriget så nödvändiga krigsmaterieltillverkningen. Denna uppfattning har jag fått såväl av uttalanden till statsrådsprotokollet som av den utredning, som förebragts, efter vad jag tror, på regeringens initiativ just om den svenska rustningsindustrien.

Man skulle ju tycka, att för den svenska militären, för arméförvaltningen, för marinförvaltningen och för flygstyrelsen, borde just de internationella erfarenheterna av rustningsindustriens ödesdigra roll ha varit en anledning att söka förhindra, att den svenska rustningsindustrien skall kunna exportera till andra länder. Vad är det nu som hindrar, ifall Sverige skulle bli invecklat i ett krig, att svenska folkets söner i detta krig skulle mejas ned just av vapen och ammunition, som tillverkats här i Sverige? Det är absolut ingenting, som hindrar något dylikt. Det är ingen abstrakt tankegång detta utan tvärtom en erfarenhet, som mänskligheten fick göra under det föregående världskriget. Vad är det för övrigt som hindrar, att viktiga uppfinningar på krigsmaterieltillverkningens område just genom den nuvarande ordningen kunna komma i händerna på en stat, som kanske i ett framtida krig blir Sveriges motståndare? Det är mycket antagligt, att så kommer att ske. Det är mycket antagligt, att mordredskap, uppfunna, utexperimenterade och skapade i vårt land, komma att användas mot vårt folk i ett framtida krig. Jag måste därför fråga mig, hur de militära myndigheterna, som känna den svenska krigsmaterielindustriens höga nivå, såsom »patrioter» — ty det vilja de förstås gärna vara — kunna finna sig uti, att svensk krigsmateriel skall kunna komma en eventuell framtida fiende till godo. Det är en reflexion, som man ome-

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
delbart gör, när man tar del av de yttranden, som avgivits till denna proposition.

Tar jag sedan regeringens argumentation, så finner jag, att den överhuvud taget icke diskuterar frågan om ett förstatligande utan tvärtom utgår ifrån, att det skall finnas en privat rustningsindustri, och den gör det, enligt vad den själv hävdar, därför att detta är ett intresse ur krigsförberedelsesynpunkt, alltså med hänsyn till militära intressen. Med hänsyn till att Sverige skall kastas in i ett krig, motsätter sig den socialdemokratiska regeringen krigsindustriens förstatligande! Regeringen hävdar i detta stycke, att om man har en privat rustningsindustri, har denna helt andra möjligheter än en statlig industri att knyta förbindelser, att utbyta erfarenheter, ritningar och konstruktioner med andra länders rustningsindustrier. För att Bofors skall kunna utbyta sina erfarenheter mot tyska ritningar på förstörelseredskap eller engelska ritningar eller andra länders konstruktioner, vill alltså regeringen icke förstatliga den svenska krigsmaterieltillverkningen.

I fråga om exporten, vilken mängden ju tycker borde ha varit en hjärtesak för en socialdemokratisk regering att förhindra, finner man resonemanget vara följande: Om man i vårt land har en stark exportindustri av krigsmateriel, så möjliggör detta att utprova nya typer och utprova effektiviteten av de modeller, som framställas här i vårt land. Det kan ju vara anledning att i detta sammanhang inom parentes påpeka, att de avslöjanden, som gjorts i samband med Grand Chaco kriget, visa, att detta krig i verkligheten igångsatts, inspirerats och organiserats av rustningsfirmorna, för att man på det sättet skulle få tillfälle att praktiskt experimentera med och avprova nya modeller för människomördande. Det är ungefär samma tankegång, som här ligger bakom propositionen. För att den svenska rustningsindustrien skall kunna experimentera på andra folks bekostnad, experimentera fram så effektiva förstörelseredskap som möjligt, därför måste vi här i landet ha en privat rustningsindustri, och därför måste Sverige deltaga i denna vanvettiga export av krigsmateriel. När man finner detta, är det svårt att dra den slutsatsen, att regeringens aktion skulle vara förestavad av omtanke om fredens sak, av omtanke om att förhindra det förödande spel, som rustningsindustrien för i de olika länderna med folkens liv och säkerhet såsom insats.

Såväl i den utredning, som blivit verkställd, som i regeringens och lagutskottets förslag drar man följande slutsatser:

1) Genom att upprätthålla en privat industri kan man få internationella förbindelser, varigenom man får möjlighet att hålla krigsmaterieltillverkningen på en så hög standard och så modern som möjligt.

2) De militära myndigheterna kunna härigenom erhålla tillgång till världsmarknadens erfarenheter. På denna punkt har man emellertid gjort en viktig reservation, som det förvånar mig, att icke de militära sakkunniga ha opponerat sig emot, den nämligen, att de militära myndigheterna endast i begränsad utsträckning skola erhålla möjlighet att få del av nya ritningar och nya konstruktioner för krigsmateriel.

3) Genom en stark krigsmaterielexport få »vi» möjlighet att lagra för andra länder beställd krigsmateriel, varigenom Sverige vid ett krigsutbrott kommer att stå så rustat som möjligt för att omedelbart kunna påbörja operationerna.

4) Tillvaron av den privata krigsindustrien och framför allt det förhållandet, att denna har en stor export, blir en mycket viktig faktor för en potentiell krigsindustri, som kan igångsättas vid ett krigsutbrott. Det är ju icke alls svårt att förstå, att om man här i vårt land har en stor krigsindustri, får man därigenom också maskiner och utbildar sakkunniga, som vid ett krigsutbrott

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
kunna delas ut över landet till alla de centra, där man skall igångsätta krigsmaterieltillverkning.

Det är alltså från dessa synpunkter och icke från pacifistiska synpunkter, icke från synpunkten att man verkligen skall uppfylla de fredslöften, som man givit om krigsindustriens förståtligande och om borttryckande av det privata vinstintresset, som regeringen har tagit sin ställning.

Det har av högerreservanterna anförts, att beträffande den svenska krigsmaterielindustrien har ingenting inträffat, som skulle motivera någon kontroll i den stil, som här blivit föreslagen. Utöver vad jag redan anfört vill jag emellertid hänvisa till regeringens egen proposition, där det på sid. 38 omnämnes en framställning, som gjorts av riksdagens militieombudsman och som anmälts av chefen för försvarsdepartementet. Det står där följande: »Av nämnda framställning framgår, hurusom ett svenskt företag på grund av kontrakt med vissa utländska leverantörer av flygplan ävensom med en svensk dylik leverantör uppburit avsevärda provisionsbelopp å försäljningar till svenska flygvapnet av flygplan och delar därtill, i vissa fall utan att det provisionsberättigade företaget lämnat någon medverkan vid köpsluten och utan att köparen ens haft vetskap om agentförhållandet.»

Bara här blottas ju en liten del av den korrupsion, som frodas inom den privata rustningsindustrien, och detta exempel är säkerligen icke något undantagsfall. Här förekommer verkligen korrupsion. Rustningsindustrien utnyttjar med ett ord sagt sin agenturverksamhet för att tillskanska sig extra provisioner bland annat av svenska regeringen, när den beställer krigsmateriel.

I propositionen framhålles också en sak, som jag tycker borde ha tvingat vederbörande att draga helt andra slutsatser än man gjort. Man säger nederst på sid. 37: »Eftersom det ytterst är det enskilda vinstintressets fria spel, som framkallar de risker, vilka äro förbundna med den enskilda tillverkningen, vore det mest följdriktigt att söka finna en anordning, varigenom det enskilda vinstintresset eliminerades från denna produktion.»

Här argumenterar alltså regeringen på ena sidan för att det privata vinstintresset skall elimineras från krigsindustrien, och å andra sidan går den emot samma ståndpunkt. På ett annat ställe finner jag följande polemiska uttalande i anledning av de debatter, som förts om det utländska inflytandet i den svenska krigsindustrien. Det står på sid. 13 i utskottets betänkande:

»Genom möjligheten att verkställa erforderliga inköp av krigsmateriel från privata tillverkare inom landet kunde ett intimare samarbete upprätthållas mellan den statliga beställaren och tillverkaren än vad fallet skulle vara, därest anskaffningen måste företagas från utlandet. Vissa rön», sägs det, »förmedlades sålunda av de olika företagen och även om man ej finge antaga» — det är mycket viktigt! — »att de militära fackmännen bereddes tillfälle att taga del av samtliga fabriktionshemligheter, torde dock utbytet på detta område utgöra en påtaglig fördel.»

Med dessa uttalanden blir ställningstagandet från såväl regeringens som de militära sakkunnigas sida ännu vidrigare. Här framgår ju fullständigt klart, att man i stället för att eliminera de internationella intressena från den svenska rustningsindustrien vill befördra desamma. I stället för som en nackdel betraktar man dessa förhållanden såsom en fördel.

Statsrådet Undén framhöll, att vid en omröstning, som företagits och i vilken 78 miljoner människor deltagit, 93 procent av samtliga röstande hade varit motståndare till den privata rustningsindustrien. Jag tror, att den omröstningen ganska väl speglar stämningen bland de breda folklagen. Dessa ha genom världskrigets händelser och genom de avslöjanden, som gjorts, erfarit vilket ödesdigert brottsligt spel den internationella rustningsindustrien be-

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
driver, och det finns därför också bland dem dessa starka stämningar för att eliminera det privata intresset från denna industri. Folkets vilja spelar emellertid ingen roll vare sig för de maktägande i vårt land eller i andra länder. Trots att man åberopar folkets eget votum, föreslår man i verkligheten en ordning, som på samma sätt som förut möjliggör den privata rustningsindustriens spel och intriger bakom kulisserna för att befordra sina krigsintressen.

Dessa anmärkningar har jag, herr talman, velat göra i anledning av denna proposition. Sådant läget i dag är, anser jag det icke finnes någon anledning att stödja vare sig regeringens förslag, sådant utskottet har utformat detsamma, eller någon av de reservationer, som ha framburits. Jag vill därför anmäla, att jag såsom en protest mot behandlingen av denna fråga kommer att nedlägga min röst, när frågan skall avgöras.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skulle vilja föreslå, att man försöker inrikta sig, när man behandlar denna fråga, på det, som just föreligger. Jag skulle vilja varna för att sväva ut på områden, som visserligen kunna beröra frågan i dess helhet, men icke hava att göra med vad som nu föreligger. Jag kan om den siste ärade talaren icke säga annat än att han svävade ut på områden, som icke hava med detta att göra. När han t. ex. talade om leveranserna under kriget till Tyskland och att kriget annars skulle hava slutat tidigare, så visade det, att den ärade talaren icke känner till, vad neutralitetsbegreppet innebär, lika litet som han känner till, att Förenta staterna, innan de kommo in i kriget, också levererade materiel till Tyskland, särskilt bomull i ofantligt stor utsträckning. Men detta har, menar jag, egentligen icke med saken att göra.

Vad han i övrigt talade om beträffande själva tillverkningen av krigsmateriel och krigsmaterielindustrien i Sverige och hans klander mot regeringen för att den icke infört statsmonopol och tagit allt i sin hand utan tillåter enskild tillverkning, det får besvaras från regeringsbanken. Jag har ingen anledning att giva mig in i saken i annan mån än att jag vill säga, att talaren på Norrbottensbanken icke vill kännas vid — det beror på hans inställning till problemet — betydelsen av att det finnes en möjlighet att tillverka sådan krigsmateriel i vårt land. Det har framgått tydligt av propositionen, att man anser, att den möjligheten är större, om man förfar med tillverkningen på det sätt, som man nu gör. Att det ligger något berättigat i, att man har en sådan möjlighet, får väl herr Hagberg själv medgiva. När han talar om att det kan inträffa, som han sade, att Sverige kan bliva invecklat i krig, vill herr Hagberg, att vi skola vara utan den möjligheten? Betraktar han icke som en fördel, att det finnes i landet tillfälle att kunna i ett sådant fall, som han själv talat om som en tänkbar möjlighet, tillverka krigsmateriel? För min del tror jag, att man förbiser litet för mycket och suddat över litet för mycket både i den kungl. propositionen och utskottets betänkande just den synpunkten, vad det betyder för vårt land, som i alla fall kan bliva angripet och indraget i krig, att hava möjligheter till en verkligt utvecklad krigsindustri, så länge naturligtvis som det icke råder fred i världen. När vi kommit till den ståndpunkten, att det icke längre kan bliva nya krig, kan man tala om att vara oberoende av krigsmaterielen.

Men jag vill härifrån övergå och säga några ord om det första anförandet i dag, av statsrådet Undén. Jag började med att säga, att man skulle söka hålla sig till den sak, som föreligger. Det synes mig, att statsrådet Undén i sitt anförande svävade ut litet, han också, på förhållanden, som nog icke äro fullt tillämpliga på Sverige. Statsrådet Undén talade om förhållandena i Förenta staterna. Han började med att tala om, att rustningsindustrien är en orosfak-

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
tor, och han målade med ganska bred pensel över vad som förekommit i Amerika utan att dock framhålla samtidigt, att det, som där kan hava förekommit, det har dock icke förekommit i Sverige.

Det må förhålla sig som statsrådet Undén säger, att det som åberopades av statsministern i hans anförande, när denna kommission tillsattes, bara var ett referat. Det hava vi sett alla, att det var ett referat. Men det var ett referat, som gav vid handen, att det icke varit några anmärkningar.

Sedan säger statsrådet Undén, att det hänt något sedan dess. Vi hava haft denna kommittéutredning, det har hänt det och det. Kan man påvisa, att de omnämmande, som statsministern då gjorde, verkligen icke äga samma kraft och betydelse i dag, som när de fälldes? Jag har icke reda på, att den svenska krigsmaterielindustrien på något sätt kan utsättas för beskyllningen att hava handlat annorlunda än vad man då sade. Det synes mig man bör taga hänsyn till.

Här säges av statsrådet Undén, att man nu har behandlat frågan i Genève. Jag skall icke upprepa det. Det känna vi till, att så är fallet, fastän vi måste dock erkänna, att om frågan också icke precis kollaberat i Genève, så har det dock varit bra nära till kollaps. Där sitter visserligen en kommitté på detta område och sysslar med problemet, men vad resultatet blir vet man ju icke.

Vad jag framför allt skulle vilja poängtera i mitt anförande är frågan: Skola vi i vårt land göra detta, innan vi fått överenskommelse med andra länder att göra på samma sätt? Man är i Sverige ofta så villig och benägen att taga så att säga det första steget. Utskottet säger i sitt betänkande, att det är »synnerligen angeläget, att Sverige för sin del söka skapa en tillfredsställande kontroll över den tillverkning av krigsmateriel, som bedrivs inom vårt land. Därigenom ådagaläggas i handling vår anslutning till de internationella strävandena.»

Herr talman! För min del menar jag, att vi skola ansluta oss till internationella strävanden, att vi skola bidra allt vad vi kunna att söka skapa förhållanden på detta område, som kunna vara tillfredsställande och bidra till fred mellan folken. Men att vi skulle begå den oförsiktigheten — för att icke bruka ett starkare ord — att vi skulle vidtaga sådana åtgärder ensamma, innan någon annan har gjort det, det är vad jag riktar mig emot, när jag talar om denna fråga. Det, som statsrådet Undén talat om, att ett förslag var väckt från Förenta staterna i Genève, vilket var ganska lika eller så gott som lika med här föreliggande förslag från regeringens sida, det har jag icke någonting att erinra mot annat än att jag säger: Låt det då framkomma ett internationellt förslag! Då skola vi vara med på det! När statsrådet sedermera säger, att det skulle behövas en ny instruktion för den svenske representanten i denna kommitté i Genève, om man skulle komma med det förslaget, att man skulle säga: »Låt oss nu undantaga de företag, som redan förefinnas!», då säger jag, att det behöver väl statsrådet ändå icke göra på grund av vad som de frisinnade reservanterna sagt, därför att statsrådet kan väl giva honom den instruktionen att säga: »Vi skola vara med på detta under förutsättning, att de andra också äro med på det.» Det finnes väl ingen i denna kammare, som skulle vilja framhålla, att om alla stater eller, låt mig säga, det stora flertalet stater enade sig om ett sådant förslag som det, vilket regeringen här framlagt, och liknande det, som Förenta staterna framlagt i Genève, så skulle Sverige icke vara med. Om England, Frankrike och Italien ginge med på detta, tro icke herrarna, att Sverige också skulle gå med? Jag är så livligt övertygad om det, att det uttalande, som statsrådet gjorde om denna nödtvungna nya instruktion till ombudet i Genève, var ganska överflödigt. Det bevisar ingenting.

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

Jag kan ju visserligen säga, att genom alltsammans går enligt min uppfattning som en röd tråd, att vi skola vara med om att främja och gynna dessa strävanden, men vi skola icke göra det i oträngt mål så att säga, utan vi skola hava de andra med oss. I en överenskommelse över hela linjen kan Sverige vara med.

Jag frågar mig då: Behöva vi egentligen göra allt detta? Är det så utomordentligt nödvändigt att göra det? Jag kan icke hjälpa, att jag återkommer till detta, att man åberopar, att det icke varit några olägenheter. Herr Lindqvist i Halmstad talade om att kommerskollegium sagt, att kommerskollegium kunde vara med på detta. Men han glömde anföra, vad kommerskollegium sagt i början av sitt yttrande, vilket läses på sidan 21 i första lagutskottets utlåtande, men som jag anser mig icke här behöva läsa upp.

Jag frågar: Varför skulle just vi bidra till att försvåra förhållandena för en industri, som finnes? Detta är ju en industri i alla fall, det är ett näringsföretag i vårt land. Varför bereda svårigheter för det i jämförelse med liknande industrier i andra länder? Varför handla till förmån för dem och till förfång för våra egna?

När det talas om de utländska intressena, förmenade statsrådet Undén, att vad som föreslås i reservationen — jag talar nu om herr Löfgrens reservation — skulle kunna kringgås på mångahanda sätt. Jag trodde verkligen, att den lag, som kom till 1934, var ganska effektiv. Åtminstone sades i fjol, att den skulle bli effektiv. Han säger, att 1916 års lag kan kringgås. Man kan icke garantera motsatsen. Jag förstod icke statsrådet riktigt. Är det icke på det sättet beträffande denna lag, att den gäller i alla fall beträffande fast egendom? Denna fabrikation kan icke bedrivas utan fast egendom. Den kan icke överlämnas till ett dotterbolag eller ett medintresserat bolag eller något sådant.

Skulle någon verkligen kunna känna sig övertygad om, att här i Sverige med vad som nu har förekommit och med vapenhandelskonventionens bestämmelser och med den tillämpning, som göres beträffande licenser, det skulle komma att inträffa, att något av dessa företag, om de skulle få, som i herr Löfgrens reservation föreslås, inskränka sig till en anmälningsplikt, skulle låta utländska intressenter komma och tränga in i det företaget? Det är så långt ifrån sannolikt, att man kan säga nästan med bestämdhet, att det icke skulle komma i fråga. Det vore ingen, som skulle våga göra så. Det vore ingen för resten, som skulle vilja det, när det är fråga om svenska företag.

Det är emellertid en synpunkt, som jag menar bör ganska starkt framhållas i detta sammanhang, men som kanhända icke godkännes av alla, som mena, att rustningsindustrien är något helt annat än annan industri och att man kan behandla den mycket rigorösare, utöva en starkare kontroll etc. etc. Det är en nödvändig betingelse för varje industri att hava så stor frihet som möjligt. Denna industri är redan genom omständigheter, som jag nyss nämnde, vapenhandelskonventionen och licenserna, mycket starkt kontrollerad. Att ytterligare inkräkta på dess frihet kommer att försvåra för den att vara till. Man får väl ändå tänka på, vad ett sådant stort företag som t. ex. Bofors betyder. Det är ett företag, som, om jag icke misstager mig, sysselsätter 3,500 arbetare och sysselsätter 400 ingenjörer, har en stor verksamhet, en stor tillverkning och en stor export. Varje sådant företag skall, om det vill utvidga en fabrik, bygga om en fabrik, köpa in nya maskiner, vid allt sådant skall det taga hänsyn till vad kontrollanterna säga: Få vi göra detta eller få vi icke göra det? Ty det heter ju, att de skola hava tillstånd att tillverka och detta tillstånd kan återkallas av regeringen, och om de upptaga någonting nytt, skall det också lämnas medgivande av regeringen. Det är hart när omöjligt, förmodar jag,

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

att få ett sådant tillstånd på förhand att t. ex. bygga en verkstad eller köpa maskiner för kanske många hundra tusen kronor. Det kommer att betyda, att man försvarar för dem, och det kommer att betyda, att industrien som näringsföretag — fränsett de fabrikat den tillverkar — kommer att icke kunna följa med utvecklingen på samma sätt, som den gjort förut. Det kommer att ställa den i en svårare ställning mot konkurrenterna och göra, att den icke kan utveckla hela sin kraft på att göra det bästa möjliga. Har man den uppfattningen, som herr Hagberg i Luleå uttalade, att här får icke exporteras, utan att staten skall taga hand om detta och helst tillverka själv, då bortser man från vad det betyder, att man har en export till ett värde av 20 miljoner kronor och att allt vad vi i dessa tider kunna exportera ger oss möjligheter att kunna återförvärva någonting i form av andra varor från andra länder. Har man den meningen, att det är likgiltigt, om en industri existerar eller icke och om exporten kan fortgå eller icke, då förstår jag den uppfattning, som herr Hagberg uttalade. Men den meningen kan jag icke tillägna mig. Jag menar, att vi icke skola bereda svårigheter i detta fall, även om det nu händelsevis skulle vara fråga om krigsmateriel, av vilken det tillverkats, om jag minnes rätt, enligt de siffror, som jag läst i propositionen, för en femårsperiod inom ganska nyss förfluten tid för 33 miljoner kronor. Det är möjligen mera. Där-ibland var staten i alla fall representerad med 26 miljoner kronor.

När vi i vårt land skola gå in på en sådan lagstiftning, som betingas av internationella förhållanden, förfara vi alltid utomordentligt rigoröst. Det kan jag ju säga på sätt och vis är en heder för oss, att vi strängt tillämpa vad vi kommit överens om, såsom t. ex. när det är fråga om arbetstidslagstiftningen, så hava vi helt säkert tillämpat den lagstiftningen strängare än något annat land i hela världen. Det finnes länder, som icke tillämpa den strängt alls eller överskrida den utan ringaste påföljd. Men det må lända till heder för vårt land, att vi strängt tillämpa sådana överenskommelser, som vi träffat med andra länder. Men när vi göra detta, är det alldeles givet, att vi samtidigt skola vakta oss för att taga på oss en börda, som kan vara oss till skada, innan vi äro på det klara med, att de andra göra på samma sätt.

Jag kommer åter till det, som varit den genomgående tankegången i allt vad jag har haft att säga: Handla icke, förrän vi hava de andra med oss! Det är för mig det viktigaste i detta.

Men jag kan tillägga, att när regeringen vill införa denna kontroll ensam i alla länder, kan det tänkas — jag vet icke, om det är riktigt, det kan hända, att jag säger något, som regeringen anser vara obefogat — att regeringen menar, att har man kontroll på detta område, kan kontrollen något lättare ledas in på ett annat område. Jag vill icke alls säga, att motivet varit detta. Men det blir i alla fall så, att om man börjar med en mycket stark kontroll och stark uppsikt på ett område, där det finnes många, som mena, att det är mera önskvärt än på andra håll, går det sedan mycket lättare att få människorna med på sådana åtgärder också på andra områden.

Jag vill efter dessa ord, herr talman, säga till sist, att enligt min uppfattning fullföljer den mening, som i reservation vid utskottets betänkande uttalas av herr Anderson i Hägelåkra med flera, en logisk och klar tankegång, till vilken andra kammaren enligt min mening borde ansluta sig. Men jag hoppas livligt, att kammaren åtminstone skulle vilja i sitt slutgiltiga beslut gå så långt som mellanpartierna i sin reservation föreslagit.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Det har vid olika tillfällen åberopats ett uttalande av mig rörande den hittillsvarande verksamheten på krigsindustriens område. Det kan kanske för den fortsatta

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

diskussionen vara av vikt att verkligen fastställa, vad som står i mitt yttrande till statsrådsprotokollet på denna punkt. Där står följande: »Vid olika tillfällen, då det gällt att från svensk sida förbereda ståndpunktstagandet till hithörande spörsmål i anledning av Nationernas förbunds rundfrågor i ämnet, har av enskilda och myndigheter gjorts gällande, att några missbruk eller olägenheter av en okontrollerad enskild krigsmaterielindustri icke förspors i vårt land. Även om så skulle vara fallet, är det emellertid uppenbart, att Sverige icke finge undandraga sig att medverka till en kontroll över krigsmaterielindustrien, som från internationell synpunkt är önskvärd.» Av detta framgår klart, att jag icke velat ikläda mig någon särskild borgen för att ingenting har förekommit, som givit anledning till anmärkningar. Jag tror dock, att tillverkarna av krigsmateriel i vårt land i allmänhet förhållit sig lojala, antingen därför att det är bäst förenligt med svenska metoder eller kanske också därför, att vi icke för närvarande sakna alla möjligheter att ingripa, om något otillbörligt skulle ske.

Det är emellertid nu fråga om vad som inträffat, och det kan vara anledning att återkomma till en mycket betydelsefull synpunkt, som berördes redan i statsrådet Undéns anförande, nämligen den om det utländska inflytandet inom vår krigsindustri. Det har här undrats, om man verkligen hade någon anledning att fästa något större avseende vid detta. Den beredning, som regeringen tillsatte, har på denna punkt anfört vissa ting, som det icke bör vara något hinder för att delgiva kammaren. Beredningen säger på ett ställe i kapitel 6 av sitt utlåtande följande: »Innan beredningen närmare ingår på en omprövning av de olika vägar, på vilka den sålunda åsyftade kontrollen kan vinnas, har beredningen velat fästa uppmärksamheten på att den i statsrådsprotokollet refererade uppfattningen, att den hittillsvarande frånvaron av dylik kontroll varit alldeles utan olägenheter, måhända torde vara en jämkning. Efter vad beredningen inhämtat, befinner sig nämligen en betydande del av den svenska industri, som sysslar med tillverkning av krigsmateriel, i själva verket i utländsk ägo. A.B. Flygindustri i Limhamn är intet annat än en filial till de tyska Junkerverken. I A.B. Landsverk i Landskrona innehaves omkring två tredjedelar av aktiekapitalet av tyska intressenter. Rörande våra viktigaste krigsmateriefabrikanter, A.B. Bofors och A.B. Bofors Nobelkrut, har kunnat fastställas, att en mycket väsentlig del av aktiekapitalet i A.B. Bofors äges av firmen Krupp i Essen.» Det är genom publicerade uppgifter också känt, vilken omfattning de senare intressena ha. Det upplyses i en liten skrift, som är utgiven av Informationsbyrån för fredsfrågor, att av Boforsbolagets 198,000 aktier skulle 63,000, representerande en andel av aktiekapitalet på 6.3 miljoner kronor, ägas av tyska intressenter. Det är uppenbart, att när ett sådant förhållande blir vederligt genom den pågående utredningen, det måste spela en mycket väsentlig roll för regeringens ståndpunktstagande.

När regeringen fick sig bekant, hur det förhöll sig på detta område, inriktade regeringen sina ansträngningar på en avveckling av de utländska intressena framför allt i vårt största företag på detta område. Jag konstaterar med glädje, att ledningen av detta företag ställde sig mycket välvillig till regeringens framställning, och jag är övertygad om att man från företagsledningens sida har gjort vad man kunnat för att tillmötesgå regeringens önskingar. Det har emellertid befunnits, att trots att företagets ledning velat befria det från dessa främmande intressen, har detta icke lyckats. Detta innehav av andelar i den svenska krigsmaterielindustrien har närmast haft formen av ett bulvanförhållande, och det har visat sig, att de svenskar, som här låtit engagera sig av utländska intressen, icke ha velat taga några som helst

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
hänsyn till de önskingar, som den svenska regeringen har uttalat. Det måste, mina herrar, vara ganska allvarligt, om när den svenska regeringen gör en aktion för att befria en så ömtålig del av vår industri från utländskt inflytande, det till sist konstateras, att regeringen saknar tillräckliga maktmedel att hävda verkliga svenska intressen.

Man har också frågat, vilka olägenheter som detta har kunnat vålla. Vi röra oss ju här på ett mycket ömtåligt område, men jag är övertygad om att vem som helst, som vill söka upplysningar, skall få veta, att dessa omständigheter, som jag här har berört, ha spelat en betydande roll utanför vårt land, ofta varit föremål för omnämnande i den utländska pressen samt också varit föremål för démarcher hos det svenska utrikesdepartementet. Jag skulle tro, att ett upprätthållande av detta tillstånd är menligt icke blott för svenska intressen i allmänhet utan också för de företag, det här gäller. Det har varit huvudintresset, när regeringen har framlagt sin proposition, att få möjligheter att på detta område skapa rimliga förhållanden.

När herr Lindman här står och fantiserar om att regeringens förslag till kontroll över krigsmaterielindustrien bara är en inkörsport till en kontroll över näringslivet i allmänhet, kan jag med bästa samvete förklara, att vi inom regeringen icke ett ögonblick haft några tankar åt det hållet och aldrig ett ögonblick drömt om att en kontroll på detta område skulle i och för sig motivera en kontroll på andra områden. Huruvida en sådan kontroll på andra områden skall komma till stånd, skall naturligtvis bedömas efter de särskilda förhållandena på dessa områden. Det råder alldeles uppenbart en mycket stor skiljaktighet mellan denna krigsmaterielindustri och industrier av annat slag.

Det har här också från herr Lindmans sida talats om att regeringsförslaget skulle vara ägnat att försvåra verksamheten för de företag det här gäller. Herr Nilsson i Antnäs, som ju alltid använder litet starkare uttryck, talade om att det här är fråga om att äventyra tillverkningen, att förkväva en näring. Det har ganska mycket diskuterats, huruvida det kan vara lämpligt, att i ett land som Sverige med dess fredsälskande befolkning upprätthålles en krigsmaterielindustri av stor omfattning, anpassad icke efter våra egna behov utan i stor utsträckning arbetande för tillfredsställande av andra länders behov. I denna diskussion har jag städse hävdadt den meningen, att det icke kan vara någon anledning att i detta avseende ställa vårt land i något särförhållande. Så länge överhuvud taget försvarsorganisationer upprätthållas, så länge överhuvud taget krigsmateriel tillverkas, kan jag icke finna några principiella betänkligheter emot att en sådan tillverkning äger rum även i vårt land. Regeringen har heller icke använt de medel, som licensgivningen sätter i dess hand, för att på något sätt försvåra den tillverkning som förekommit, och herr Hagberg i Luleå var också i tillfälle att visa, att under de senaste åren har särskilt tillverkningen vid Bofors tagit en ganska betydande omfattning.

Redan strax efter regeringens tillträde hade jag anledning att resonera med chefen för Bofors om dessa saker. Jag förklarade då uttryckligen, att denna regering var intresserad av att arbetstillfällena bevarades och att den icke hyste betänkligheter mot tillvaratagandet även av de arbetstillfällena, som skapas genom verksamheten vid Bofors. Jag sade, att regeringen därför icke komme att lägga några som helst svårigheter i vägen för fortsättandet av denna verksamhet. Men jag tillade, att jag skulle mycket ogärna se, om man inriktade sig på att så mycket som möjligt utbygga krigsmaterieltillverkningen i landet. Jag framhöll, att det icke kunde vara ett intresse för ett litet land att till sist bli en av huvudleverantörerna av krigsmateriel till andra länder. Jag framhöll, att det kan vara naturligt att ha en efter våra för-

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
hållanden någorlunda avvägd krigsmaterielindustri men att det skulle kunna skapa för vårt land mycket stora vanskligheter, om denna industri skulle taga en sådan omfattning, att de andra länderna väsentligen förlitade sig till oss, och att vid internationella förvecklingar vårt lands ställning som storproducent av krigsmateriel skulle bli föremål för ett alldeles särskilt intresse, för alldeles särskild uppmärksamhet och för alldeles särskilda påtryckningar. Jag tror, att detta är en uppfattning, som delas av, kanske vågar jag säga, de flesta av denna kammares ledamöter.

Det förslag, som regeringen nu framlägger, avser icke att skapa några nya svårigheter för den arbetande krigsmaterielindustrien. Vad vi åstunda, är en fortlöpande kontroll, som ger oss den tryggheten, att den svenska regeringen ständigt är underrättad om vad som förekommer på detta område och ständigt har i sin hand att bevaka landets intressen. Det har sagts, när det gäller de nuvarande företagen, att även om regeringen önskar, att de i likhet med nya företag skola från början begära tillstånd, så är det regeringens avsikt att, när dessa ansökningar inkomma, lämna tillstånd till dessa företags fortsatta verksamhet, så snart verksamheten har lojalitetens karaktär. Det kan emellertid vara av betydelse, att regeringen vid lämnandet av detta tillstånd kan ställa sådana villkor, som underlätta för dessa företags ledningar att befria sig från intressen, som närmast äro till skada för företagen. Jag har redan påpekat, att när jag talar om detta, stöder jag mig på ett faktiskt förhållande, och är det så, att man verkligen i kammaren har den uppfattningen, att vårt lands krigsmaterielindustri är en så ömtålig verksamhet, att utländska intressen där icke böra vara engagerade, så bör också kammaren vara beredd att sätta i regeringens hand de medel, som kunna befria den svenska krigsmedelsindustrien från ett utländskt inflytande, som mot företagsledningarnas vilja klänger sig fast.

Det har här sagts, att man enligt det löfgrenska förslaget också skulle få en fortlöpande kontroll, och det är alldeles riktigt. Det är för resten ganska anmärkningsvärt, att, medan herr Lindman lägger hela sin argumentering emot en sådan kontroll, emot att vi överhuvud taget, innan det blir en internationell konvention, utöva kontroll över den svenska krigsmedelsindustrien, en kritik, som alltså drabbar reservationen i samma mån, som den drabbar Kungl. Maj:ts förslag i avseende å den fortlöpande kontrollen, han dock slutar med att säga, att om vi icke finge avslag på det hela, hoppades han, att vi åtminstone skulle kunna få, vad som föreslagits i den löfgrenska reservationen. Då är det ju helt enkelt en fråga om vilket förslag som är det bästa för verksamheten själv liksom också för det allmännas intressen.

Det har talats en hel del om det osäkerhetstillstånd, som skulle uppstå därigenom, att de gamla företagen liksom de eventuella nya skulle begära tillstånd till sin verksamhet. Jag förstår icke, att det skall bli ett osäkerhetstillstånd därigenom, att företagen från början få reda på, vad de ha att rätta sig efter. Det måste ju bli ett mycket större osäkerhetstillstånd, om man skapar en ordning, där företagen ställas i olika ställning, när det gäller tillstånd att utöva verksamheten, men i samma ställning, när det gäller utövandet av kontroll. Kontrollen innebär, att regeringen skall kunna ingripa, om därtill gives anledning. Det har också antytts, att regeringen skulle kunna använda sin licensrätt för att öva påtryckningar på dessa företag. Om jag icke är felaktigt underrättad, har huvudreservanten i första kammaren uttalat, att även enligt reservanternas förslag skulle regeringen kunna, när skäl därtill föreläge, förbjuda verksamheten vid de gamla företagen. Är det en riktig tolkning av reservationen, måste man ju konstatera, att man här rekommenderar riksdagen att taga ett förslag, mycket vagt i hela sin uppläggnings men

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

med vissa fördolda möjligheter, som skulle, beroende på regeringen, kunna tillgripas vid särskilda tillfällen. Skapar icke ett sådant förhållande en betydligt större osäkerhet, än om ett företag får sitt tillstånd och vet, att så länge det iakttar, vad som ur statens synpunkt är nyttigt, och underkastar sig den nödvändiga kontrollen, får det också ostört fortsätta sin verksamhet? Det förefaller mig, som om den ordningen skulle giva åt företagen en betydligt större trygghet.

Nog får jag det intrycket, att man mycket litet vet, vad denna reservation egentligen innebär. En av reservanterna, herr Ryberg, upplyste oss om att reservationen innebär, att de nuvarande företagen icke skola behöva söka tillstånd för den verksamhet, som de nu bedriva, men, därest man skulle vilja upptaga verksamhet på annan ort, än vad nu är fallet, eller taga upp tillverkning av ny materiel, som Kungl. Maj:t beslutat lägga under förordningen, då skall tillstånd för tillverkning på den nya orten eller för tillverkning av den nya materielen behövas. I det senare avseendet står det något annat i reservationen. Det är visserligen sant, att om man tar upp tillverkningen på en ny ort, d. v. s. bildar nya företag, behöver man tillstånd, men efter det att i första stycket av övergångsbestämmelserna sagts, att tillstånd icke behövs för att fortsätta den förut bedrivna verksamheten, står det uttryckligen i reservationen: »Vad nu sagts skall, där Konungen efter förordningens ikraftträdande beslutar att nytt slag av materiel skall vara underkastat dess bestämmelser, äga motsvarande tillämpning beträffande den som vid tiden för beslutet bedriver tillverkning av sådan materiel och inom tre månader från den dag, då beslutet träder i kraft, gör anmälan, som ovan nämnts.» Det kan kanske tolkas på så sätt, att sådan materiel, som efteråt lägges under förordningen, kunna de förutvarande tillverkarna av sådan materiel få fortsätta att tillverka utan tillstånd. Men det kan också, såvitt jag förstår, betyda, att de gamla företagen äro oförhindrade att utvidga sin tillverkning med sådana nya artiklar. Jag anför det endast som ett exempel på den oklarhet, som vidlåder reservationen. Och jag skulle tro, att vill man undanröja osäkerheten, så skall man hellre gå på Kungl. Maj:ts förslag än på reservationen.

Herr Nilsson i Antnäs har ju dragit den logiska konsekvensen av högerståndpunkten: han ville icke gå på någotdera förslaget utan ville avslå det hela.

Det beslut, som riksdagen nu går att fatta, är av en synnerlig vikt. Genom att saken har kommit upp på grund av kända förhållanden har den också rönt ett stort intresse utanför våra gränser. Vad som här föreslås blir icke utan inflytande på behandlingen av saken internationellt. Skulle den svenska riksdagen ställa sig på den ståndpunkten, att man icke vill effektivt från början skapa en kontroll över de gamla företagen, så har därmed, som statsrådet Undén anført, en mycket viktig princip för hela arbetet i Genève blivit rubbad. Det blir svårt för den svenska regeringen att sedan där nere företräda den uppfattning, som är inlagd i den kungliga propositionen. Ty herr Lindman och fröken Wellin mena väl icke, att de svenska ombuden med någon vidare framgång skulle kunna hävda som en internationell rättsregel vad vi själva underkänna i vårt eget land. Med hänsyn till de svårigheter, som rent internationellt skulle skapas genom bifall till den löfgrenska reservationen, har jag den uppfattningen, att vill icke den svenska riksdagen biträda Kungl. Maj:ts förslag om en effektiv kontroll — det förslag, som bygger på den princip, man bygger på vid frågans behandling nere i Genève — är det enligt min mening bättre, att hela saken nu faller, så att man får mera tid på sig och kan återkomma ett annat år.

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

Jag skulle emellertid tro och vilja hoppas, att andra kammaren inser vikten av den lagstiftning, som här är föreslagen, och kommer att biträda regeringens förslag.

Herr talmannen gav härefter för kort genmäle ordet till

Herr **Lindman**, som yttrade: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga, att om det är så, att det i Sverige bedrivs en dylik fabrikation, där utländskt inflytande gör sig gällande i form av aktieinnehav av bulvaner för utlänningar, så hava vi ju fått en bulvanlag, som snart träder i kraft, och som jag förmodar är av den beskaffenhet, att den skall komma i tillämpning på ett sådant fall.

Vidare förmenade hans excellens statsministern, att det skulle ligga en motsättning i mitt yttrande, då jag sade, att högerreservationen är en ren och klar och logisk tolkning av vad man menade, men samtidigt sade, att om kammaren icke ville ta högerreservationen, så borde kammaren ta herr Löfgrens reservation. Jag vill emellertid påpeka, att jag också gjort mig till förespråkare för det, som innehålles i den löfgrenska reservationen. Det finnes sålunda ingen motsättning i ett sådant sätt att uttrycka sig.

Vidare anförde:

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Även om bulvanlagen skulle vara tillämplig här, vilket naturligtvis kan vara omtvistat, så betyder ju icke det, att man kan helt befria den svenska krigsmedelsindustrien från utländskt inflytande. Lagen stadgar ju nämligen icke förbud för att över huvud äga aktier i svenska företag. Och jag skulle tro, att den riktiga ståndpunkten är väl icke att väga, *huru mycket* utländskt inflytande, som skall finnas i vår svenska krigsmedelsindustri, utan att *avskaffa* detta utländska inflytande.

Herr **Flyg**: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna debatt för att för den socialistiska gruppens vidkommande avge en deklaration beträffande vårt ställningstagande till den föreliggande frågan. Emellertid ber jag nu att också få anföra något med anledning av den debatt, som hittills förts i frågan, ange några synpunkter gent emot vissa anföranden, som här hållits.

Jag ber att då få börja med hans excellens herr statsministerns anförande helt nyss. Herr Hansson förklarade med stöd av den utredning, som företagits, att den svenska rustningsindustrien i mycket stor utsträckning står under utländsk kontroll och utländskt inflytande. I och för sig var den uppgiften ingen nyhet, men det kan ju ändå ha sitt värde, att den i dag har förts fram dels av hans excellens statsministern i andra kammaren och dels av hans excellens utrikesministern i första kammaren och därmed alltså fått den offentlighet, som riksdagstribunen ger. Herr Hansson upplyste vidare om att regeringen har vidtagit åtgärder för att likvidera och förinta detta utländska inflytande. Och han framhöll, att vad som här förekom var en ren bulvaninstitution, och att det hade visat sig, att denna institution vore så stark, att regeringen trots sitt ingripande icke hade förmått göra någonting. Han forsatte med att säga, att nu ville regeringen skapa rimliga förhållanden. Jag förmodar, att herr statsministern med begreppet »rimliga förhållanden» avsåg, att man med det här förslaget, regeringsförslaget, skulle kunna åstadkomma dylika rimliga förhållanden. Jag ber, herr talman, att i det fallet få konstatera olika meningar på regeringsbänken. I det anförande, som statsrådet Undén för någon timma sedan höll här i kammaren, sade han ordgrant följande: »Det är icke alldeles säkert, att regeringsförslaget blir effektivt.» Jag skulle

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

vilja med en liten omskrivning av detta yttrande säga, att det är alldeles säkert, att regeringens förslag icke blir effektivt. Men jag tar denna försiktiga formulering av herr Undén och ställer däremot statsministerns resonemang, då han uttalade, att om vi få det här igenom, så hava vi fått möjlighet att på detta område skapa rimliga förhållanden. Hans excellens statsministern får förlåta mig, att jag icke kan dela den uppfattningen. Jag anser, att vad man kan säga beträffande regeringens förslag är, att det är en mycket utpräglad halvhet, ett försiktigt tassande kring gröten likt katten. Och vad utskottet sedan har gjort är, att det i någon mån ännu mera tagit bort de bestämda dragen i förslaget och putsat litet på det. Och går jag vidare till den första reservationen, folkpartiets reservation, kan jag säga, att där träder halvheten, försiktigheten att ingenting direkt göra, att icke skapa effektiv kontroll ännu tydligare fram. Studera vi sedan högerreservationen, så finns där naturligtvis den klara inställningen, att ingenting bör göras. Så ligger problemet till. Under sådana förhållanden kan jag icke förstå, hur man från regeringsbanken kan hävda, att man med detta förslag vill skapa rimliga förhållanden.

Jag skulle vidare vilja fästa uppmärksamheten vid att såväl en av högerns talesmän i debatten, herr Nilsson i Antnäs, som herr Lindqvist för socialdemokraternas vidkommande båda underströko frågans ömtåliga karaktär. Och hans excellens statsministern använde precis samma ord; frågan var av ömtålig karaktär. Jag vill säga, herr talman, att de där deklarationerna säga mycket. De fästa uppmärksamheten vid att vi här hava att göra med ett problem, där det är svårt t. o. m. för den högsta myndigheten i landet, Kungl. Maj:t, och dess organ eller riksdagen att egentligen göra någonting. Man understryker, att förhållandet är ömtåligt. Och varför är det ömtåligt? Jo, därför att vi här för det första hava ett företag med för närvarande stor högkonjunktur med stora profitmöjligheter. Och jag kan väl tänka mig, att i viss mån, kanske till 70 %, bottnar högerns ståndpunkt till frågan i detta förhållande. Å andra sidan är det en fråga, över vilken det ligger ett visst dunkel, en viss skymning; man är med andra ord ytterst tveksam om vad som skall sägas. Herr Lindqvist sade exempelvis, att han trodde icke, han hade rätt att säga det, men annars skulle han kunna ge en redogörelse rörande vissa utländska intressen, som finnas inom denna industri. Herr Hansson gav en sådan där allmän bild över att det finns utländska intressen men gick heller inte in på *vilka* utländska intressen, som där finnas. Han var tveksam, det var ett ömtåligt ämne, dunklet skall bibehållas. Och när man föreslår åtgärder, så framlägger man förslag — regeringens förslag, utskottets förslag, reservationerna — som från början till slut präglas av denna känsla för frågans ömtålighet och denna halvhet.

Denna fråga skall ju, herr talman, vara ett uttryck för folkets i val givna vilja. Om vi utan att så noga taga hänsyn till partietiketter skulle avlyssna folkets i val inställning till denna fråga, så stannar det nog icke vid att begära en sådan här försiktig kontroll över de ömtåliga företagen i Bofors eller Landskrona, utan folket i val säger nog ifrån: vi önska, att representanterna i den svenska riksdagen vidtaga sådana åtgärder, att dessa företag slås igen. Den ståndpunkten finns överhuvud icke företrädd, icke ens den ståndpunkt, som var regeringspartiets vid den valrörelse, då denna kammare senast valdes. nämligen ståndpunkten, att rustningsindustrien skulle förstätligas. Det är underligt — eller kanske, rättare sagt, icke alls underligt; jag förstår det — att här sitter man och gör med hänsyn till statens behov av pengar utredningar beträffande kaffe och räknar ut, om man skall kunna plocka in litet pengar för statens behov genom kaffedrickning. Här göras utredningar på ett

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
annat område, som gäller trafikväsendet. Jag syftar på förslaget till olje- och bensenmonopol — ty staten behöver pengar. Men beträffande detta lysande företag, rustningsindustrien och vad därmed sammanhänger, kommer man icke till samma resultat. Herr statsministern förklarade nyss, att det finns ingen som helst tanke på att därvidlag vidtaga någon som helst sådan åtgärd, och sade till herr Lindman, att hans farhågor för att man nu här på detta område skulle införa kontroll för att sedan fortsätta på andra områden vore rena fantasier. Jag vill fästa uppmärksamheten på att detta står icke bara i motsättning till det energiska hävdandet av en viss uppfattning under valrörelsen, herr Hansson, utan det står även i motsättning till de åtgärder, som man vidtagit på andra områden, vilka bort komma i andra eller tredje hand, medan man från den socialdemokratiska regeringens sida i första hand skulle försökt att på detta område få det grepp, som man säger sig önska.

Olika partier här i kammaren, från högern till socialdemokraterna, äro varmt intresserade av Nationernas förbund, och t. o. m. den svenska kominterns sektion har i den frågan numera en varmare och mera intresserad, positiv ståndpunkt. Huru står detta i förhållande till vårt medlemskap i detta förbund? Jag skall bara be att få säga ett par ord om den saken. Jag har tittat på de preliminära artiklarna, som avse denna fråga, och som finnas publicerade i utskottets utlåtande. Där står det: »Staterna förbinda sig att genom erforderliga lagstiftningsåtgärder trygga kontrollen över sådan tillverkning och handel.» Jag förmodar, att högerpartiet har haft en representant där nere i Genève vid varje tillfälle, då dylika frågor behandlats. Föreligger det, herr Lindman, någon reservation från denna representants sida mot denna formulering? Jag tar sedan från samma dokument ett citat några satser längre ned: »Nedrustningskommissionen skall snarast möjligt offentliggöra alla uppgifter, som sålunda inkomma.» Det förutsättes, om nedrustningskommissionen skall kunna fylla sin uppgift, att dessa uppgifter också bli offentliggjorda i de länder, där denna kontroll skall utövas. Men vad säga representanterna här? Jo, utskottets majoritet vidhäftar regeringsförslaget mycket markanta bestämmelser. Man säger, att det får icke förekomma, i vidare mån än som påkallas av tjänsteutövningen, något yppande av affärsförhållande, varom kontrollanten kan erhålla kännedom. Och utskottet säger till § 10, att om någon eventuellt låter offentligheten få kännedom om de resultat, vartill man kommit genom sin kontroll, skall denne straffas med dagsböter eller fängelse. Detta är alltså utskottsmajoritetens åsikt om, huru denna kontroll skall utövas. Jag vet icke, huruvida man nere i Genève har reserverat sig emot denna sats, men har man icke gjort det, får man lov att göra det. Och herr Undéns bekymmer för huru man skulle ställa sig till frågens behandling i framtiden där nere, ifall man icke i dag toge regeringens eller utskottets förslag, anser jag så mycket mera berättigade, om vi i dag taga regeringens och utskottets förslag.

Herr Hansson förklarade, att vi äro ett litet land, och att det var beklagligt, att vi såsom ett litet land skulle vara en av huvudleverantörerna av krigsmateriel. Men, herr talman, hänger icke den tanken samman med ett problem av litet större och vidare vikt: vad betyder befintligheten av det företag, som vi här framför allt tänka på, då vi diskutera denna fråga, vad betyder befintligheten av detta företag inom Sveriges gränser vid ett krigsutbrott? Nu kan man säga, att det betyder, att det finns ett starkt intresse för att vi skola förbli neutrala, så att industrien skall kunna arbeta för högtryck och förse vederbörande makter med krigsmateriel. Men det kan i mycket större utsträckning betyda, att de makter, vilka i dag äro intresserade och vilka i morgon bli intresserade av dessa företag — ty regeringens förslag kan icke avhjälpa detta

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
förhållande — att dessa makter se till, att de vid krigsutbrottet behärska detta land och det företag, som i det ögonblicket kommer att få så mycket större betydelse, än det i dag har. Den tanken bör då knyta an till vad statsministern här säger. Och även ur den synpunkten ber jag få säga, att regeringens förslag icke är tillfredsställande.

Hans excellens statsministern säger till sist, att det resonemang, som vi i dag föra, kan väcka stort intresse utåt. Jag förmodar, att regeringen, då den gick att utarbeta sin proposition, var medveten om detta. Och jag skulle vilja säga, att regeringen har här försuttit ett tillfälle att slå ett slag för den internationella samhörighet, om vilken herrarna så varmt tala, och som heter Nationernas förbund, försuttit alltså att ens träda upp på en linje, som svarar emot den linje, efter vilken man gått där nere. Det är vad man här kan konstatera.

Då emellertid det som här föreslås och för vilket vi icke ha någon som helst större respekt likväl är ett steg på vägen till kontroll över de företag och den produktion, som det här gäller, så komma vi, herr talman, att då beslutet skall fattas taga ställning till förmån för regeringens förslag och alltså i den votering, som kommer att stå mellan regeringens och utskottets förslag, rösta på ett sådant sätt.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Olsson** i Rimforsa: Herr talman! Ehuru det torde vara ganska ofruktbart att fortsätta denna debatt något ytterligare, har jag dock begärt ordet, därför att jag har ett visst personligt behov att få göra en deklARATION i denna fråga efter vad som förekommit i debatten. Det erinrades av herr statsrådet Undén om, att det parti jag har äran tillhöra har i sitt program en punkt, som talar om att partiet bör främja just den fråga, varom vi tala här i dag, nämligen kontroll över tillverkning av krigsmateriel, och det är rätt. Och jag är övertygad om att partiet som sådant icke har förgätit den ståndpunkten eller kommer att göra det. Om jag skulle, som jag sade, ge en personlig deklARATION av min egen upfattning, så vill jag gärna öppet erkänna, att jag har mycket stora sympatier för allt vad som kan göras i den riktning, propositionen syftar till, även om jag beträffande denna har kommit till en annan ståndpunkt än utskottets majoritet. Jag tror också, att jag vågar säga, att den avrubbning av propositionens syfte, som skulle ske genom ett antagande av den reservation, som herr Löfgren m. fl. har avgivit, i verkligheten icke kommer att bli så stor som man på många håll synes föreställa sig. Jag skulle nästan för min del vilja tro, att det icke bleve någon skillnad.

Det framhölls av herr statsministern, redan då den s. k. krigsmaterielberedningen tillkom, att den säkraste metoden vid genomförande av kontroll över vårt lands rustningsindustri utan tvivel vore monopolisering av denna tillverkning för statens räkning. Detta är ett uttalande, som naturligtvis än i dag har sin riktighet, ty vill man skapa en absolut kontroll, så borde det vara en kontroll, som omfattar hela området och som väl icke bleve så lätt att kringgå. Det skulle naturligtvis vara det riktigaste. Men av skäl, som tidigare framhållits och som vi alla känna, är en sådan utväg otänkbar, och det är därför man har måst gå in på dessa andra vägar, av vilka den ena tagit sig uttryck i propositionen.

Det är ju i synnerhet två punkter, som man har vänt sig emot och som utgöra skillnaden mellan reservanternas ståndpunkt och propositionens samt utskottsmajoritetens. Det gäller ju i första hand frågan om tillstånd eller icke tillstånd. Det är ganska märkvärdigt, men det ligger bra nära till hands att

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

säga, att man här konstruerat upp en sådan stor skiljaktighet mellan reservationen och utskottets förslag. Om jag ser på lagtexten t. ex., så är ju utskottets förslag och reservanternas förslag detsamma med undantag av ett par uttryck. Det heter i paragraf 8 i både propositionen och utskottets förslag: »Tillverkar någon utan särskilt tillstånd o. s. v.» Det heter i reservanternas förslag: »Tillverkar någon olovligen . . .» Naturligtvis är det bara en språkfråga, och ungefär liknande uttryck förekommer i paragraf 9. Eljest är den lagtext, som reservanterna förorda, alldeles densamma som den utskottsmajoriteten har föreslagit. Sedan kommer ju det tillägg, som nu har angripits, i övergångsbestämmelserna, där det är fråga om just den sak, som jag nyss vidrörde, nämligen frågan om tillstånd eller ej.

Det har sagts här i kammaren man och man emellan i dag, att det vore mera naturligt att dessa gamla tillverkningar som vi hava, dessa gamla fabriker i Bofors m. fl., det är sex, sju, åtta stycken, att de skulle söka tillstånd, under det att andra, som komma till efteråt, skulle slippa det. Det är ju naturligtvis ett uttalande, som man verkligen icke har menat, men som visar i vilken riktning tankarna gå. Då det gäller dessa gamla fabriker, har ju herr statsministern verifierat, att de under de gångna tiderna hava arbetat fullt lojalt, man har icke kunnat säga, att dessa tillverkningar hava bedrivits på något som helst illojalt sätt, de hava ställt sig gällande förordningar till efterrättelse. Det är just med hänsyn till detta som det förefallit åtminstone mig och oss reservanter, för att använda ett mildt uttryck, onödigt att dessa efter antagandet av en ny lag, för att få fortsätta med denna tillverkning, som landet behöver och som vi icke kunna undvara, skulle nödgas begära tillstånd att i fortsättningen få driva denna verksamhet.

För mig ter det sig så, att huvudfrågan i hela detta ärende gäller icke huruvida det skall lämnas tillstånd eller icke tillstånd, utan att huvudfrågan gäller den fortlöpande kontroll, som skall utövas över alla dessa tillverkare, antingen de tillhöra dem som redan finnas eller dem som komma senare. Frågans verkliga brännpunkt ligger väl däri, att regeringen skall kunna genom den fortlöpande kontroll, som man här föreslagit, och som även reservanterna biträtt, kunna följa tillverkningen i framtiden. Jag tycker, att under sådana förhållanden skulle det icke vara någon så förfärligt stor olägenhet, om dessa gamla bolag skulle nödgas underkasta sig att begära tillstånd för sin tillverkning i fortsättningen. Det säges här i reservationen en sak, som jag skall be att få återge bara några rader av:

»Utskottets förslag torde icke strida mot det syfte att kunna hindra krigsmaterielindustrien att otillbörligt svälla utöver den nuvarande ramen, som synes ligga till grund för propositionen. Av utskottets förslag lärer sålunda framgå, att vederbörande icke utan särskilt tillstånd äger upptaga tillverkning av ifrågavarande slag av krigsmateriel å en ny plats eller att utvidga densamma till nytt slag av krigsmateriel.»

Jag skall, herr talman, icke fördjupa mig i detta ärende vidare, jag tror att alla kammarens ledamöter hava sin ståndpunkt klar, och jag skall endast med dessa ord be att få förorda bifall till herr Löfgrens m. fl. reservation. Jag gör det så mycket hellre som jag hört sägas, att första kammaren har antagit denna reservation för sin del.

Herr Linnér: Herr talman! Hans excellens herr statsministern förklarade i sitt anförande, att den huvudsakliga anledningen till att regeringen lagt fram detta lagförslag var den, att man hittills icke lyckats komma till rätta med de olämpligt starka utländska intressen, som finnas i ett av de viktigaste krigsmaterieföretagen. I anledning av detta uttalande tror jag det

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

kan vara av vikt för kammaren att veta, huru det förhåller sig med den gällande lagstiftningen på denna punkt. Hans excellens herr statsministerns uppgift är naturligtvis riktig, men märk väl, detta förhållande tar slut den 1 juli 1935. Det är därför att lagen av år 1934 icke har trätt i kraft ännu, som det icke har lyckats för regeringen att komma till rätta med de utländska intressena. Efter den 1 juli 1935 kommer saken att ställa sig på ett helt annat sätt. Då kommer det att bli på det sättet, att den bulvan, som eventuellt finnes kvar vid denna tidpunkt, har att välja på två vägar: antingen kan han då göra anmälan om bulvanförhållandet och har i sådant fall möjlighet att er-hålla ytterligare sex månaders respittid, eller gör han icke anmälan, och då träder lagen omedelbart i kraft, vilket innebär, att det åligger åklagare och sedan andra myndigheter, t. ex. K. B., att vidtaga åtgärder för försäljning av aktierna. Och detta förhindras icke ens av den omständigheten att aktierna äro pantsatta hos någon fordringsägare. Jag var själv med om behandlingen av 1934 års bulvanlag i första lagutskottet och känner därför tämligen väl till den lagen, och jag vågar säga, att det är en av de strängaste civila lagar, som överhuvud finnas i svensk lagstiftning, och jag tror icke, att det blir möjligt, efter det den lagen trätt i kraft, att någon skulle kunna säga, att man icke kan komma till rätta med de utländska intressena.

Jag skulle bara slutligen vilja, i anledning av vad herr statsministern yttrade om att den svenska riksdagens beslut skulle hava något inflytande på förhandlingarna i Genève, tillåta mig att fråga: Är det icke ändock en väl långt driven optimism att tro, att under den oerhört spända situation, som föreligger för närvarande, någon stormakt eller någon av de vapentillverkande makterna skulle fästa det minsta avseende vid vår inställning till denna lagstiftningsfråga? Den ställning den svenska riksdagen har till fredsstävandena överhuvud är så väl känd ute i världen för var och en, som gitter att taga kännedom därom, att den uppfattningen kan säkerligen icke förvanskas, och den förvanskas icke genom ett beslut i den ena eller andra riktningen i dag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr statsrådet **Undén:** Herr talman! Jag tror, att jag i mitt första anförande i någon mån klargjorde det rättsliga läget i detta spörsmål. Jag framhöll där, att det är mycket riktigt, att vi fått en bulvanlag, och jag hoppas det bästa av den bulvanlagens effektivitet i allmänhet, men att man ingalunda kan hava någon garanti för att den skall vara tillräckligt effektiv. Jag ber att få understryka vad jag också framhöll i mitt första anförande, att genom antagande av reservanternas förslag kräves ju icke i den nya förordningen, att ett bolag, som bedriver krigsmaterieltillverkning, skall hava i sin bolagsordning tagit in förbehåll mot utländskt förvärv, utan vi ha bara kvar den gamla lagstiftningen från 1916, att ett bolag vid förvärv av naturtillgångar eller vid gruvdrift måste hava sådant förbehåll. Vi få överhuvud ingen lagbestämmelse, som direkt gäller för bolag, som driva krigsmaterieltillverkning, förutsatt att de hava drivit sådan tillverkning innan förordningen trädde i kraft. Vilka möjligheter det därvidlag finnes för existerande företag att krypa ut ur 1916 års lag, när man icke har någon lagbestämmelse, som säger att de för bedrivande av krigsmaterieltillverkning skola hava en bolagsordning av viss beskaffenhet, det är en fråga beträffande vilken jag sannerligen icke vågar ge några som helst garantier i fråga om framtiden. Vad slutligen beträffar herr Linnér's senaste anmärkning, som också varierats av flera talare, gick den ut på, att det har platt ingen betydelse för de internationella överläggningarna i Genève vilken ståndpunkt svenska riksdagen intar till denna

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
fråga. Nej, det kan man ju kanske säga med ett visst mått av sanning, men det är ju icke så frågan ställts, utan den har ställts så: när nu under de förhandlingar, som pågå rörande kontroll och tillverkning av krigsmateriel — och som icke alls böra förväxlas med den krigshandelskonvention, som riksdagen tidigare tagit ståndpunkt till — när under dessa förhandlingar, från olika håll, från Förenta staternas regering, från Frankrike, från England, från Tjeckoslovakien o. s. v. har förklarats, att man ställt sig på koncessions-systemets grund, att man icke har några erinringar mot att koncessions-systemet lägges till grund för en blivande konvention, skall då riksdagen fatta ett beslut som innebär att svenska regeringen, som tidigare har understött detta förslag och även påyrkat skärpning av detsamma, nödgas meddela att den numera har funnit, att det finns en rättslig princip, som förbjuder oss att föra in bestående företag under tvångskoncession, ty detta är vad herr Löfgrens reservation innehåller.

Herr Ryberg: Herr talman! Jag uppkallades att begära ordet med anledning av hans excellens herr statsministerns anförande. I en passus av sitt anförande sade han, att herr Löfgrens reservation var så dunkelt skriven, att reservanterna knappast, om jag fattade honom rätt, skulle kunna tolka den själva. Jag upplyste visserligen kammaren om att den bör tolkas på det sättet, att de nuvarande industrierna icke hade rätt att börja tillverkning på en ny plats och icke heller hade rätt att upptaga tillverkning av nya sorters krigsmateriel. Såvitt jag fattade herr statsministern rätt, så gav han mig rätt däri, att de icke skulle kunna börja tillverkning på en ny plats, men ställde i tvivelsmål huruvida icke de gamla tillverkarna skulle kunna taga upp tillverkning av ny slags krigsmateriel utan tillstånd. Jag ber att få göra kammaren uppmärksam på vad som står skrivet i motiveringen till reservationen på sid. 35 i utskottets utlåtande. Där hava vi sagt, att av förslaget »lärer sålunda framgå, att vederbörande icke utan särskilt tillstånd äger upptaga tillverkning av ifrågavarande slag av krigsmateriel å en ny plats eller att utvidga densamma till nytt slag av krigsmateriel». Jag tycker, att därigenom är tydligt utsagt, huru tolkningen av den i reservationen föreslagna paragrafen bör ske.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Herr Lindman ställde till mig en fråga, huruvida jag icke ansåg, att det skulle vara bra, därest vårt land bleve indraget i krigiska förvecklingar, att vi hade en stark krigsindustri. Jag vill på det svara, utan att närmare ingå på frågan, att jag delar den nuvarande krigsministerns uppfattning av år 1916, att krigsrustningar och krigsförbereelser icke gagna fredssaken och icke alls äro ett skydd för att ett land blir indraget i krig. Ja, jag vill t. o. m. tillspetsa detta uttalande därhän, att sådana krigsrustningar i stället befordra ett lands indragande i ett krig, och då detta är min uppfattning, kan jag självfallet icke heller vara anhängare av att här skall finnas en stark krigsindustri. Herr Lindman ansåg det icke vara lämpligt att tala om Sveriges ställning 1916, då Sverige fick uppfylla sina neutralitetsförpliktelser. Ja, jag förstår det, men jag vill till detta hänvisa till de avslöjanden, som publicerades i Dagens Nyheter för några månader sedan, om påtryckningarna för att driva in Sverige i världskriget 1916. Det var icke minst Sveriges och regeringens understöd åt Tyskland genom leveranser av krigsmateriel, som befordrade dessa strävanden att driva in Sverige i kriget år 1916.

Herr Lindman liksom högerreservanterna här vilja jämställa krigsindustrien med vilken industri som helst. För min del finner jag det alldeles orimligt, att

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

man skall exempelvis jämställa tillverkning av lantbruksmaskiner med tillverkning av kanoner, eller tillverkning av behovsartiklar med tillverkning av granater, eller tillverkning av medicin med tillverkning av giftgaser. Det är en väsentlig skillnad mellan dessa produktionsgrenar. Ett sådant ståndpunktstagande ger snarast uttryck åt en mycket egendomlig uppfattning om rätt eller orätt. Redan Marx tecknade på sin tid kapitalismen i några drastiska satser, när han om sin tids kapitalist säger: För 10 % förråder han sitt fosterland, för 100 % förråder han sin bästa vän, och för 300 % finns det intet brott så svårt att han skulle sky detsamma. Jag betraktar krigsförberedelser som en förbrytelse mot det svenska folket, och en moral, som jämställer tillverkning av krigsmateriel med tillverkning av behovsartiklar för folket, är besläktad med den moral, som Marx tecknat i den sats jag här återgav. Från regeringens sida hävdas det, efter det statsministern har omnämnt de utländska intressena i den svenska krigsmaterielproduktionen, att man vill ha bort dessa utländska intressen. Det var också, om jag uppfattade saken rätt, en anledning till att herr Flyg på sitt partis vägnar ansåg sig kunna rösta för regeringens förslag. Jag hänvisar, förutom till vad jag anförde i mitt förra inlägg, till den reservation, som är bifogad lagutskottets utlåtande och avgiven av de frisinnade eller folkpartiets ledamöter. Där säges på sid. 35 följande: »Begränsningen av utländska intressen därvidlag går dock enligt förslaget 1 § icke längre, än att tillstånd att driva tillverkning av krigsmateriel i allenast ringa omfattning må medgivnas utlänning, varjämte svenskt aktiebolag skulle kunna erhålla dylikt tillstånd, trots att en viss begränsad kvot av aktiekapitalet äges av utländsk man. I själva verket torde nu existerande företag, vari utländskt kapital må vara investerat, höra till den ena eller andra av dessa kategorier och lära sålunda enligt i förslaget motiverade angivna grunder näppeligen böra förvägras tillstånd, därest de lojalt utövat sin lagligen tillkomna verksamhet.»

Denna anmärkning, som gjorts av reservanterna, är för såvitt jag förstår riktig. Det betyder, att när statsministern säger, att regeringen inte vill vara med om att göra en gradering av hur stort det utländska inflytandet skall vara utan regeringen vill helt och hållet ha bort det, så är det ingenting annat än en lek med ord. Det strider fullständigt mot den faktiska innebörden i det beslut, som man här föreslår riksdagen att antaga.

Jag vill passa på att få antecknat till kammarens protokoll, att regeringen öppet har uttalat sig för att krigsindustrien skall få bedrivas och att regeringen med tillfredsställelse ser, att denna industri har sådan omfattning att den bereder arbete åt så många arbetare som möjligt.

Herr Flyg anser alltså, att det förslag, som utskottet här framlägger, be-tecknar ett framsteg på vägen mot kontroll av krigsmaterielproduktionen. Denna deklaration stämmer dåligt med de deklamationer, som tidigare ha av-givits. För det första: om regeringen nu ville begränsa exempelvis exporten av krigsmateriel — vilket ju siffrorna visar att den icke gör — skulle jag i viss mån kunna förstå det socialistiska partiet, när det menar, att regeringen bör erhålla skärpt kontrollrätt. Nu är det ju mycket troligt, att denna rege-rings dagar snart äro räknade. Vad är det som hindrar att vi få exempelvis en högerregering. Utifrån högerens principiella ståndpunkt att man kan jäm-föra tillverkning av giftgas med tillverkning av medicin kan jag icke förstå, att denna regerings kontrollmjlighet skulle utgöra något hinder för den sven-ska rustningsindustrien. Jag anser därför icke heller det förslag, som här framlagts, på något sätt utgöra ett sådant hinder.

Herr Flyg anförde i en tidigare debatt, att när man i dessa dagar vidtager åtgärder för förstärkt eller ökad kontroll av krigsindustrien gör man det

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
för att befordra krigsintressena. Om det är herr Flygs uppfattning, kan jag icke förstå, hur hans parti kan understödja denna proposition.

Herr Carleson: Herr talman! Av anföranden, som hållits bland annat från regeringsbanken, har man lätt kunnat få det intrycket, att tvistefrågan i detta ärende har en mycket större betydelse än den har i verkligheten. Frågan i dess helhet gäller ökad kontroll över tillverkningen av krigsmateriel. För en åhörare, som icke vore fullt inne i saken, låter det nästan som om det vore tal om att från denna kontroll undantaga vissa företag. Därom är ju icke alls fråga. Det är ju meningen, att kontrollen och licenstagningen skola gälla alla företag, oberoende av om de kommit till tidigare än propositionen är daterad eller icke.

Det har tryckts på att vissa stora olägenheter äro förbundna med de utländska intressen, som skola vara representerade i våra krigsindustriföretag. Statsministern har från några, som jag tyckte hemligstämplade, papper läst upp några siffror, som skulle tyda på detta. Såsom från flera håll framhållits veta vi ju dock icke, huruvida icke en rättelse på den punkten, i den mån det är erforderligt, kommer att vinnas genom den bulvanlag, som träder i kraft den 1 juli i år.

Jag vill tillägga, att om varken denna bulvanlag eller aktiebolagslagens bestämmelser skulle visa sig tillräckligt effektiva för att nå det mål, som vi söka uppnå, finns det intet hinder för denna eller en kommande regering att söka nå målet genom ändring eller komplettering av vederbörande lagar.

Vad gäller då frågan för herr Löfgren och hans meningsfränder? Frågan gäller huruvida de företag, som kommit till tidigare, skola få utan särskilt tillstånd fortsätta att tillverka krigsmateriel. Det är sålunda här icke fråga om att undantaga dessa företag från kontroll eller licensplikt utan allenast fråga, om deras verksamhet skulle göras beroende på tillstånd, som kunde återkallas. Statsministern har framhållit, hurusom företagen genom att utverka tillstånd få en slags förvisning om att de fortfarande skola kunna få driva sin rörelse. Före tillståndets meddelande skulle nämligen företagen få tillfälle uppfylla de villkor för tillverkningen, som den sittande regeringen funne erforderliga. Ostridigt skulle dock tillståndet kunna när som helst återkallas, även om företagen uppfyllde de villkor, som regeringen nu ansett vara tillfyllest för att de skulle obehindrat få fortsätta med sin rörelse. Fortfarande hänger sålunda över dem hotet att tillståndet kan återkallas. Den regering, som lämnat tillståndet, kan komma att avlösas av en regering, som har helt andra åsikter.

Statsministern uttalade betänkligheter emot innebörden i andra stycket i reservanternas förslag till övergångsbestämmelser. Detta stycke synes mig knappast behöva någon förklaring. Om man gör rätten till fortsatt tillverkning av krigsmateriel beroende på tillstånd, så gäller ju detta den materiel, som vid det tillfälle, då tillstånd gives, faller under lagen. I den mån Kungl. Maj:t har rätt att själv bestämma vad som skall höra till krigsmateriel ligger det sålunda i Kungl. Maj:ts hand att till tillverkning av krigsmateriel hänföra exempelvis en tillverkning, som tidigare ansetts tillgodose ett rent civilt behov. Jag vet icke i vad mån t. ex. nitroglycerinfabriken vid Stockholm kan anses tillverka krigsmateriel. Dess tillverkning är ju i huvudsak avsedd för civilt behov. Den fabriken skulle ju kunna hotas av att få hela sin tillverkning inrangerad under denna lag och sålunda beroende på tillstånd. Det är just för att hindra en sådan utvidgning av Kungl. Maj:ts befogenhet, som denna andra punkt i övergångsbestämmelserna tillkommit.

För min del yrkar jag bifall till herr Löfgrens reservation.

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Som denna fråga nu ligger till i riksdagen och då första kammaren bifallit herr Löfgrens reservation, ber jag att få återtaga mitt i början av debatten framställda yrkande.

Hans excellens herr statsministern Hansson: Herr talman! Det har gentemot mig bland annat anförts, att bulvanlagens ikraftträdande skulle lämna möjlighet att komma åt utländska intressen, men ingen har ännu förklarat, hur detta skulle tillgå. Bulvanlagen medgiver, om jag minns rätt, att en femtedel av aktierna få ägas av utlänningar. Även med en sträng tillämpning av bulvanlagen kommer det sålunda icke att bliva möjligt att få bort utländska intressen från den svenska rustningsindustrien.

Det var ju en ganska lärorik scen, vi fingo uppleva, när herr Nilsson i Antnäs återtog sitt yrkande om avslag. Han har tidigare i dag, med hela den rörelse, varav han är mäktig, talat om hur vi genom kontrollen skulle äventyra denna näring. Om han nu bara får äventyra den på ett särskilt sätt, är han nöjd. Det förefaller mig vara en ganska svag principiell ståndpunkt, som herr Nilsson i Antnäs har.

Jag vågar fortfarande hoppas, att andra kammaren bifaller utskottets förslag. Sedan får man väl se vad som kan hända, när det blir fråga om att sammanjämka kamrarnas olika beslut.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, blev förevarande paragraf av kammaren godkänd.

I enlighet med kammarens beslut rörande föredragnings sättet upptogs här på *slutstadgandet* till behandling.

Detta hade enligt Kungl. Maj:ts av utskottet i denna del tillstyrkta förslag följande avfattning.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1935.

Vill den, som vid tiden för förordningens ikraftträdande bedriver tillverkning av krigsmateriel, fortsätta rörelsen, skall han senast den 30 september 1935 göra ansökan som i 2 § sägs. Utan särskilt tillstånd må rörelsen därefter fortsättas till dess ansökningen prövats.

I herr Löfgrens ovannämnda reservation hade föreslagits, att slutstadgandet skulle erhålla denna lydelse:

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1935.

Den som den 25 januari 1935 i enlighet med då gällande bestämmelser bedrev tillverkning av materiel, vilken enligt av Konungen vid tiden för förordningens ikraftträdande meddelat beslut skall vara underkastad förordningens bestämmelser, vare, där han inom tre månader från ikraftträdandet hos Konungen gör anmälan med uppgift om det ställe, varest tillverkningen äger rum, och det eller de slag av krigsmateriel, han tillverkar, utan hinder av vad i 1 § sägs berättigad att fortsätta den tillverkning.

Vad nu sagts skall, där Konungen efter förordningens ikraftträdande beslutar att nytt slag av materiel skall vara underkastat dess bestämmelser, äga motsvarande tillämpning beträffande den som vid tiden för beslutet bedriver tillverkning av sådan materiel och inom tre månader från den dag, då beslutet träder i kraft, gör anmälan, som ovan nämnts.

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

Konungen äger att i fall, som här förut angivits, med avseende å sättet för verksamhetens fortsatta bedrivande och i övrigt meddela de föreskrifter, som av hänsyn till rikets intressen finnas erforderliga. Underlåter någon att ställa sig till efterrättelse vad sålunda föreskrivits eller avgiver han angående omständigheter, varom det jämlikt samma föreskrifter åligger honom att lämna upplysning, mot bättre vetande oriktig eller ofullständig uppgift, vare lag som i 9 § sägs.

Sedan slutstadgandet föredragits, yttrade:

Herr **Ryberg**: Herr talman! Med hänvisning till vad jag anfört vid föregående punkt ber jag att på den nu förevarande punkten få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till herr Löfgrens reservation.

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av slutstadgandet i utskottets förevarande författningsförslag, dels ock på godkännande av slutstadgandet i den avfattning, som föreslagits i den av herr Löfgren avgivna vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Ryberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner slutstadgandet i första lagutskottets föreliggande förslag till förordning om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt slutstadgandet i den avfattning, som föreslagits i den av herr Löfgren avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 102 ja och 96 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt slutstadgandet i utskottets förevarande författningsförslag.

Aterstoden av författningsförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om författningsförslaget.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat

andra lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckta motioner angående beredande av skydd för pensionsfonder inom enskilda företag m. m.;

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående nedsättning i fyr- och båkavgifterna för turistfartyg;

statsutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för marindirektören av första graden vid mariningenjörkåren i flottans reserv I. J. Falkman från viss betalningsskyldighet; och

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av vissa haverikostnader; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 33, i anledning av väckt motion angående ändrad ordning för inhämtande av vissa uppgifter enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete; och

nr 34, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om arvsfatt och skatt för gäva.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till omorganisation av riksgäldskontoret. *Ang. omorganisation av riksgäldskontoret.*

I anledning av en av fullmäktige i riksgäldskontoret i skrivelse den 18 januari 1935 till bankoutskottet gjord framställning hemställde utskottet i förevarande utlåtande, att riksdagen måtte besluta

A) 1) att, med tillämpning omedelbart efter det val av fullmäktige i riksgäldskontoret förrättats vid 1935 års riksdag, fullmäktige i riksgäldskontoret skulle äga att inom sig utse en riksgäldsdirektör att vara chef för riksgäldskontoret;

2) att till riksgäldsdirektören skulle, utöver fullmäktigarvodet, utgå arvode med 25,000 kronor för år;

3) att riksgäldsdirektören skulle äga åtnjuta semester under 45 dagar årligen samt att för tid, varunder riksgäldsdirektören vore av sjukdom hindrad att tjänstgöra, å hans arvode skulle göras tjänstledighetsavdrag av 20 kronor för dag;

4) att för riksgäldsdirektören skulle tillämpas enahanda bestämmelser i fråga om pension, som gällde för förste deputeraden i riksbanken;

5) att fullmäktige skulle äga att till ersättare för riksgäldsdirektören att tjänstgöra vid semester eller förfall i övrigt för denne förordna för ett år i sänder en tjänsteman i verket, dock att fullmäktige, om särskilda omständigheter så påkallade, skulle kunna utse en fullmäktig till ersättare;

6) att riksgäldsdirektörens ersättare skulle, därest han vore tjänsteman i verket, uppbära ett årsarvode av 1,000 kronor och vid tjänstgöring under

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

riksgäldsdirektörens semester eller vid längre förfall för denne ett månatligt tjänstgöringsarvode av 500 kronor samt, därest ersättaren vore fullmäktig, åtnjuta särskild gottgörelse för ifrågavarande uppdrag till belopp, som fastställdes av fullmäktige;

7) att, med tillämpning omedelbart efter det val av fullmäktige i riksgäldskontoret förrättats vid 1935 års riksdag, fullmäktige ej vidare skulle utse förste deputerad och andre deputerad;

8) att, med tillämpning omedelbart efter det val av fullmäktige i riksgäldskontoret förrättats vid 1935 års riksdag, skulle för viktigare ärendens beredning och handläggning i riksgäldskontoret inrättas ett arbetsutskott, bestående av tre ledamöter, nämligen fullmäktiges ordförande och riksgäldsdirektören såsom självskrivna samt en tredje, utsedd för ett år i sänder, av och inom fullmäktige, samt att riksgäldsdirektörens ersättare skulle beredas tillfälle närvara vid arbetsutskottets sammanträden;

9) att, med tillämpning omedelbart efter det val av fullmäktige i riksgäldskontoret förrättats vid 1935 års riksdag, skulle, utöver fullmäktigarvodet, utgå till fullmäktiges ordförande särskilt arvode med 3,500 kronor för år och till den av fullmäktige utsedde tredje ledamoten av arbetsutskottet särskilt arvode med 3,000 kronor för år;

B) att den vid avlöningsreglementet för befattningshavare vid riksdagens verk fogade tjänsteförteckningen skulle, med tillämpning från och med den 1 juli 1935, erhålla följande ändrade lydelse:

Tjänsteförteckning

angivande antalet ordinarie befattningar vid vederbörande verk ävensom för vissa av dessa befattningar de särskilda lönegrader, till vilka de äro hänförliga enligt den i § 9 av avlöningsreglementet intagna löneplan.

Verk och befattningar	Lönegrad enligt löne- planen
<i>Riksgäldskontoret.</i>	
1 riksgäldssekreterare	30
3 riksgäldskommissarier	30
2 byrådirektörer	28
1 sekreterare och ombudsman	27
3 kamrerare	24
1 notarie	22
1 kassör	22
3 revisorer	22
3 kammarskrivare	17
3 kammarskrivare	16
1 registrator	14
1 förste kontorsskrivare	14
6 kontorsskrivare	11
1 förste riksgäldsvaktmästare	9
10 kameralbiträden	7
6 riksgäldsvaktmästare	7
20 kontorsbiträden	4

Anm. En av kamrerarebefattningarna i 24:e lönegraden må icke besättas, så länge å övergångsstat vid riksgäldskontoret finnes uppförd en kamrerarebefattning i 26:e lönegraden.

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret (Forts.)

C) att å övergångsstat för riksgäldskontoret skulle från och med den 1 juli 1935 uppföras befattningen som kamrerare i 26:e lönegraden;

D) att gällande särskilda bestämmelser angående tillämpning av avlöningsreglementet för befattningshavare vid riksdagens verk skulle från och med den 1 juli 1935, i vad avsåge avdelning II. Riksgäldskontoret mom. 2., erhålla följande ändrade lydelse:

2. »Fullmäktige äga att tilldela vaktmästarpersonalen lämplig uniformsbeklädnad vid tjänstgöring ävensom att anvisa till envar av förste riksgäldsvaktmästaren och en riksgäldsvaktmästare särskilt arvode för postbefordran av högst 360 kronor för år, dels ock till den riksgäldsvaktmästare, som förordnas att biträda vid mottagande och utlämnande av riksdagstryck, ett särskilt arvode av högst 200 kronor för år»;

E) att fullmäktige i riksgäldskontoret finge från och med den 1 juli 1935 tills vidare, för högst ett budgetår i sänder, å extra stat därstädes förordna en tjänsteman med placering i 22:a lönegraden.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer

av herrar *Akerberg, Ernfors, Ehrnberg, Bjurström, Leffler* och *Andersson* i Lindome i fråga om särskilda moment under *punkten A*, på sätt nedan närmare omförmäles; samt

av herr *Paulsen*, som yrkat, att riksdagen måtte avslå vad utskottet under *punkterna B—E* hemställt.

Punkten A.

Beträffande *mom. 1* hade förstnämnda reserverter hemställt, att riksdagen måtte besluta, att från och med den 1 juli 1935 fullmäktige i riksgäldskontoret skulle äga att för en tid av högst tre år i sänder inom eller utom sig utse en riksgäldsdirektör att vara chef för riksgäldskontoret.

Sedan momentet föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr *Leffler*, som anförde: Herr talman! Vid denna punkt har avgivits en reservation av herr *Åkerberg* m. fl. Som kammarens medlemmar torde observera, äro vi alla överens om att en omorganisation av riksgäldskontoret bör genomföras. Det har visat sig, att dess verksamhet under årens lopp fått allt större omfattning och betydelse, och därför har en omorganisation blivit nödvändig. Det är sålunda ingen tvekan om den saken. Såväl den kommitté, som haft frågan under utredning, som riksgäldsfullmäktige och bankoutskottet äro därom fullt överens. Det är endast beträffande formen för tillsättande av riksgäldsdirektör, som meningarna blivit åtskilda. Utskottsmajoriteten har gjort gällande, att riksdagen icke bör avhända sig rätten att välja direktör för riksgäldskontoret lika litet som riksdagen avhänt sig rätten att välja riksbankschef. Emellertid har ju riksdagen redan avhänt sig denna rätt i den mån riksdagen överlämnat sin valrätt till 48 valmän, som fått detta uppdrag. Enligt vår mening kommer det väl ungefär på ett ut, om dessa 48 representanter för riksdagen utse denne direktör eller om de sju riksgäldsfullmäktige få utse honom. Det kan anses vara hugget som stucket. I vilket fall som helst måste man konstatera, att det är riksdagen som väljer, låt vara indirekt, så att något avhändande av riksdagens rätt att direkt välja kan man knappast säga att det här är fråga om. Såväl kommittén som reserverterna ha mycket noga prövat just denna fråga, och man har funnit, att det borde vara bekvämare och

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

vigare att uppdraga åt fullmäktige att inom eller utom sin krets utse riksgäldsdirektör. Vi ha ansett, att en sådan åtgärd även skulle kunna medföra, att politisering av denna befattning i möjligaste mån skulle kunna undvikas. Riksdagen gick förra året in för att vice riksbankschefen skulle väljas på sätt nu är föreslaget, och när riksdagen då kunde gå med på en sådan åtgärd förefaller det mig, som om man även denna gång skulle kunna vara med om att utse riksgäldsdirektör efter samma principer.

Detta är i stort sett de skäl, som legat bakom vår inställning till denna fråga. Vi ha även den uppfattningen, att det ansvar, som måste åvila riksgäldsdirektören gentemot riksdagen, näppeligen kan anses bliva mindre reservanternas förslag. Han väljes ju av riksgäldsfullmäktige, som därvid handla under ansvar mot riksdagen, och detta borde vara tillräckligt för att säkerställa att man icke väljer någon person, som visar sig vara olämplig. Riksdagen har ju alltid tillfälle att pröva, vad som sker inom riksgäldsfullmäktige, och kan således utöva den kontroll, som kan anses vara av behovet påkallad.

Jag ber alltså, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Akerberg m. fl. avgivna vid punkten fogade reservationen.

Häruti instämde herr *Svedman*.

Vidare yttrade:

Herr Lovén: Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande skilja sig majoriteten och reservanterna endast däri, att utskottet vill att riksgäldsdirektören skall väljas på samma sätt som riksbankschefen, medan reservanterna vilja, att fullmäktige inom eller utom sig skola utse riksgäldsdirektör.

Det är klart, att det kan föräras goda skäl för båda riktningarna, men majoriteten inom utskottet har ansett, att riksdagen icke borde avsäga sig sin rätt och sin myndighet över detta verk, som i vissa avseenden är lika viktigt som riksbanken. Riksgäldskontoret har hand om så stora låneoperationer, att riksgäldsdirektören bör vara ansvarig inför riksdagen, vilket han blir på ett helt annat sätt, om han väljes såsom fullmäktig och redan när han väljes såsom fullmäktig är predestinerad såsom riksgäldsdirektör. Vi ha ansett, att det inte vore uteslutet för de elektorerna, som välja riksgäldsfullmäktige, att kunna uppsöka en till riksgäldsdirektör lämplig person samt välja honom till fullmäktig, varefter fullmäktige sedan skulle utse denne till riksgäldsdirektör. Detta tro vi skulle kunna låta sig göra lika bra som när fullmäktige själva söka upp vederbörande.

I övrigt, herr talman, anser jag, att utskottsmajoritetens motivering för sitt förslag är så utförlig och så stark, att jag icke längre skall taga kammarens tid i anspråk utan endast hänvisa till denna utförliga motivering, och härmed ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Lovén förenade sig herr *Westman*.

Herr Lithander: Herr talman! Det gäller här, huruvida den föreslagne riksgäldsdirektören skall väljas på det ena eller andra sättet. Man har velat komma till, som man säger, en förstärkning av presidiet inom riksgäldsfullmäktige. Men om man vill förstärka något är det givetvis därför, att det är något, som är i viss mån svagt och behöver förstärkas.

Vi behandlade här för ett antal år sedan en motion, som just avsåg att förstärka riksgäldskontorets organisation liksom även riksbankens. Motionen gick

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

ut på, att i dessa verk skulle insättas personer, som alldeles speciellt hade ägnat sitt liv åt dessa frågor. Nu har man inte velat gå den vägen, utan utvecklingen har visat, att dessa poster besättas efter politiska linjer. Deras innehavare intaga en hög standard inom det politiska livet, men man kan inte begära, att därmed alltid skall sammanfalla möjligheten att kunna bedöma och ha erfarenhet — många gånger ett livs erfarenhet — angående så utomordentligt svåra saker. Då man emellertid gått denna väg, tvingas man att i ledningen för riksgäldskontoret insätta en person, som kan denna sak. Beträffande riksbanken har detta redan skett. Jag ber, herr talman, då vi nu ha denna fråga före, att såsom en rent personlig uppfattning få uttala, att jag tror det skulle gagna både riksbanken och riksgäldskontoret, om man förr eller senare komme in på den linjen, att man i ledningen för dessa institutioner utsåge personer, som genom sin förutvarande verksamhet äro speciellt ägnade att bedöma dessa saker. Jag betvivlar ingalunda, att man genom övning kan lära en hel del, men den, som inte fått någon utbildning inom denna verksamhet, har mycket svårt att kunna fungera på samma sätt som någon annan, som har denna utbildning. Riksdagen behöver därför icke göra avkall på sitt inflytande varken över riksbanken eller riksgäldskontoret, ty bankoutsnittet granskar varje år och statsrevisorerna ha rätt att granska förvaltningen av dessa båda verk. Riksdagen skulle till och med ha mycket större möjlighet att göra sig gällande. Om den skulle finna, att man t. ex. vid valet av person hade misstagit sig på ett eller annat sätt, är det mycket lättare att genomföra en ändring, då det gäller en utomstående än beträffande den egna kretsen.

Jag har velat säga dessa ord, herr talman, utan att därvid rikta mig mot vare sig den ene eller den andre. Ur rent principiell synpunkt tror jag det skulle vara för den svenska riksdagen, för riksbanken och för riksgäldskontoret av värde, om vi förr eller senare gingo in på den linje, som vi för några år sedan skisserade.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Först vill jag uttala tillfredsställelse över att förslaget till omorganisation av riksgäldskontoret har upp-tagits så välvilligt av bankoutsnittet som skett.

Frågan om en utveckling av riksgäldskontorets organisation har, kan man säga, drivits fram av utvecklingen; dels har statens upplåning under senaste år väsentligt ökats och härigenom även riksgäldskontorets arbete, dels ha vi befunnit oss, och befinna oss kanske alltfjämt i en period, där ränteläget med-giver betydande konverteringsoperationer.

Det är allenast i en punkt, som utskottsmajoriteten skiljer sig från det förslag, som framlagts inom riksgäldskontoret av särskilda kommitterade och vilket förslag sedan riksgäldsfullmäktige anslutit sig till. Det är beträffande sättet för tillsättande av riksgäldsdirektör. Under det att organisationskommittén och fullmäktige föreslagit, att direktören skulle väljas av fullmäktige bland dem eller utanför deras krets, har bankoutsnittet föreslagit en anordning, som i realiteten innebär, att riksgäldsdirektören skall utses av riksdagens elektor. Visserligen skall valet formellt ske av fullmäktige, men det säger sig självt, att valet reellt kommer att ske samtidigt som i fullmäktige insättes den person, som är designerad till posten.

Jag vill inte säga, att saken är av någon så stor betydelse, men den har både en principiell och en praktisk sida. Rent principiellt har utskottsmajoriteten velat jämställa riksgäldsdirektören med riksbankschefen. Anordningen för utseende av riksgäldsdirektör är kopierad efter vad som gäller beträffande riksbankschefen. Jag vill då säga, att det har inte varit meningen från deras sida, som ha utarbetat förslaget till omorganisation, att likställa

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

riksgäldsdirektören med riksbankschefen, utan meningen har snarare varit att skapa en befattning, som skulle kunna jämföras med vice riksbankschefens. Därför har också kommitténs förslag inneburit en anordning för tillsättandet, som är lika med den, som gäller beträffande vice riksbankschefen. Orsaken, varför man har velat välja denna något lägre gradering, om jag så får säga, är den, att de båda verken ha helt olika uppgifter. Det finns icke något behov av att i spetsen för riksgäldskontoret ha en person med den dominerande och självständiga ställning, som riksbankschefen måste ha. Riksbanken är ju vår centralbank. Den har en mycket stor rörelse både vid huvudkontoret och inte minst vid landsortskontoren, och ledningen ställes oupphörligen inför stora och självständiga uppgifter.

Beträffande riksgäldskontoret återigen förhåller det sig på det sättet, att kontoret har att effektuera riksdagens beställningar av lånemedel, och hela verksamheten blir därför av en helt annan karaktär. För övrigt har ju förslaget avsett att allenast skapa en fortsättning på deputeradeinstitutionen. Deputerade ha utsetts av fullmäktige inom fullmäktiges krets, och anledningen till att man nu velat utsträcka möjligheten att utse en chef, som skall övertaga förste deputeradens åligganden, även utanför fullmäktiges egen krets, är endast att söka i den omständigheten, att det kan komma tillfällen, då det inte finns någon bland fullmäktige, som är lämplig eller kan åtaga sig sysslan såsom riksgäldsdirektör med den omfattning, som verksamheten nu fått, en omfattning, som kräver, att tjänsten göres till en helt avlönad tjänst, som inte förenas med någon annan sysselsättning. Detta är den principiella sidan av saken.

Den rent praktiska sidan återigen är berörd i reservationen och hänför sig till den omständigheten, att det i praktiken kommer att vara ganska svårt för de av riksdagen utsedda elektorerna att träffa de anstalter, som behövas för att få fatt på den lämplige mannen och komma överens med honom. Det hela gäller ju en tjänsteställning, och då måste naturligtvis valet föregås av underhandlingar med den person som är avsedd att väljas. I praktiken kommer det att bli ett fåtal inom de politiska partierna, som förbereda valet, och när elektorerna komma till valförrättningen, äro de ställda inför ett fullbordat faktum. Det förefaller mig sannolikt, att det skulle gå bättre att inom fullmäktigekretsen föra de förhandlingar, som behövas. Det skulle också där gå lättare att utan bimotoiv — jag tänker då närmast på politiska sådana, som kunna göra sig gällande inom dessa väggar — verkställa valet mera fritt och obundet än om valdelegationen skall vidtaga sina dispositioner.

När nu såväl den kommitté, som har förberett ärendet och som bestått av sju ledamöter, därav tre utanför fullmäktige, som riksgäldsfullmäktige själva enhälligt förordat den anordning, som kommer till synes i kommittéförslaget och som upptagits i herr Åkerbergs m. fl. reservation, borde man kunna utgå ifrån, att saken varit ordentligt ventilerad och prövad. Jag kan försäkra utskottsmajoriteten, att den linje, som blivit majoritetens, har också varit grundligt diskuterad inom de olika instanserna. Men när man det oaktat kommit till det slut, som man har kommit till, borde väl riksdagen kunna ha så stort förtroende för riksgäldsfullmäktige, som dock äro i tillfälle att följa det dagliga arbetet och som bättre än några andra borde veta, vilka kvalifikationer, som en chef för verket skall ha, att den ståndpunkt, som fullmäktige intagit i frågan, också skulle av riksdagen godkännas.

Det är i den förhoppningen, herr talman, som jag ber att få rekommendera herr Åkerbergs m. fl. vid punkten fogade reservation, och jag slutar med att yrka bifall till densamma.

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Anderson* i Råstock, *Aqvist*, *Johanson* i Huskvarna och *Ekman*.

Herr **Paulsen**: Herr talman! Att jag i detta fall ställt mig på utskottets ståndpunkt vid val av riksgäldsdirektör hänger samman med det förhållandet, att jag anser, att den större valkorporationen, som riksdagen har till förfogande, utför den saken på ett betydligt bättre sätt än vad den lilla samlingen riksgäldsfullmäktige kan göra.

Nu säger visserligen herr *Andersson* i Rasjön, att det är betydligt bättre att riksgäldsfullmäktige välja riksgäldsdirektör, ty kamrarnas valnämnd har icke samma möjligheter att kunna utvälja den rätte mannen. Det är ju på det sättet, att när riksdagens valmän skola förrätta valet, föras underhandlingarna av partiledningar och förtroenderåd, och det är först sedan dessa ventilerat frågan som riksdagens valmän ta saken om hand och slutligen välja. Om riksgäldsfullmäktige skola välja — och låt oss antaga att de välja en person, som icke lämpar sig för befattningen — ha de dock förfärligt svårt att bli av med den mannen, ty under tiden har man hunnit bli god vän med riksgäldsdirektören, det kan icke undvikas. Det är svårt att säga till en kamrat och vän i deras lilla krets: Du duger inte till denna post, vi måste ha en annan. Vi som sitta i styrelser veta, att detta faller sig oerhört svårt. Men i fråga om en så stor korporation som riksdagens valnämnd förefinnes icke denna svårighet, det faller av sig självt. Det synes mig också, som om riksdagen borde vara mycket mån om och värna om sin rätt att själv utse cheferna för riksdagens verk. Likaväl som riksdagen utser chefen för riksbanken, bör det också ligga i riksdagens hand att utse chefen för riksgäldskontoret. Nu vill visserligen herr *Andersson* i Rasjön jämställa chefen för riksgäldskontoret med vice riksbankschefen. Jag förstår inte riktigt denna sammanställning, men man har väl kommit fram till den inom fullmäktige. Annars tycker jag, även om uppgifterna äro litet annorlunda beskaffade i riksgäldskontoret än i riksbanken, att cheferna böra väljas på samma sätt i det ena av riksdagens verk såväl som i det andra.

Jag anser således, att utskottet intagit den rätta ståndpunkten, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindman**: Herr talman! Beträffande denna fråga har jag begärt ordet för att tillkännage den uppfattning jag bildat mig om densamma, sedan jag tagit del av ärendet och läst vad såväl riksgäldsfullmäktige som vad utskottet nu senast i sitt utlåtande föreslagit. Och den uppfattningen överensstämmer med den, som framföres i herr *Åkerbergs* m. fl. reservation. Jag har såsom valman under en mångfald riksdagar varit med om att tillsätta fullmäktige uti riksbanken och riksgäldskontoret, och jag må säga, att den erfarenhet, jag därvid vunnit, icke pekar i den riktningen, att det skulle vara lämpligt att dessa valmän utse riksgäldsdirektören.

I regel är det ju så, herr talman, att alla dessa 48 valmän icke sammanträda för överläggning före valet. Jag har under hela min riksdagstid blott varit med om ett enda tillfälle, när det varit sådant sammanträde med de 48 valmännen. Herrarna veta ju, hur det i allmänhet går till. Det är oftast en mindre delegation, som överlägger och kommer överens om, vilka personer den skall föreslå, och sedan hör man sig för och talar inom riksdagsgruppernas förtroenderåd om lämpligheten utav att välja de och de personerna. Så går det faktiskt till. För övrigt, om också dessa 48 skulle sammanträda för att överlägga härom, anser jag att detta dock är en för stor församling för att på riktigt lämpligt sätt kunna överlägga om en dylik angelägenhet. Jag skulle

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

föreställa mig, att riksgäldsfullmäktige säkerligen göra detta bättre. De ha bättre tid att ägna sig åt saken än valmännen kanske ha under ett forcerat riksdagsarbete. Riksgäldsfullmäktige borde för övrigt vara allra mest intresserade av att få den dugligaste mannen till riksgäldsdirektör, emedan det är han som skall sköta arbetet under riksgäldsfullmäktiges ledning. De ha således det allra största intresse av att det blir en fullt kompetent, duktig och bra karl. Därmed vill jag naturligtvis icke ha sagt, att icke riksdagen och riksdagens valmän också skulle ha detta intresse. Men när det i utskottsutlåtandet ordas om att valet skall ske i samförstånd mellan fullmäktige och valmännen, då tror jag ändå att man svävar ut en smula längre än som i praktiken kan visa sig hållbart. Vissa fullmäktige stå nämligen under omval och skola väljas på samma gång som riksgäldsdirektören.

Jag tror man gör klokast uti att låta riksgäldsfullmäktige utse riksgäldsdirektören. Den omständigheten att denne icke skulle bli ansvarig på samma sätt spelar icke så stor roll för mitt bedömande av frågan, emedan det är riksgäldsfullmäktige, som äro ansvariga. När riksgäldsfullmäktige ha detta ansvar, måste de också vara fullt på det klara med, att de ha ansvaret att till denna befattning utse en man, som har deras fulla förtroende och som de kunna fullkomligt lita på. Därför, herr talman, ber jag få instämma med dem, som yrkat bifall till den av herr Åkerberg m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Herr Bäcklund: Herr talman! Det kanske kunde tyckas, att jag icke borde yttra mig i frågan, då jag under dess behandling i utskottet delvis varit frånvarande. Jag har emellertid varit med vid den förberedande behandlingen av ärendet, ehuru jag icke varit närvarande då utskottet fattade sitt beslut. Jag känner alltså till frågan i alla fall och anser, att jag med anledning av de yttranden som fällts här icke kunnat underlåta att begära ordet.

Utskottets ärade vice ordförande, herr Leffler, säger, att valet skulle avpolitiseras, om fullmäktige skötte om det. Men nog äro väl herrar Andersson i Rasjön, Anderson i Råstock, herr Lindqvist och andra lika mycket politiska män i riksgäldsfullmäktige som här i kammaren. Det är väl ingen, som tror att de byta skinn på grund av att de gå över bron och till riksgäldskontoret; det politiska följer dem nog i alla fall. Det är enligt mitt sätt att se inte riktigt att påstå, att det politiska icke följer med i de där institutionerna, eller att påstå, att vi helt och hållet borde gardera oss mot att ha politiska personer i fullmäktige i riksgäldskontoret likaväl som fullmäktige i riksbanken; men det göra vi inte. Vi ploeka som bekant dit riksdagsmän, den ene efter den andre, och de kunna väl i alla fall inte genast avskudda sig allt vad de dagligdags äro och utföra här i riksdagen i och med att de komma över till riksbanken eller riksgäldskontoret.

Bankoutskottets vice ordförande yttrade också, att ifrågasvarande valsätt tillämpas beträffande vice riksbankschefen, då det nämligen är fullmäktige, som äro de väljande. Ja, det är en sak för sig, att de utse vice riksbankschefen. Vice riksgäldsdirektören skall ju också utses av fullmäktige bland tjänstemännen inom riksgäldskontoret. Men här är icke fråga om någon vice chef eller direktör utan om riksgäldsdirektören. Även om man kan säga att befattningen är en smula underordnad i jämförelse med riksbankschefen, skall riksgäldsdirektören dock vara chef för riksgäldskontoret. Och jag frågar mig: Skulle det för endast några år sedan ha gått att få lantbrukarna i denna kammare med på att avhända sig rätten att utse cheferna för riksbanken och riksgäldskontoret? Jag tror inte, att detta hade lyckats. Dessa bägge verk äro ju riksdagens speciella institutioner. Det bör sannerligen vara starka skäl

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

för att icke riksdagen skall värna om sin rätt i detta avseende utan gå med på förslag om att dessa nuvarande möjligheter skola beskäras. Jag kan i varje fall icke anse, att detta kan vara riktigt.

Nu har emellertid en lantbrukare, herr Andersson i Rasjön, ansett, att en dylik ändring skulle bli synnerligen fördelaktig. Att han som fullmäktig i riksgäldskontoret kan ha fått dessa synpunkter kan man förstå. Men för mig vore det oförklarligt, om lantbrukarna i allmänhet skulle komma att hysa dessa synpunkter bara därför att han nu tillägnat sig dem på grund av sin tjänst i riksgäldskontoret. Jag har under min verksamhet här i riksdagen alltid brukat titta litet grand på riksgäldskontorets och riksbankens arbete under rätt många år och jag kan inte finna, att den anordning, som tillämpas beträffande riksbanken, att riksbankschefen väljes ibland de utsedda fullmäktige, har förorsakat några som helst svårigheter att få den rätte mannen till chef för riksbanken. Så har inte heller varit fallet beträffande utseendet av den nuvarande riksbankschefen eller hans företrädare. Och jag tror inte heller att några svårigheter föfunnits beträffande valet av dem som tidigare innehaft posten. Partiledningarna i samråd med någon delegation utav de 48 valmännen, som skola förrätta fullmäktigevalet, se nog till att det finns passande män inom fullmäktige, som skola kunna överta respektive chefskap inom dessa båda verk och som passa för den uppgiften. Det har inte klickat förut, och varför det nu skulle klicka i fråga om chefen för riksgäldskontoret kan jag inte förstå. Jag kan inte tillägna mig en sådan uppfattning på något som helst sätt.

Herr Lindman har nu läst herr Åkerbergs reservation och kommit till det resultatet, att 48 valmän i detta fall utgöra en för stor församling. Den är nog inte för stor, om man tänker på tillvägagångssättet vid utseendet av fullmäktige, som jag tidigare har omnämnt, och vilket herr Lindman väl känner till som själv, tror jag, är valman, alltså en utav de 48. I varje fall har han som partiledare ganska mycket med utseendet av fullmäktige att göra. Om man nu bifaller reservationen, blir nästa steg alldeles säkert, att riksdagen snart nog också kommer att avhända sig rätten att utse riksbankschefen. Det är en logisk följd utav ett sådant beslut.

Till herr Andersson i Rasjön vill jag säga, att man icke kan jämföra dessa chefsposter. För ögonblicket vill man ju jämställa den blivande chefen för riksgäldskontoret ungefär med vice riksbankschefen. Men det går inte att göra denna jämförelse, ty var och en är chef på sitt ställe. Och hittills har det inte varit några som helst olägenheter förenade med det system för utseende av riksbankschef, som utskottets majoritet gått in för. Det är heller ingen olägenhet med att välja riksgäldsdirektören efter samma system. Om riksdagen verkligen vill ha något inflytande i fråga om dessa chefer, måste de nog vara valda av riksdagen. Visserligen skola de sedermera formellt utses inom fullmäktige, men de blivande cheferna äro allaredan utpekade, när valmännen sammanträda. Enligt reservationen kunna fullmäktige välja en direktör för riksgäldskontoret, som riksdagen kanske inte är särskilt tillfredsställd med och som till och med kan väljas utanför fullmäktigekretsen. Vi ha ju ingen garanti för att icke fullmäktige, även om riksdagen icke vore tillfredsställd med vederbörande, nästa gång åter ginge över bron och förnyade hans mandat. Annorlunda blir förhållandet, om valet skall ske enligt utskottets förslag. Då kan riksdagen genom sin valdelegation och partiledningarna bestämma, huruvida vederbörande bör kvarstå eller icke. Det bör inte överlämnas, detta avgörande, till ett fåtal fullmäktige. Jag anser icke att en sådan anordning kan vara lämplig vare sig i fråga om riksgäldskontoret, som det nu närmast är fråga om, eller beträffande riksbanken. Det gamla beprövade systemet här-

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

vidlag bör fortfarande gälla, och riksdagen skall icke nu i en handvändning ge avkall på de principer, som hittills varit gällande.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till punkt A) 1) i utskottets utlåtande.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skulle vilja börja med det som min granne till höger slutade med att säga. Jag vill emellertid returnera hans yttrande, ty det är han, som förordar ett avsteg från tidigare gängse principer. Herr Bäcklund vill väl ändå inte förneka, att riksgäldsdirektören skall övertaga förste deputeradens arbete? Herr Bäcklund vill väl heller inte förneka, att förste deputeraden förut utsetts av riksgäldsfullmäktige? Om detta är riktigt, kan jag inte se annat än att vi fullfölja herr Bäcklunds egna intentioner, när vi härvidlag vilja ha det som det är.

Jag tänkte inte begära ordet och borde kanske ha nöjt mig med mitt inlägg i herr Anderssons i Rasjön uttalande, men då herr Bäcklund frågar, om vi inte äro lika mycket politici, när vi komma över till Drottninggatan 1, som vi äro här i detta hus, undrar jag ändå, om inte herr Bäcklund själv vid sin granskning av riksgäldskontorets protokoll av det ena och andra slaget nödgats konstatera, att bland de svåraste konststycken man som riksgäldsfullmäktig skulle kunna tänka sig utföra vore att försöka bedriva en kommunistisk, socialistisk, socialdemokratisk, folkparti-, bondeförbunds- eller hökerpolitik vid själva upplåningen. Dyligt få vi nog lämna åt sidan. Vi få försöka fullgöra vårt värv så gott vi kunna och med anlitande utav de för all del många gånger ganska bristfälliga insikter vi som enskilda och kanske också såsom kår besitta. I varje fall duger det inte, om man vill komma fram till ett förnuftigt resultat, att se saker och ting ifrån ensidiga och trånga partipolitiska synvinklar.

Jag vågar säga, att detta förhållande också kommer till uttryck i riksgäldsfullmäktiges protokoll på det sättet, att reservationernas antal där är ganska litet; särskilt i vad det gäller länepolitiken äro de mycket få. Men det har dock förekommit och förekommer alltjämt, att man vid ett avvägande av för och emot i fråga om ett visst länepolitiskt problem måste uttala en avvikande mening. Jag har gjort det någon gång och flera andra ha gjort likadant, och den rätten vilja vi ha kvar. Detta kan emellertid under inga omständigheter sägas bero på någon politisk inriktning. Snarare beror det på att man har en annan syn på det penningpolitiska läget för tillfället.

Herr talman! Jag skall inte vidare förlänga debatten, men efter den beskrivning, som herrar Lovén, Paulsen och Bäcklund nu lämnat och vari de framhållit, att förhållandena skulle bli så mycket bättre, om den där delegationen på 48 man skulle välja riksgäldsdirektören, kan jag inte neka mig nöjet att sammanställa dessa meddelanden med de upplysningar, som givits oss från olika håll, nämligen att just dessa 48 valmän i själva verket spela en tämligen liten roll. Det har från flera håll påpekats, att det är partiledningarna och förtroenderåden som underhandla. Om det är så, var ligger då garantien för att just de 48 skulle träffa ett bättre val än dessa 7, som också äro utsedda av riksdagen och stå till ansvar inför riksdagen för sina handlingar?

Herr talman! Jag har i den situation jag befinner mig givetvis intet yrkande, men jag har ändå velat säga dessa ord.

Herr **Westman**: Blott några ord, herr talman! När jag läste det nu behandlade förslaget, som kom ifrån riksgäldsfullmäktige, förvånade det mig att riksgäldsfullmäktige själva önskade påtaga sig uppdraget att tillsätta riksgäldsdirektören. Jag har nämligen en stark känsla av att våra företrä-

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

dare här i riksdagen höllo mycket starkt på att riksdagen skulle ha direkt inflytande över riksdagens verk, såväl riksbanken som riksgäldskontoret. Och jag måste understryka, att om vi nu gå ifrån denna gamla och enligt mitt förmenande mycket kloka regel, tror jag att vi i framtiden få djupt ångra det. Vi fränkänna oss ju denna befogenhet genom det beslut, som kammaren kanske går att fatta, om den följer reservanterna.

Jag kan icke finna att riksdagen är inkompetent att göra ett dylikt val. Ha de valmän, som i liknande fall utfört sitt uppdrag på det sätt som här framhållits i debatten, icke kunnat uppnå enighet om önskvärda resultat, bör riksdagen se till att den väljer sådana valmän, som riksdagen är betjänad med och som verkliga försöka att sakligt se på dessa spörsmål och som välja en riksgäldsdirektör, som har förtroende hos riksdagen. Jag kan ej frångå, att chefen skall väljas utav riksdagen och bli ansvarig inför riksdagen och icke inför riksgäldsfullmäktige. Kungl. Maj:t utser cheferna för statens verk, och då bör också riksdagen mera direkt utse cheferna för de verk, som höra under riksdagen.

Jag tror, att det kan komma att föreligga vissa svårigheter för riksgäldsfullmäktige, om de skola utse denna riksgäldsdirektör. Om nämligen fullmäktige skulle begå det misstaget att till riksgäldsdirektör välja en man, som ej är så kompetent, som man hoppats att han skulle vara, vill det till ganska stort mod att erkänna detta inför riksdagen och utse någon annan riksgäldsdirektör. Det är i alla fall, som tidigare framhållits i debatten, ganska obehagligt för kamraterna — om de också sitta i riksgäldsfullmäktige äro de nog icke annorlunda till sinnelaget än vi andra — att köra bort en kamrat, som kanske i något avseende icke är lämplig. Det är mycket lättare för riksgäldsfullmäktige att i sådant fall göra en anmälan till riksdagen. Det står tydligt utsatt i utskottets utlåtande, att ett visst samråd bör komma till stånd mellan riksgäldsfullmäktige och valnämnden, och man får väl hoppas att ett dylikt samarbete också åvägbringas. Det är, jag säger det ännu en gång, mycket lättare för riksdagen än för kamraterna i fullmäktige att företaga en omplacering å riksgäldsdirektörsposten.

Då jag är övertygad om, att jag bäst tillvaratager riksdagens och det allmännas intresse, om jag förordar det resultat, som utskottet efter noggrann prövning har kommit till, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Törnkvist* i Karlskrona instämde häruti.

Herr *Andersson* i Rasjön: Herr talman! Jag föranleddes att på nytt begära ordet, när herr *Bäcklund* gjorde sig till talesman för lantmännen i kammaren. Herr *Bäcklund* vann också en proselyt i herr *Westman*, som ju varnade lantmännen för att medverka till att riksdagen avhänder sig några rättigheter. Herr *Anderson* i Råstocck påvisade, att herr *Bäcklund* var ute på alldeles felaktiga vägar. Det förhåller sig ej så att riksdagen avhänder sig någon rätt, ty riksdagen har ju helt enkelt ej förut haft någon rätt härutinnan. Riksgäldsfullmäktige utse nu den jourhavande tjänstemannen, nämligen förste deputeraden, och den enda skillnaden mot förut i den delen av förslaget, som vi nu tvista om, är att fullmäktige, som avses att bibehållas vid denna sin rätt, därutöver skola få möjlighet att även utanför sin krets utse denne tjänsteman, som skall benämnas riksgäldsdirektör. Kan detta tolkas så att riksdagen, om den godkänner detta, därigenom avhänder sig en rätt som riksdagen förut haft?

Jag frågar herr *Bäcklund*, om det förhåller sig så. Om man skall gå herr *Bäcklunds* väg, blir det faktiskt så, att denne riksgäldsdirektör får en i viss mån dominerande ställning. Det är fara värt, att de övriga av riksdagens

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)
 elektorer utsedda sex fullmäktige då, så att säga, komma att underordnas riksgäldsdirektören. Det är detta, som vi ej ha velat vara med om. Vi ha velat bibehålla de av riksdagen utsedda fullmäktiges frihet att bestämma över riksgäldskontorets ledning. Vi anse därför att riksgäldsdirektörens ställning huvudsakligen skall vara tjänstemannens.

Det som mest intresserar herrarna från utskottsmajoritetens sida synes vara, hur man skall kunna göra sig av med en riksgäldsdirektör, som ej visat sig vara lämplig. Vi å vår sida anse det angelägnare, att man från början får den bästa mannen. Jag tror emellertid, att det går minst lika lätt att bli av med en riksgäldsdirektör, om han är vald av fullmäktige, som om han är vald av riksdagen. Det måste väl för vederbörande innebära en större dekonfityr att vrakas av riksdagen inför full offentlighet, än att efter överenskommelse med fullmäktige frivilligt frånträda platsen. Vi ha ej kunnat tillägna oss den uppfattningen, att man, om valet av riksgäldsdirektör sker genom fullmäktige, skulle riskera att låsa sig fast vid en person, som ej är vuxen sin uppgift.

Herr Westman talade om, att man skulle hålla sig till den gamla kloka regeln. Vad är det för gammal klok regel, som tillämpas, när det gäller anställning av tjänstemän i riksgäldskontoret? Är det ej den regeln, att riksgäldskontoret självt skall äga bestämma om sin ledning?

Herr Wallén: Herr talman! Med instämmande i vad herr Anderson i Råstock anført, skall jag bara be att få förklara, att jag anser, att det är riksgäldsfullmäktige, som i första hand bära och böra bära ansvaret för riksgäldskontoret. Vidare förhåller det sig ju så, att det är fullmäktige som bäst känna till, hur riksgäldsdirektörens arbete skall läggas, hur stor hans arbetsbörda skall vara samt vilken kompetens, som bör ställas på honom. Slutligen är det fullmäktige som också bäst känna det växlande näringslivets olika behov. Med hänsyn till dessa förhållanden anser jag för min del, att det är självskrivet, att man bör biträda reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Bäcklund: Herr talman! Det är ju icke så ovanligt att min granne, herr Anderson i Råstock, ibland förvänder synen på folk här i kammaren. Det har han sökt göra i dag också. Han säger, att det är fullmäktige, som tidigare utsett förste deputeraden. Ja, de ha ju utsett både förste deputerad och tidigare även andre deputeraden. Den saken har jag mycket väl reda på. Men förste deputeraden har ju valts såsom fullmäktig av riksdagens valnämnd, och inom denna krets ha fullmäktige sedan måst hålla sig vid val av förste deputerad. Denne har alltså precis som riksbankschefen varit utpekad på förhand. Så är det verkliga förhållandet, och man skall icke här söka göra gällande, att det redan nu förhåller sig så, som jag vill ha det ordnat, och att jag skulle vara ute i ogjort väder. Det är en alldeles felaktig uppfattning. Jag vet vad saken gäller, både när det är fråga om val av förste deputerad och när det gäller att tillse att en riksgäldsdirektör blir tillsatt.

Herr Anderson i Råstock talade också om, att politiken fick man se bort ifrån, när man kom till Drottninggatan 1. Ja, jag antar att det kanske icke kan vara lika mycket politik i varje fråga där, som det är här i kammaren, men nog följer det väl med litet grand i alla fall. Det kan nu icke hjälpas. Vi äro en gång sådana människor.

Jag tror icke att någon avpolitisering sker med den anordning av organisationen i riksgäldskontoret, som reservanterna föreslå. Jag tror i alla fall att det blir större garanti för gott val, om en vidare krets inom riksdagen, d. v. s.

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

om de 48 elektorerna jämte partiledningarna förrätta detta val, än om man överlämnar till de 7 fullmäktige att bestämma om vem som skall bli riksgäldsdirektör med rätt för dem att taga denne var de behaga.

Herr Andersson i Rasjön försökte naturligtvis också att hjälpa till och förvända synen på ledamöterna här i den mån han orkade med detta. Jag skall säga min mening i saken, och det är den, att vad som behöves i riksgäldskontoret är en stark man. Jag är icke riktigt säker på att den rätte utses, om riksgäldsfullmäktige skola göra valet. Däremot tror jag, att valet sker säkrare, om det tillgår på samma sätt som vid val till riksbankschef. Detta är min övertygelse.

Arbetet och omslutningen i riksgäldskontoret har ökats under senare tid. Den saken är ju klar för alla. När jag nu har strukit under, att jag vill ha en stark chef i riksgäldskontoret, vill jag i sammanhang därmed hänvisa till bankoutskottets utlåtande nr 34, punkt 3, som vi komma att behandla strax efter det att detta ärende blivit expedierat. I detta utlåtande står det också, tror jag, någonting som man bör taga fasta på. Jag tror även, som sagt, att det är fullt riktigt, att man behöver en stark hand i riksgäldskontoret. Jag vill tillägga, att det bör kanske också ibland vara flera reservationer, när fullmäktige fatta beslut, än hittills varit fallet. Det skulle i varje fall icke skada.

Jag har, herr talman, ingenting att ta tillbaka av vad jag förut anfört eller yrkat och slutar således med att fortfarande yrka bifall till punkten A) i utskottets utlåtande.

Herr Anderson i Norrköping: Herr talman! Min länsbänkskamrat, herr Westman, vädjade nyss till kammaren att fatta ett beslut, som vore sådant, att det tillvaratog riksdagens intressen. När nu kammaren går att fatta beslut i denna viktiga fråga, vill jag framhålla, att det icke blott är riksdagens intressen, som här skola beaktas. Man måste i första hand tänka på riksgäldskontoret och de viktiga uppgifter, som man där har att handlägga, ej på vad som är bäst förenligt med riksdagens intressen. Denna fråga är ej en maktfråga eller en kompetensfråga, det är en rent praktisk lämplighetsfråga, som skall lösas.

Jag kan icke förstå annat, än att alla sakliga skäl äro på reservanternas sida, medan känslökälen äro på utskottets sida. Utskottet har i sin motivering nästan uteslutande uppehållit sig vid samma synpunkter som herr Westman här har framhållit, nämligen att riksdagen ej bör på något sätt giva avkall på det inflytande, som riksdagen sedan gammalt har över riksgäldskontoret och riksbanken. Det är ej fråga härom, ej heller om att riksdagen skall avstå någon del av sin makt. Frågan gäller ju hur man på lämpligt sätt skall ordna riksgäldskontorets förvaltning. Riksgäldsfullmäktige skola fortfarande som hittills utses av riksdagen, och det är genom dessa fullmäktige, som riksdagen skall utöva sitt inflytande på riksgäldskontoret.

Jag vill lika enträget som herr Westman vädja till kammaren att se bort från dessa känslosynpunkter och se frågan sådan som den är, alltså som en praktisk lämplighetsfråga. Om vi nu gå in för en omorganisation av riksgäldskontoret, skola vi göra den så, att vi få ett verkligt utbyte av reformen. Det få vi ej, om vi icke tillse, att den chef, som skall tillsättas, blir utsedd på lämpligt sätt av personer, som äro förtrogna med de uppgifter, som han får att behandla.

Jag har under några år varit medlem av den valnämnd på 48 personer, som utser riksbanks- och riksgäldsfullmäktige, och jag vill vitsorda, att denna är en synnerligen olämplig institution, när det gäller att utse en chef för

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

dessa riksdagens verk. Det förvånar mig på det högsta att herr Bäcklund kan se någon större garanti för gott personval i den omständigheten, att de 48 valmännen jämte partiledningarna skulle ha valet om hand. Jag litat obetingat mera på riksgäldsfullmäktiges förmåga och kompetens att finna de lämpligaste personerna.

Jag hörde nyss att första kammaren med överväldigande majoritet bifallit reservationen. Jag hoppas, att det inom andra kammaren skall finnas lika mycket intresse för att lösa denna fråga i överensstämmelse med riksgäldskontorets synpunkter och intressen, som det har funnits i första kammaren. Tanken på riksdagens makt och prestige bör här icke få spela någon roll.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Anderson i Norrköping förenade sig herrar *Nylander, Holmdahl*, förste vice talmannen *Magnusson, Lundqvist* och *Gustafson* i Kasenberg.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på bifall till den av herr Åkerberg m. fl. avgivna, vid momentet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Rörande *mom. 2* hade reservanterna yrkat, att riksdagen måtte besluta, att riksgäldsdirektören skulle såsom arvode åtnjuta 25,000 kronor för år med rätt för fullmäktige att, därest riksgäldsdirektören utsåges utom fullmäktige, därutöver tillerkänna honom ett tilläggsarvode till högst samma belopp som det till fullmäktige utgående arvodet.

Momentet föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yttra mig angående den föreslagna lönen till den blivande riksgäldsdirektören.

De av kammarens ledamöter, som ha tagit del av utskottets utlåtande, ha kanske funnit, att herr Nilsson i Hörby och undertecknad inom fullmäktige uttalat en avvikande mening i fråga om den lön, som är föreslagen för riksgäldsdirektören. Vi anse för vår del, att en lön av 25,000 kronor är högre, än vad som kan behövas för att få en duglig karl till denna viktiga befattning. Vi ha ju kanske inte några chefsbefattningar, som äro fullt jämförbara med den nu blivande chefsbefattningen i riksgäldskontoret. Men vi ha ju många andra chefsbefattningar inom statsförvaltningen, och till nästan flertalet av dessa utgå löner med lägre belopp än som här föreslagits för riksgäldsdirektören. Den högsta lön, som betalas inom statsförvaltningen är, om jag ej är fel underrättad, lönen till riksbankschefen, som har 36,000 kronor. Vice riksbankschefen har 28,000 kronor, generaldirektören och chefen för statens järnvägar har 35,000 kronor, generaldirektören och chefen för statens vattenfallsverk har 30,000 kronor, generaldirektören och chefen för telegrafverket har 25,000 kronor. Cheferna för dessa verk, som jag här har angivit, ha sålunda åtminstone de allra flesta högre lön, än vad som här är föreslagen till riksgäldskontorets chef, men om vi se efter vilka löner som utbetalas till andra chefer inom statsförvaltningen, finna vi, att dessa löner ligga väsentligt under 25,000 kronor, och det är dock fråga om löner, som utgå till chefer för stora verk. Man kan till och med ifrågasätta, om icke dessa chefer, med hänsyn till deras verks storlek, skola komma att anse sig missgynnade, om de skola stå kvar i sin löneställning, därest man går in för

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

en sådan lön, som här föreslås åt riksgäldsdirektören. Jag vill nämna, att generaldirektören och chefen för postverket har en lön på 21,000 kronor, en lön alltså, som med 4,000 kronor understiger det lönebelopp som här föreslås. Generallulldirektören ävensom generaldirektörerna och cheferna vid — det gäller befattningar, som i likhet med vad som avses skola gälla för denne riksgäldsdirektör tillsätts för viss tid — riksförsäkringsanstalten, socialstyrelsen, pensionsstyrelsen, medicinalstyrelsen, byggnadsstyrelsen, lantbruksstyrelsen och kommerskollegium ha vardera en lön på 19,000 kronor. Se vi efter, vilken lön som utgår till chefen för statskontoret, finna vi att den befattningen avlönas enligt lönegrad A3, vilket här i Stockholm utgör 17,040 kronor. Presidenten i kammarrätten har samma lön. Naturligtvis är det mycket svårt att angiva, vilken lön, som skulle vara den absolut rätta, om det nu överhuvud taget är möjligt att fastställa en sådan lön, men det vill i alla fall förefalla mig, som om det vore mera riktigt att sätta lönen vid 19,000 kronor än vid 25,000 kronor. Om lönen för denne riksgäldsdirektör fastställs till 19,000 kronor och det i övrigt blir så som utskottsreservanterna här föreslagit, nämligen att riksgäldsdirektören skall kunna utöver lönen få ett tillägg motsvarande fullmäktiges arvode, skulle lönen utgå med 23,000 kronor. Även om man ställer mycket stora fordringar på den nya chefen, vill det förefalla mig, som om man för denna lön borde kunna få en duglig person. Då jag har denna bestämda uppfattning skall jag, även om jag väl förstår, att jag har rätt små utsikter att vinna gehör här i kammaren för denna min uppfattning, ta mig friheten att yrka att kammaren måtte bifalla herr Åkerbergs m. fl. reservation med den ändringen, att 25,000 kronor utbytes mot 19,000 kronor.

Häruti instämde herrar *Gustafsson* i *Lekåsa*, *Beck*, *Wallén* och *Nilsson* i *Hörby*.

Herr **Leffler**: Herr talman! Även vid denna punkt är fogad en reservation av herr Åkerberg m. fl. Den avser givetvis icke någon förändring i den lön, som utskottsmajoriteten föreslagit. I det avseendet äro vi alltså ense. Reservationen har endast tillkommit såsom en följdreservation till den vid punkt A) fogade reservationen.

Den föreslagna lönen, 25,000 kronor — plus 4,000 kronor för den händelse riksgäldsdirektören icke är medlem av fullmäktige — har liksom alla de övriga frågorna i detta sammanhang varit föremål för mycket noggrann prövning. Såväl kommittén som utskottet har kommit till den uppfattningen, att en lön av 25,000 kronor bör anses vara ungefär den som man bör sätta. Man har härvidlag varit tvungen att göra vissa jämförelser med en del andra liknande befattningar. Herr Lindqvist drog upp en jämförelse med generaldirektörer och andra chefer inom statens verk, men man kan knappast anse, att en sådan jämförelse är riktig. Skall man jämföra riksgäldsdirektörens befattning med några andra statens tjänstemän, bör det närmast vara med riksbankschefens eller vice riksbankschefens. Av dessa två har riksbankschefen en lön av 43,000 kronor, och vice riksbankschefen har 28,000 kronor — plus 7,000 kronor för den händelse han icke är medlem av fullmäktige. Dessa löner äro i varje fall betydligt större än den lön man nu föreslagit. Man måste ju dock utgå ifrån, att den chef, som nu skall tillsättas vid riksgäldskontoret, bör ha de bästa möjliga kvalifikationer. En sådan person får man icke, om man icke är beredd att betala honom en ordentlig lön, ty man måste ju konkurrera med den enskilda affärsverksamheten i landet, där lönerna i många fall äro betydligt högre för ungefär motsvarande kvalifikationer.

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

Jag tror därför, att om man är angelägen att tillförsäkra riksgäldskontoret en verkligt förstklassig kraft, man icke bör pruta på den föreslagna lönen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid punkten A) 2) av herr Åkerberg m. fl. fogade reservationen.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag anser den av utskottet föreslagna lönen väl motiverad och yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, 2:o) bifall till den vid momentet fogade reservationen samt 3:o) bifall till det av herr Lindqvist under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Leffler, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de både återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller det under överläggningen om punkten A. mom. 2 i bankoutsrottets förevarande utlåtande nr 32 av herr Lindqvist framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda moment fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Norrköping begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 78 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit det under överläggningen om förevarande moment av herr Lindqvist framställda yrkandet.

Mom. 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs *mom. 5.* Därvid yttrade:

Herr Lindqvist: Herr talman! Förevarande punkt avser ersättare för riksgäldsdirektören. Herr Nilsson i Hörby och jag ha även på denna punkt en avvikande mening mot våra kamrater i riksgäldsfullmäktige. Vi säga i det hänseendet — jag skall tillåta mig läsa upp det från papperet: »Kommitténs förslag om utseende för ett år i sänder av särskild ersättare för riksgäldsdirektören vid dennes semester och i övrigt vid förfall för honom kunna vi icke heller biträda. Avlösningsreglementets bestämmelser i § 19 angående skyldighet för tjänsteman att vikariera å högre tjänst och ersättning för sådant vikariat böra även här komma i tillämpning i likhet med vad fallet är beträffande vikarie för verkställande styrelseledamot vid riksbankens avdel-

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

ningskontor. Fullmäktige bör dock alltid vara obetaget att när så kan anses lämpligt inom sig förordna vikarie för riksgäldsdirektören.»

Jag är för min del litet rädd för att man genom den omorganisation, som nu göres och som är behövlig, får en överorganisation, en större organisation än vad som kan anses erforderligt. Det är ju tydligt, att det måste finnas en ersättare för chefen, särskilt vid de tillfällen, då han har semester, men även vid andra tillfällen — han kan bli sjuk och bli förhindrad att tjänstgöra. Om den saken råda inga delade meningar. Men i flertalet verk gör man så, att när chefen eller en högre tjänsteman är förhindrad att tjänstgöra, får enligt avlöningsreglementets bestämmelser en annan tjänsteman vikariera. På samma sätt som det är i andra verk bör det kunna gå att ha det här. Det kan åtminstone icke vara behövt, att riksdagen vid detta tillfälle går in för en ny ordning med ersättare och särskilt arvode åt honom. Skulle det efter något år visa sig, att man vill ordna saken på det sätt här är föreslaget, kan man göra det då, men nu kan det icke vara nödvändigt.

Nu föreslår ju utskottet — och det råder fullständig enighet därom — att denne ersättare för riksgäldsdirektören, en tjänsteman, skall ha 1,000 kronor om året för att han står såsom ersättare och dessutom 500 kronor i månaden, då han tjänstgör såsom ersättare för riksgäldsdirektören. Jag vill icke alls uttala mig om beloppet, men jag finner det fullständigt obehövt, att vi vid detta tillfälle besluta om saken.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört, herr talman, tillåter jag mig hemställa, att punkten 5) måtte utgå.

Herr Nilsson i Hörby instämde häruti.

Herr Paulsen: Herr talman! Anledningen till att vi inom utskottet formulerat denna punkt på sätt som skett och yrkat, att som ersättare för riksgäldsdirektören skall för ett år i sänder förordnas en tjänsteman, hänger samman med den omständigheten, att vi icke varit nöjda med förhållandena sådana de hittills varit. Det har varit så, att en förste deputerad har tjänstgjort beständigt, medan de andra deputerade och fullmäktige tjänstgjort en månad i sänder. Vi ha ansett, att det icke blivit någonting helt med detta, och att därför en tjänsteman, som vore väl inne i förhållandena, borde utses att vikariera för riksgäldsdirektören. Han kan väl då icke gärna väljas för kortare tid än ett år.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på bifall till det av herr Lindqvist under överläggningen framställda yrkandet, och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Mom. 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 7.

Vidkommande detta moment hade reservanterna föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att från och med den 1 juli 1935 fullmäktige ej vidare skulle utse förste deputerad och andre deputerad.

Sedan momentet föredragits, anförde:

Herr Leffler: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte bifalla den vid förevarande punkt av herrar Åkerberg m. fl. avgivna

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)
reservationen. Detta är endast en konsekvens av kammarens tidigare beslut i punkten A) 1).

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på de därunder gjorda yrkandena; och biföll kammaren den vid momentet fogade reservationen.

Med avseende å *mom. 8* hade reservanterna yrkat, att riksdagen måtte besluta, att från och med den 1 juli 1935 skulle för viktigare ärendens beredning och handläggning i riksgäldskontoret inrättas ett arbetsutskott, bestående av tre ledamöter, nämligen fullmäktiges ordförande och riksgäldsdirektören såsom självskrivna samt en tredje, utsedd för ett år i sänder, av och inom fullmäktige, skolande riksgäldsdirektörens ersättare beredas tillfälle närvara vid arbetsutskottets sammanträden.

Efter föredragning av momentet yttrade:

Herr **Leffler**: Herr talman! Med samma motivering som jag framförde vid föregående punkt, ber jag att få yrka bifall till den av herr Åkerberg m. fl. vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på bifall till den vid momentet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Slutligen hade reservanterna i fråga om *mom. 9* hemställt, att riksdagen måtte besluta, att från och med den 1 juli 1935 skulle, utöver fullmäktigarvodet, utgå till fullmäktiges ordförande särskilt arvode med 3,500 kronor för år och till den av fullmäktige utsedde tredje ledamoten av arbetsutskottet särskilt arvode med 3,000 kronor för år.

Momentet föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Leffler**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen av herr Åkerberg m. fl.

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på de därunder förekomna yrkandena; och biföll kammaren den vid momentet fogade reservationen.

Punkten B föredrogs härefter. Därvid anförde:

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag har vid denna punkt fogat en reservation, däri jag yrkar avslag på återstoden av omorganisationen. Jag anser nämligen, att när man går att tillsätta chef för ett så stort verk som riksgäldskontoret, skall man icke samtidigt göra en omläggning av hela riksgälds-

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

kontorets personal. Man bör icke binda den nye riksgäldsdirektören helt och hållet, så att han icke, om han vill ändra på någonting, har möjlighet därtill. Enligt min mening bör man vänta med den ytterligare omorganisationen tills riksgäldsdirektören hunnit bli varm i kläderna och kan se, vad som eventuellt behöver ändras, och har möjlighet att komma med förslag härom. Det är av dessa skäl, herr talman, jag yrkar avslag på denna punkt.

Herr Leffler: Herr talman! Som kammaren behagade finna har herr Paulsen ensam reservationsvis inom utskottet framfört den uppfattningen, att man inte borde binda riksgäldsdirektören genom de beslut, som här fattas. Utskottets majoritet utgår emellertid ifrån, att man får tillmäta såväl kommittén, som behandlat denna fråga, möjlighet att bedöma, vad som kan krävas i detta avseende, liksom även vad fullmäktige själva ha skaffat sig för erfarenhet för att kunna bilda sig ett omdöme om saken.

Under sådana förhållanden ha vi ansett, att man redan nu bör taga detta steg. Det är givetvis ingenting som hindrar, att man i framtiden vidtager de rättelser, som eventuellt kunna komma att visa sig behövliga.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets framställning.

Herr Paulsen: Herr talman! Om man samtidigt som man utser chef för detta verk också organiserar om hela personalen, har man då inte bundit denne chef, så att han inte kan göra någonting? Det skulle vara ganska egendomligt, om den chef, som man utser på denna nya plats, skulle våga ändra på något, då man samtidigt med att han anställts genomfört en så fullständig omorganisation. Något sådant skulle man från riksgäldsfullmäktiges sida fatta, som om han fingrade på något, som han inte lärt sig att förstå. Det är väl ändå det riktiga, då man går in för att utse en ny chef för ett verk, att man väntar med den övriga omorganisationen, till dess den mannen hinner bli varm i kläderna och själv kan framlägga de ändringsförslag, som kunna vara nödvändiga.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag kan inte förstå, varför man skall genomföra denna omorganisation, när man står inför att få en chef för detta verk. Så har det inte gått till beträffande riksbanken, utan där tillsatte man chefen först och så kom omorganisationen sedan.

Här är det ju till en liten del fråga om en omorganisation. Den stora delen är, att tjänstemännen skola ha högre löner, flyttas upp i högre löneklass. Det är kärnpunkten i det hela. Jag kommer mycket väl ihåg, då vi i utskottet behandlade lönespörsmålet angående riksbanken och riksgäldskontoret. Det ansågs då, att man inte kunde göra tjänsterna likvärdiga, även om de hade samma benämning i riksgäldskontoret och riksbanken, utan riksbankens personal blev i allmänhet något högre ställd. Jag antar, att om i den kommitté, som skött omorganisationen och lönefrågorna, vilka sistnämnda äro de mest dominerande, suttit löneroglerare av vanlig typ, sådana, som vi ha för andra verk och inrättningar, skulle de inte gått med på detta. Det är alldeles orimligt att flytta upp folk på detta sätt utan att verkets chef fått vara med om saken. Till belysande av det anmärkningsvärda i detta förslag kan jag nämna en lägre befattningshavare — exemplet är inte någon enstaka företeelse utan hela förslaget går i samma riktning. En förste vaktmästare i riksgäldskontoret skall nu flyttas upp i nionde lönegraden, han skall få uniformsbeklädnad och han skall få ersättning för att han går till posten med brev. Finns det någon rim och reson i, att en som är anställd vid riksgäldskontoret skall kom-

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

ma i en sådan särställning i jämförelse med postverkets personal. En värdebrevbärare, som bär värdebrev hela dagen, får stanna i åttonde lönegraden, han får inga fria kläder och ingen extra ersättning för att han bär kanske till och med riksgäldskontorets värdebrev. Detta förslag har konsekvenser med sig. Är man beredd att höja lönerna för alla övriga verks personal till samma nivå, är det naturligtvis riktigt, men man kan inte höja lönerna bara därför att det är ett riksdagens verk. Vaktmästarna i riksbanken och riksgäldskontoret ha varit åtskilda i lönehänseende sedan löneregleringen genomfördes. I riksbanken ha vaktmästarna i stor utsträckning nattjänstgöring, vilket inte förekommer i riksgäldskontoret, och därför höjdes deras löner. Man kan inte jämföra riksgäldskontoret med riksbanken. Riksbanken är det större och dominerande verket och har mycket svårare arbetsuppgifter än riksgäldskontoret. Därför får man se till, att man utmäter lönerna så att de bli rimliga i förhållande till tjänsternas beskaffenhet.

Jag tog mitt exempel från de lägre befattningarna i riksgäldskontoret, men förhållandet är ungefär detsamma, om man följer skalan uppåt.

Här har man exempelvis haft en tjänsteman, som suttit på en plats i riksgäldskontoret i 15—16 år utan anmärkning mot skötseln av tjänsten. Men tack vare denna omorganisation kommer man och knuffar undan tjänstemannen och säger: Nu är den här tjänsten i högre löneklass, så nu får ni inte vara kvar längre, utan nu tillsätta vi en extra ordinarie bara därför att denne har studentexamen och den andre bara åttaklassig flickskola. Är det rim och reson att behandla saker på detta sätt? Jag kan inte förstå det, och det har också varit klagomål från tjänstemännen på den punkten. Visserligen ha de inte blivit bifallna, men därför kunna de vara fullt rättvisa.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Paulsen avgivna vid punkten fogade reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Då herr Paulsen och herr Bäcklund här tala om, att man skall vänta med omorganisationen tills den nye direktören kommer, förmodar jag att herrarna ha avsett den där alldeles utomordentliga stjärnan, som man skall skaffa sig och som skall göra att de övriga fullmäktige bara skola ha att säga ja och amen till allt vad vederbörande behagar komma med. Vi hade i stället trott, att vi skulle ha organisationen färdig på en gång, och jag tror, att vare sig herr Paulsen eller herr Bäcklund, om de varit med i kommittén, skulle kommit till en annan uppfattning än vad vi, som voro med i kommittén, ha kommit till.

Vi ha hela tiden — och jag för min del måste säga ut det så det hörs — inte kunnat begripa, vad det är för något, som gör att riksbanken skall vara en alldeles särskilt gynnad nation både beträffande tjänstemän och beträffande vaktpersonal. Det går över min förmåga att fatta, varför den lilla ansats, som här görs till en någorlunda likställighet mellan de båda verken, inte skall kunna genomföras. Jag vet nog, att riksgäldsfullmäktige och hela detta verk i mångas ögon är något sorts sekunda ämbetsverk, och att den egenskapen sträcker sig ända uppifrån och ned. Men om man håller i minnet, att de värden, som riksgäldsfullmäktige ha att svara för, och det resultat, som kan uppnås därvidlag, också kräva ett skickligt handläggande från tjänstemännens sida, förstår man, att det inte går att skjuta undan organisationsfrågan hur länge som helst, och bankoutskottets stora majoritet har ju i detta fall också kommit till det resultatet, att det var riktigt att nu genomföra den.

Vad sedan beträffar vaktmästarna måste jag ju säga, att jag tycker de varit misshandlade i förhållande till riksbanksvaktmästarna, och det tar jag inte tillbaka ett enda dugg på. De värden, som de ha att frakta och ansvara

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

för, äro många gånger minst lika stora och någon gång kanske större än vad riksbankens motsvarande vaktmästare omhänderha, och herr Bäcklund skall inte lyckas övertyga mig om, att det är en sådan kår, som man kan behandla ungefär hur som helst därför att den är anställd vid riksgäldskontoret, utan jag anser, att man skall behandla dem ungefär som riksbankens vaktmästare bli behandlade. Och, mina damer och herrar, väl att märka: Vi ha inte vågat, därför att vi känna stämningen, att i något avseende gå till full likställighet med riksbanken. Och ändå säga herrarna, att vi varit lättvindiga och slösaktiga. Det är inte riktigt, och när så är förhållandet, herr talman, nödgas jag vidhålla den ställning, som jag intagit i kommittén, och alltså här rekommendera bankkottets förslag.

Med herr Anderson i Råstock förenade sig herr *Lundqvist*.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Paulsen, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankkottets hemställan i punkten B av utskottets förevarande utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Vidare föredrogs *punkten C*; och yttrade därvid

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Härpå föredrogs *punkten D*; och lämnades därvid på begäran ordet till

Herr **Paulsen**, som anförde: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Vid slutligen skedd föredragning av *punkten E* yttrade:

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

Herr **Leffler**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på de därunder gjorda yrkandena; och blev utskottets hemställan i förevarande punkt av kammaren bifallen.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta behandlingen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Pehrsson* i Hörby under 4 dagar fr. o. m. den 3 april på grund av åberopat sjukbetyg, så lydande:

Härmed intygas att riksdagsman *Magnus Pehrsson*, Hörby, på grund av sjukdom ej kan deltaga i riksdagsarbetet under tiden fr. o. m. den 3 april t. o. m. den 6 april 1935.

Hörby den 1 april 1935.

E. Lindqvist,
med. dr.

Vidare beviljades herr *Svedberg* ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare i enlighet med följande sjukbetyg:

Att riksdagsman *Jonas Nicolaus Svedberg* på grund av sjukdom tillsvidare bör vara sängliggande intygas.

Stockholm den 1 april 1935.

Hellström.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.53 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 3 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogs bankoutsrottets utlåtande, nr 33, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Vidare föredrogs bankoutsrottets utlåtande, nr 34, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Vid härfpå skedd föredragning av *punkten 3*, angående vissa låneemissioner under senare halvåret 1934, yttrade

Ang. vissa låneemissioner under senare halvåret 1934.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det är klart, att den, som är underkastad klander, får vara, som termen lyder, mycket hövlig, även om han skall bli hängd. Jag kan dock inte underlåta att vid detta tillfälle påpeka en del saker. Det är i allt fall något beträffande det, som behandlas i bankoutsrottets utlåtande, vilket riksdagen bör få veta, då utskottet skrivit som det här gjort beträffande 1887 års lån och vad därmed sammanhänger.

Detta lån är det enda, som har så lång uppsägningstid som 6 månader. Vidare är en ganska stor del därav, enligt vad vi trott oss ha funnit, placerad i utlandet. I lånevillkoren står också angivet, hur i sådana fall skall förfaras. Vi voro naturligtvis tvungna att dels taga hänsyn till den långa uppsägningstiden av 6 månader och dels låta i vederbörlig tid annonsera uppsägningen i utlandet. Det hade inte varit ur vägen att få en redogörelse därom i bankoutsrottets utlåtande, men då så inte skett, har jag ansett mig böra nu göra detta påpekande.

Sedan säger utskottet, att vi varit både för pessimistiska och för optimistiska. Då kan man fråga, var utskottet anser, att gränsen skulle dragas i det fallet. Jag har förut i dag på förmiddagen haft anledning att i annat sammanhang påpeka, att vi få lov att taga hänsyn till dagens situation, och att det inte går att i förväg säga, vad som är det absolut rätta. Av detta

Andra kammarens protokoll 1935. Nr 24.

Ang. vissa låneemissioner under senare halvåret 1934. (Forts.)
 följer naturligtvis, att ingen kan frigöra sig från risken att begå misstag. Men därav följer också, att ingenting är lättare än att *efteråt* säga, hur man bort göra. Jag skall inte närmare ingå på detta men bara konstatera, att denna uppsägning medfört för staten en besparing av omkring 900,000 kronor per år efter det transaktionen i sin helhet fullföljts. Jag tycker, att det är en avsevärd besparing, och att man kanske rent av kunnat förvänta sig ett mildare bedömande från bankoutskottet än som skett.

Dessutom vill jag säga, att det under åren 1929—1933 och någon del av året 1934 företagits konverteringar inom riksgäldskontoret för att få ned statens räntekostnader till sådana belopp, att de verkliga räntekostnaderna sjunkit med inte mindre än sammanlagt 11 miljoner kronor. Det är klart, att vi för vår del måste betrakta dessa siffror, för att använda ett milt uttryck, såsom ganska avsevärda. Och jag tycker, att man inte bör sättas alltför hårt vid skampålen, om man någon gång misslyckats, som jag utan vidare erkänner, att vi gjort, då vi felbedömde situationen under hösten år 1934. Jag vill nämna det därför, att det är ett belägg för, att riksgäldsfullmäktige anse som sin oavvisliga skyldighet att vid varje tillfälle skaffa staten så billiga pengar som möjligt. Vi ha verkligen gjort aktningvärda försök i den riktningen. Det tror jag, att alla skola vara villiga att konstatera, sedan man fått del av dessa siffror. Jag kan därför inte komma till samma slutsats som utskottet, när det säger: »Det inträffade synes dock understryka behovet av en förstärkning av riksgäldskontorets organisation i syfte att möjliggöra för kontoret att med framgång hävda statens intressen på lånemarknaden.»

Ja, jag vill verkligen säga, att vi gjort vad vi kunnat på den punkten, och jag vågar också säga, att om man tar hänsyn till vad storfinansiärerna gjort för misstag i det allmänna affärslivet och bankverksamheten, man måste medge, att ledningen för riksgäldskontoret inte har misslyckats i den grad, som man med en viss tolkning av vad utskottet skrivit vill låta påskina. Det är nog alldeles tvärtom. Ledningen har efter mitt sätt att se varit mycket insiktsfull, den har gått försiktigt fram och vid varje tillfälle sökt bevaka statens bästa.

Jag har, herr talman, intet yrkande. Jag har endast velat lämna detta meddelande till kammarens kännedom.

Vidare anfördes ej. Punkten lades till handlingarna.

Punkterna 4—6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Härpå föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 35, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 4.

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. Till avgörande företogs nu andra lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

Genom en den 9 februari 1935 till riksdagen avlämnad proposition, nr 83, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, anhållit om riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning med vissa bestämmelser om arbetsförmedling ävensom beträffande ett å den internationella arbetsorganisationens konferens år 1933 antaget förslag till konvention angående avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer.

I samband med nämnda proposition hade utskottet till behandling förehäft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 290 av herr *Reuterskiöld* och nr 292 av herr *P. Sandström* samt motionerna i andra kammaren nr 503 av herrar *Wallén* och *Andersson* i Duncker och nr 504 av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*

I motionen II: 504 hade yrkats, att riksdagen måtte dels avstyrka utfärdandet av en förordning, som upphävde eller inskränkte enskild persons nuvarande rätt att yrkesmässigt bedriva arbetsförmedling, dels avstyrka, att Sverige biträdde förevarande konventionsförslag, dels ock hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa och förelägga nästa års riksdag utredning rörande påvisade eventuella missförhållanden inom den privata arbetsförmedlingsverksamheten jämte förslag till dessa missförhållandens undanröjande på annat sätt än genom förbud för arbetsförmedlingsverksamhet i förvärvssyfte.

I de likalydande motionerna I: 290 och II: 503 hade föreslagits, att riksdagen måtte i sitt yttrande över ifrågakvarande författningsförslag uttala, att 2 § i förslaget torde böra på det sätt ändras, att arbetsförmedling i förvärvssyfte fortfarande tillätes enligt i huvudsak nu gällande villkor.

I motionen I: 292 hade yrkats, att riksdagen måtte besluta de ändringar i författningsförslagets övergångsbestämmelser, som föranleddes av vissa, av motionären framställda anmärkningar.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte för sin del antaga i utlåtandet intaget förslag till lag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling;

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del biträdde vederbörande departementschefs i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet uttalade uppfattning, att förslaget till konvention angående avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer borde av Sverige ratificeras samt att ratifikation icke borde ske tidigare än den 1 januari 1936; samt

C) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I det av utskottet framlagda lagförslaget lydde fjärde stycket i slutstadandet sålunda:

Enskild person eller annan, som vid lagens ikraftträdande i behörig ordning bedriver arbetsförmedling i förvärvssyfte, må av socialstyrelsen erhålla tillstånd att fortsätta verksamheten till och med den 31 december 1939. För tiden därefter äger styrelsen bevilja förlängning av tillstånd som nu sagts, dock för högst ett år i sänder och icke längre än till den 1 januari 1950 samt allenast beträffande yrkesgrupper som Konungen bestämt. Innan sådan för-

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
 längning av socialstyrelsen beviljas, skall åt arbetsgivar- och arbetarorganisationer inom den eller de yrkesgrupper förmedlingen avser beredas tillfälle att yttra sig. Det ankommer på styrelsen att bestämma skälig ersättning för förmedling, varom i detta stycke är fråga. I övrigt skola lagens bestämmelser i tillämpliga delar gälla å densamma.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Frändén, Gustaf Tamm, P. Sandström, Linnér, Petersson* i Lerbäcksbyn och *Sandberg*, vilka hemställt, bland annat, att utskottets hemställan under A) måtte bifallas med den ändring, att fjärde stycket i slutstadgandet erhöle följande lydelse:

Enskild person eller annan, som vid lagens ikraftträdande i behörig ordning bedriver arbetsförmedling i förvärvssyfte, må av socialstyrelsen erhålla tillstånd att fortsätta verksamheten. Det ankommer på styrelsen att bestämma skälig ersättning för förmedling, varom i detta stycke är fråga. I övrigt skola lagens bestämmelser i tillämpliga delar gälla å densamma.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, lämnades på begäran ordet till

Herr **Magnusson** i Kalmar, som anförde: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 20 hemställas, att utskottets hemställan må fördragas punktvis; att punkten A företages till avgörande på det sätt, att först föredrages utskottets förslag till lag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling paragrafvis med slutstadgande, ingress och rubrik sist samt därefter utskottets hemställan; att av slutstadgandet vart stycke må fördragas för sig; att vid det lagrum, om vilket först uppkommer överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölls.

Punkten A.

Utskottets förslag till lag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling.

Efter föredragning av 1 § yttrade:

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! När man tar del av andra lagutskottets utlåtande i detta ärende, kan man inte undgå att ganska omedelbart göra den iakttagelsen, att utskottets majoritet ytterligt litet uppehållit sig vid en ganska viktig sida av denna sak, nämligen den principiella uppfattningen av spörsmålet. Reservanterna ha, på ett enda undantag när, icke heller beaktat denna detalj. Dock synes mig den principiella sidan av saken vara av sådan betydelse, att man har ganska svårt att komma förbi densamma, om man vill bilda sig någon uppfattning om vad denna sak egentligen rör. Om man närmare studerar den kungl. propositionen och de motiveringar, som där framföras, så får man en, förmodligen inte avsedd, men i alla fall ganska tydlig förnimmelse av, att på detta område enskild verksamhet »i förvärvssyfte» eller »i vinstsyfte» — som det heter i propositionen — skulle vara något i och för sig obehörigt eller något i och för sig skadligt, och att sålunda varje åtgärd, som lade hinder i vägen därför, skulle vara i och för sig av godo. Så kan emellertid, herr talman, näppeligen vara förhållandet. På ett annat område av utomordentligt mycket större vikt för det allmänna än det förevarande, nämligen hälso- och sjukvårdsområdet, utföres ett mycket be-

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

tydande, mycket samhällsgagnande och vackert arbete av den stora skaran privat praktiserande läkare. Deras verksamhet kan naturligtvis med precis samma fog betecknas som skeende i förvärvssyfte. Läkarna taga ju betalt för sina tjänster. Det är ju deras enskilda näringsfång. Men ingen lär komma med förslag att förbjuda enskilda läkare att utöva privat praktik med den motiveringen, att tjänsteläkare och offentliga sjukvårdsinrättningar snarast möjligt skola nå sådan standard, att ingen längre behöver anlita de privata läkarna, som måste taga betalt för sina tjänster. Inte heller lär någon för en sådan åtgärd åberopa, att — trots den utomordentligt goda anda, som vi alla veta präglar den svenska läkarkåren — enstaka exempel kunna påvisas, att en enskild läkare missbrukat sin ställning till förfång för någon patient. Dock är, herr talman, den i utlåtandet framkomna inställningen till arbetsförmedlingens sociala problem, såvitt jag kan begripa, fullt analog med en dylik inställning i fråga om hälso- och sjukvård. Många gånger kan för övrigt en i förvärvssyfte bedriven social verksamhet vara vida förmånligare för den hjälpsökande än en verksamhet uppehållen av fast anställda tjänstemän, vilkas inkomster äro oberoende av det intresse eller den intensitet, de nedlägga på sin gärning.

När man tar del av de yttranden, som ett mycket stort antal myndigheter publicerat i anledning av den kungl. propositionen, finner man, att många av dessa myndigheter även ägnat denna sida av problemet en ganska ingående uppmärksamhet. Sålunda ha flera av länsstyrelserna beaktat den principiella sidan av saken, och jag kan inte finna annat än att det har ett visst intresse att anföra vad exempelvis länsstyrelsen i Älvsborgs län anför i detta avseende. Den har bl. a. yttrat, att »det enskilda förvärvsbegär» — man använder verkligen termen »förvärvsbegär» i den kungl. propositionen — »varom här vore fråga, ingenting annat vore än vars och ens plikt att söka genom ärligt arbete försörja sig. Hinder däremot borde icke resas utöver vad samhällets intresse krävde.» Samma uppfattning företrädes av andra länsstyrelser, exempelvis länsstyrelsen i Stockholms län, som skriver ganska hårt på denna punkt. Länsstyrelsen i Stockholms län finner det vara orättmätigt att undertrycka dylika faktiskt och praktiskt gagnande företag enbart för att genomföra en teoretisk princip om statlig uniformering över hela linjen. — Det är en principiell inställning till problemet, som, såvitt jag kan förstå, måste anses fullständigt riktig. Jag skall emellertid, utöver vad jag i det avseendet redan anfört, inte uppehålla mig vid den sidan av saken utan i stället övergå till några detaljer av praktisk art.

När man talar i denna angelägenhet, framföres ofta en argumentering lagd på den linjen, att i den privata arbetsförmedlingen skulle förefinnas mycket betydande missförhållanden, vilka skulle motivera ett ingripande av så radikal art som här ifrågasatts. Sålunda har departementschefen själv givit uttryck åt en sådan uppfattning, när han skrivit: »I synnerhet i de större städerna torde på detta område råda missförhållanden, med vilka de övervakande myndigheterna hava svårt att komma till rätta.» Det kan ju då vara av ganska stort intresse att söka taga reda på, vilka dessa missförhållanden äro, mot vilka man riktar sig med sådan skärpa. Jag får, herr talman, säga, att jag med ganska mycken möda plöjt igenom detta material för att få reda på dessa missförhållanden. Men resultatet av denna min forskargärning har blivit tämligen begränsat. Departementschefen framhåller, att det skulle vara i de större städerna, som dessa missförhållanden skulle vara tillfinnandes. Jag har då sökt taga reda på, hur förhållandena gestalta sig i den största av de större städerna, nämligen huvudstaden. Jag har då forskat i de utlåtanden, som myndigheterna avgivit, nämligen överståthållarämbetets och polismästa-

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

rens i Stockholm yttranden. Det är då ganska intressant att se, att båda dessa myndigheter, både överståhållarämbetet och polismästaren i Stockholm, på det bestämdaste avstyrka ett biträdande av den kungl. propositionen. Överståhållarämbetet i Stockholm uttalar, enligt den redogörelse, som i propositionen lämnas, farhågor för att den offentliga arbetsförmedlingen icke skulle kunna fylla de krav, man måste ställa på en institution, som skulle ensam handhava all förmedling av arbetsanställning. »Särskilt inom området för tjänsteinställning inom hemmen — heter det — torde den offentliga förmedlingen icke tillfredsställande kunna lösa alla svårigheterna vid anskaffande av lämplig tjänstepersonal på samma sätt som den privata kommissionärsverksamheten. Överståhållarämbetet hyste sålunda stora betänkligheter mot ett fullständigt avskaffande av den affärsmässiga förmedlingen och ansåge lämpligare att genom lagstadgande anordna en verkligt effektiv kontroll över denna förmedling till förekommande av olämpliga företeelser vid densamma.» — Precis samma uppfattning ger polismästaren i Stockholm uttryck åt. Dessa myndigheter ha ju, när de haft att yttra sig i denna fråga, haft tillgång till ett rikhaltigare material än någon av de övriga myndigheterna. Deras yttranden gälla inte blott den största av städerna utan också den stad, som har det största antalet platsbyråer i verksamhet. I Stockholm fungerade, enligt vad i propositionen meddelats, under år 1934 27 privata platsbyråer. Det är ungefär 20 % av alla i hela landet förefintliga. Dessa i Stockholm verksamma byråer förmedlade under år 1933 inte mindre än 12,118 platser av samtliga de ungefär 34,000 platser, som ombesörjdes av de privata förmedlingarna i landet i dess helhet. Man finner därav, att dessa myndigheter i Stockholm haft mycket större klientel att övervaka än någon annan motsvarande institution i landet. Därav synes det mig berättigat att draga den slutsatsen, att dessa institutioner i huvudstaden då också ha haft större möjlighet att uttala sig om fördelar eller olägenheter av den nu förefintliga ordningen på området.

Emellertid vill jag gärna medge, att en annan institution påpekat vissa missförhållanden. Denna institution är socialstyrelsen. Jag vill inte säga, att dess utlåtande är så särskilt omfattande i alla detaljer, men i utskottets utlåtande finnes på sid. 7 återgiven en promemoria över ett inom socialstyrelsen utarbetat betänkande. I denna promemoria anföras vissa bevis på inom den privata arbetsförmedlingen rådande missförhållanden, men när man tar del av dessa bevis på missförhållandena, får jag verkligen säga, att man inte känner sig vidare imponerad över vad man fått fram från socialstyrelsens sida. Jag skall be att få framdraga ett enda exempel, som visar arten av denna argumentering. Såsom bevis på missförhållanden anför socialstyrelsen i denna promemoria bland annat: »Sålunda hade anmärkts, att kommissionär sökt locka till sig arbetssökande och arbetsgivare bland annat genom annonser, som givits en lockande formulering.» Jag får verkligen säga, herr talman, att om man icke har något annat att komma med än att skylla på annonser, som givits lockande formulering, då har man icke något vidare tungt artilleri att använda sig av, då det gäller att skjuta ned denna verksamhet.

Man har även hävdad den meningen, att dessa privata byråer skulle debitera sina klienter oskäligen avgifter, men jag kan inte tillerkänna något större värde åt dessa beskyllningar och tillvitelser, ty om någon skulle känna sig träffad av detta, är det väl de övervakande organen, nämligen länsstyrelserna. Länsstyrelserna ha att uttala sig om de taxor, som vederbörande ha att begagna sig av, och om någon byrå skulle vilja ändra sina taxor, har den att ingiva anmälan även därom till vederbörande länsstyrelse. Den skall även

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

kommunicera polismyndigheten om sin verksamhet, och polismyndigheten skall insända dessa uppgifter till socialstyrelsen. Redan nu förefaller det, som om detta näringsfång vore kraftigt inrutat i statliga ordningsbestämmelser. Det nät, som statsmakterna lagt över näringen, tycks vara så pass finmaskigt, att det är ganska svårt för den privata näringsidkaren att komma igenom något hål däri.

Om man sedan går vidare i handlingarna, finner man också, att dessa missförhållanden nog icke äro så förfärligt stora. Tvärtom framgår av förefintliga siffror, att allmänhetens förtroende till de privata byråerna är ganska betydande. Man har förmenat, att denna verksamhet stode på avskrivning. Jag tycker detta påstående motsäges av den statistik, som andra lagutskottet självt publicerat på sid. 3 i utlåtandet. Här meddelar man, att antalet till socialstyrelsen rapporterade kommissionärer år 1933 var 146, men att det år 1934 hade stigit till 148. Vidare meddelas, att antalet tillsatta platser år 1933 var 34,705, men att det år 1934 hade stigit till 39,016. Dessa omständigheter anser jag tala för den uppfattningen, att allmänhetens mening om den privata förmedlingsverksamheten dock är av ett sådant slag, att man icke kan alldeles negligera densamma. Nu ligger saken sannolikt så till, att dessa siffror, även om de i sig själva äro ganska tillfredsställande med avseende å den privata förmedlingsverksamheten, dock i realiteten äro än mera tillfredsställande än som av handlingarna framgår, därför att den privata förmedlingsverksamheten avser platser för lång tid, under det att de offentliga förmedlingsbyråerna i sin statistik även taga upp sådana platser, som avse en, två, tre eller fyra dagars sysselsättning och bokföra dem såsom tillsatta platser. Därigenom kan siffermässigt sett det offentliga materialet te sig ganska imponerande, även om det i verkligheten icke är det.

Ett ganska intressant bevis på att man även i de kretsar, i vilka man kunde förvänta en annan inställning, dock är ganska tillfredsställd med den privata förmedlingsverksamheten, är det utlåtande, som läses i Kungl. Maj:ts proposition och som har inkommit från Stockholms hembiträdesförening. Den har yttrat, att föreningens önskan vore, att all arbetsförmedling gjordes avgiftsfri, men sedan säger denna sammanslutning, att härför fordras dock, att den offentliga förmedlingen utvecklas till att bliva bättre skickad att fylla sin uppgift som det centrala förmedlingsorganet jämväl för det husliga arbetet. Alltså vill icke ens denna organisation svära på att den offentliga förmedlingen är tillfredsställande och tjänar de syften, åtminstone i fråga om förmedling av platser i det husliga arbetet, som skulle vara för handen.

Nu göres gällande, att här föreligger en konvention, som man skulle biträda. På arbetskonferensen i Genève år 1933 har man kommit överens om vissa beslut i dessa ting och framlagt ett konventionsförslag, som underställts riksdagen. Man anser, att vi böra biträda denna konvention och att vi böra göra det som en konsekvens av att vi 1921 biträdde en annan konvention gällande platsförmedling. År 1921 hade man ett förslag, som rörde sjömansförmedlingen, och riksdagen godtog den gången den konventionen. Nu menar man, att riksdagen av moraliska skäl även bör biträda denna konvention, som rör ett annat område av platsförmedlingsverksamheten. Jag kan för min ringa del icke finna, att det förhållandet, att vi biträdde den tidigare konventionen, skulle förplikta oss att biträda den senare, ty det rör två fullständigt skilda angelägenheter. Den tidigare konventionen av år 1921 gällde sjömän, som genom privata och okontrollerade byråer i utländska hamnar lätt kunde lockas till anställningar, som kunde innebära risker för deras personliga välfärd, för deras liv och egendom. En internationell konvention i dessa stycken tycker jag för min del är ganska naturlig. Det rörde i eminent grad en interna-

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

tionell angelägenhet, som behöfve internationellt regleras. Men att därifrån gå till det här förevarande området finner jag icke vara tillräckligt motiverat. Det är ofattbart, att förfaringssättet för anställande av hembiträden eller restaurangpersonal på olika orter här i landet skall fastlåsas genom en internationell konvention. Om en husmoder på Söder i Stockholm vänder sig till en privat platskommissionär i staden och ber denne kommissionär skaffa henne ett bra och pålitligt hembitråde, så kan väl dock, herr talman, icke detta förfarande anses utgöra en internationell angelägenhet, som bör internationellt regleras. Det är efter mitt förmenande att något överdimensionera detta spörsmål.

Herr talman! Jag har sökt med dessa ord något motivera den ståndpunkt, jag har till denna angelägenhet. Jag finner icke att den föreslagna förbudslagstiftningen — ty det är en förbudslagstiftning i ordets mest hundra-procentiga betydelse — kan motiveras av några bärande sociala skäl. Jag finner icke heller, att propositionen förebringat några sakliga skäl av annan art. Däremot är jag för min ringa del övertygad om att det här gäller ett förfaringssätt, en lagstiftning, som måste anses vara alldeles främmande för oss och som är kränkande för vårt svenska rättsmedvetande. Därför känner jag mig oförhindrad att hemställa om avslag på Kungl. Maj:ts proposition, d. v. s. hemställa om bifall till den av mig m. fl. i ämnet väckta motionen.

I detta anförande instämde herrar *Nylander, Lundqvist, Arnemark, Lundell, Holmgren, Petersson* i Gärestad, *Persson* i Fritorp, *Christiernsson, Liedberg, Lithander* och *Leffler*.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Herr Hagberg i Malmö har icke funnit några bärande sociala skäl tala för den här propositionens framläggande. Ja, herr Hagberg i Malmö är lycklig, som lever i sådan ovetenhet om vad som rör sig ute i inte bara vårt land utan i hela världen. Här är fråga om att avhjälpa allvarliga sociala missförhållanden. Det är ju upprörande, att arbetslösa, särskilt arbetslösa kvinnor, skola på detta sätt bli exploaterade av arbetsförmedlingsanstalter, som bedriva sin verksamhet i förvärvssyfte. Jag har varit i tillfälle att följa denna konventions utarbetande, och jag har därvid funnit, att man ute i andra länder reser en mycket bestämd opinion mot denna verksamhet och kräver, att staten bör ingripa för avskaffandet av det nuvarande tillståndet, som icke på något sätt kan försvaras. Jag har sällan funnit, att den allmänna opinionen ute över hela världen så inriktat sig på en bestämd åtgärd som just i fråga om dessa arbetsförmedlingsanstalters avskaffande. Det är ju möjligt, att dessa missförhållanden äro större i andra länder än hos oss, men att det förefinnes allvarliga missförhållanden även hos oss, därom vittnar naturligtvis först och främst socialstyrelsens förord för ratificeringen av den internationella konventionen och för de avgiftskrävande arbetsförmedlingsanstalternas avskaffande. Denna socialstyrelsens uppfattning stödjdes av delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet. Och gentemot herr Hagbergs yttrande, att han icke funnit några olägenheter vara förknippade med denna verksamhet, kan det vara skäl att erinra om vad byråinspektören Skogh i en promemoria yttrat. Han torde vara den, som bäst är i tillfälle att avge ett opartiskt omdöme om denna verksamhet, och han har funnit verkliga olägenheter föreligga. I propositionen på sid. 14 finnes ett utdrag ur hans promemoria, och jag tycker, att de synpunkter han framhållit äro av den betydelse, att de böra komma med i protokollet, då man bedömer detta ärende. Han säger: »Det vore svårt att kontrollera kommissionärstaxornas tillämpning, enär kommissionärerna

Aug. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

kunde betinga sig särskild gottgörelse för annonsering, porton, telefonsamtal m. m., vilka utgiftsposter det ofta vore omöjligt för kunden att närmare granska. Vidare hade själva taxorna i viss utsträckning givits en alltför obestämd formulering. Sålunda hade endast undantagsvis angivits, huruvida värdet av kost och logi skulle inräknas i lönen när provisionen utginge efter viss procent å denna och då lönen utginge i form av drickspengar vore det praktiskt taget ogörligt, att fullt riktigt fixera den lön, å vilken provision skulle beräknas. Det vore också inom hotell- och restaurangområdet, som de arbetssökande livligast klagat över oskäliga förmedlingsavgifter. Möjligheterna att beivra krav på oskälig förmedlingsprovision vore mestadels mycket små, enär de arbetssökande antingen ansåge sig genom en polis-anmälan riskera att för framtiden icke bliva betjänade av någon kommissionär eller icke kunde tillfredsställande styrka de avgifter, som i olika sammanhang under ett och samma förmedlingsfall måst erläggas till kommissionären. Enskild angivare droge sig också ofta för det besvär, som kunde vara förenat med fullföljande av ett dylikt mål. — I övrigt hade erinringar av olika slag framförts mot den förvärvsmässiga arbetsförmedlingen. Sålunda hade anmärkts, att kommissionär sökt locka till sig arbetssökande och arbetsgivare bland annat genom annonser som givits en lockande formulering. Exempel saknades ej på att förmedlare annonserat om anmäld ledig plats, ehuru till platsen kompetenta sökande redan funnits anmälda på byrån, vilket kunde stå i samband med att inskrivningsavgift uppbares av de nyanmälda. Det hade likaledes inträffat, att kommissionär, som för tillfället saknat kunder, växelvis annonserat efter platser och sökande för att draga till sig dylika. Personer hade med anledning av annonser stundom lämnat innehavda tjänster och i god tro begivit sig till städer och industrisamhällen, där kanske redan arbetslöshet varit för handen. Genom dylika metoder hade förmedlaren stimulerat till täta ombyten av platser eller arbetskraft i syfte att öka omsättningen i sin rörelse.»

Det är ett utdrag ur hans omdöme om denna verksamhet, och det kunde ju ur hans promemoria anföras mera, men detta är tillräckligt för att karakterisera, hur man går till väga.

När man nu tar del av vilka som ha yttrat sig över förslaget och tillstyrkt det, så finner man, att bland dessa äro Stockholms hembiträdesförening, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, restauranternas arbetsgivareförening samt Sveriges hotell- och restaurangpersonals förbund. Det är särskilt inom dessa områden, som missförhållanden framträtt, och det bestyrker ju det omdöme, som byråinspektören Skogh i sin promemoria anført. Men förutom de av mig omnämnda finner man på sid. 17, att en lång rad av länsstyrelser och andra institutioner förordat denna lagstiftning, d. v. s. den avgiftsbelagda arbetsförmedlingens avskaffande.

Nu är det emellertid icke så, att man ämnar utan vidare strypa denna verksamhet, ty jag ber att få fästa uppmärksamheten på att det finnes en övergångstid av icke mindre än 13 år. Först den 1 januari 1950 blir det slut. Denna lagstiftning skulle träda i kraft den 1 januari 1936, och därefter blir det en övergångstid, först av tre år och från år 1939 ytterligare en övergångstid av tio år. Alltså först den 1 januari 1950 blir det slut på denna avgiftskrävande arbetsförmedling. Men det är ytterligare att observera, att det efter denna tid ingalunda blir förbjudet för yrkessammanslutningar att fortsätta med arbetsförmedling, den får blott icke förbindas med vinst. Dessa yrkessammanslutningar få icke kräva sådana avgifter av sitt klientel, att det uppstår någon vinst på rörelsen. Taxorna skola fastställas av socialstyrelsen

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
och det åligger socialstyrelsen att förhindra uppkomsten av någon vinst. Om man granskar myndigheternas yttrande över detta konventionsförslag har ju den överväldigande delen av dem tillstyrkt en sådan lagstiftning, som avskaffar den avgiftsbelagda arbetsförmedlingen.

Herr Hagberg i Malmö säger, att man icke bör förmäna någon att försörja sig med ärligt arbete. Nej, det bör man naturligtvis inte. Men det är ju ärligheten, som härvidlag starkt ifrågasättes; detta är icke endast, som jag förut framhöll, en angelägenhet som berör vårt eget land, utan en internationell företeelse. Det är icke fråga om ärligt arbete, ty många gånger — det bestyrkes utav de myndigheter, som kontrollerat denna verksamhet — söker man systematiskt ifrån de arbetslösa utvinna så mycket som det överhuvud taget är möjligt för att förmedla arbete åt dem. Man har ju tillfälle att granska vad som i detta avseende förekommit fall för fall, och det är många gånger rent upprörande.

Här är det ju icke fråga om att omedelbart avstänga eller strypa till avgiftskrävande arbetsförmedlingsanstalter, utan man stipulerar en övergångstid på 13 år, efter vilken tid kanske icke så många utav de nuvarande innehavarna torde kunna fortsätta med verksamheten. Det är uppenbart, att i den mån de förutvarande innehavarna äro arbetsdugliga och lämpliga för att engageras uti den allmänna arbetsförmedlingsverksamheten, stå sådana möjligheter naturligtvis öppna för dem. Det förhåller sig icke på det sättet som herr Hagberg i Malmö ville göra gällande, att detta vore en mycket betydande verksamhet. Den allmänna arbetsförmedlingen tillsatte nämligen år 1934 ej mindre än 326,000 platser, medan de privata förmedlingsbyråerna tillsatte 39,000. Det är ingalunda så att man ur dessa siffror, såsom herr Hagberg gjorde, kan utläsa någon ökad tilltro till den privata förmedlingsverksamheten. Ty om herr Hagberg tittar på siffrorna för 1930, finner han, att densamma då tillsatte över 44,000 platser. Man skulle således tvärtom kunna dra den slutsatsen, att denna verksamhet minskat i betydelse. Var och en förstår emellertid att det i detta hänseende kan fluktuera något år från år, varför man icke får dra sådana slutsatser av dessa siffror.

Det framgår emellertid, att av de 39,000 tillsatta platserna 35,000 gälla kvinnliga arbetssökande. Denna siffra vittnar om vilket klientel de privata arbetsförmedlingsanstalterna huvudsakligen ha. Det är ofta unga kvinnor, som icke äro så bevandrade uti möjligheterna att söka sig anställning eller ha reda på vilka vägar som stå dem öppna. De bli ofta offer för arbetsförmedlingsanstalter, som ta en mycket, mycket dryg provision för att skaffa dem anställning. Det kan ju inträffa många upprörande saker i samhället, men det torde icke kunna råda mer än en mening därom att det är något alldeles särskilt upprörande, när fattiga, arbetslösa människor bli föremål för en sådan behandling.

Denna fråga är som bekant icke alldeles ny. Den har varit föremål för ingående behandling under en lång följd av år, innan man kommit så långt, att man i Genève kunnat enas om en internationell konvention. När vi nu enligt statuterna skola ta ståndpunkt till denna konvention ett år efter det att konferensen beslutat anta den — i varje fall senast inom 18 månader — är det helt naturligt, att man nu måste träffa ett avgörande som för Sveriges del möjliggör biträdandet av denna konvention. Detta är icke, som man ibland söker göra gällande, en konvention, som man mycket väl kan vänta med att ratificera. Det skulle säkerligen väcka mycket stor förvåning, om vi i vårt land vägrade att biträda en lagstiftning, som alldeles särskilt har till uppgift att avvärja svåra missförhållanden, icke endast av nationell utan av internationell karaktär.

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

Herr talman! Jag tror att alla goda skäl tala för ett bifall till utskottets hemställan, vartill jag tillåter mig yrka bifall.

Häruti instämde herr *Bengtsson* i Norup:

Herr *Olsson* i Stockholm: Herr talman! Jag har begärt ordet för att anföra ett par synpunkter på denna fråga samtidigt som jag har för avsikt att yrka bifall till det av andra lagutskottet framställda förslaget. Jag beklagar emellertid att såväl regeringens proposition som utskottets förslag icke blivit ur min synpunkt tillfredsställande.

Denna fråga är synnerligen betydelsefull och därtill mycket allvarlig. Man kan anföra såväl ekonomiska som också sociala synpunkter på detta problem. De ekonomiska synpunkterna ligga däri, att arbetslösa, som äro ute på jakt efter arbetstillfällen, utnyttja varje situation och varje möjlighet att kunna erhålla ett arbete, även om detta skulle vara av tillfällig art eller gälla en kortare period. Det är då alldeles orimligt, att det skall finnas särskilda institutioner, som inte bara fordra en inträdesavgift för att de arbetslösa skola få stå på tur, i händelse det blir ett extra eller tillfälligt arbete utan som därtill också betinga sig en ganska dryg provision på den första månadens — i vissa fall ännu längre tids — avlöning som den arbetslöse fått i ett erhållet arbete. De arbetslösa få kanske många gånger för att erhålla ett sådant extra, tillfälligt arbete satsa de sista slantar de äga. Och då arbetet, som kanske endast blivit av kort varaktighet, är slut, ha de ingenting utan måste vända sig antingen till kommunernas arbetslöshetskommittéer eller också till fattigvårdsmyndigheterna för att erhålla hjälp och understöd. Denna fråga är således av en synnerligen stor ekonomisk betydelse för de arbetslösa och hjälpsökande.

Betraktar man spørsmålet ur social synpunkt måste man säga sig, att det är i allra högsta grad orimligt att folk skall betala ganska stora summor för att erhålla ett arbete. Den som vill lansera eller fullfölja en dylik princip måste ju dock förr eller senare erkänna det rent asociala i ett sådant förhållande. Ty om någon arbetslös på grund av olika omständigheter i samhällslivet nödgas gå ut för att söka sig ett arbete, måste det åtminstone ur min synpunkt betraktas som i allra högsta grad asocialt att härför bestraffa den arbetslöse genom att ålägga honom att betala en ganska betydande avgift för att han skall kunna erhålla arbete.

Härvidlag ha utav herr *Hagberg* i Malmö anförts en hel del synpunkter. *Sälunda* bestrider han att det finns missförhållanden inom den privata arbetsanskaffningsverksamheten. Han förklarar, att han forskat i materialet men att han där icke lyckats upptäcka några missförhållanden. Ja, skulle man i materialet även ha berört de missförhållanden, som äro rådande i fråga om de privata förmedlingsbyråerna, skulle det bli verkliga volymer, som riksdagens ledamöter säkerligen skulle behöva en betydande tid för att gå igenom. Jag har visserligen tagit del av materialet, men jag har icke så mycket fäst mig vid själva materialet som sådant utan mera fäst mig vid den verklighet som existerar.

För ett par år sedan blev jag i egenskap av journalist skickad att undersöka de privata platsanskaffningsbyråerna här i Stockholm. Jag skrev in mig som arbetslös i en av de största byråerna och fick betala en inträdesavgift av 3 kronor. Jag blev ombedd av platsanskaffningsföreståndaren att komma tillbaka om några dagar, för att få besked om huruvida någon plats kunde anskaffas eller icke. Jag infann mig punktligt på den tid som var uppgiven, och man meddelade att någon plats icke kunde anskaffas. Två

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

gångar varje vecka blev jag anmodad infinna mig på byrån. Under en månads tid pågick detta, och jag är säker på att många arbetslösa på kortare tid än en månad skulle ha tröttnat på att springa på den där privata anskaffningsbyrån och höra efter, om han för sina 3 kronor i inträdesavgift kunde erhålla något arbete eller ej.

Detta är ändå icke den betydelsefullaste sidan av saken. Till allt detta kom, att därest man kunde erhålla ett arbete, byrån betingade sig 15 procent av den första månadens inkomst på det arbete som erhöles. Jag vet inte om detta skall betecknas som en social gärning utförd av denna stora s. k. platsanskaffningsbyrå. Jag skulle närmast vilja beteckna en sådan verksamhet som ett oblygt ocker på de arbetslösa, som äro ute och söka efter arbete dagligen och stundligen. Även på andra byråer tillämpas ungefär samma metoder.

Herr Hagberg i Malmö klagade över annonserna, som gåvo vackra löften, o. s. v. Ja, man har inte bara rättighet att klaga med anledning av de annonser, som dessa privata platsanskaffningsbyråer införa i dagspressen för att till sina byråer få klientel, som skall betala inträdesavgifter. Man använder sig dessutom av ett annat system, som också är ganska oblygt och därtill synnerligen utmanande. Då en arbetslös skrivit in sig som arbetssökande hos byrån och sedan kommer och hör efter, huruvida han kan erhålla arbete eller icke, får han kanske en dag en adress, dit han har att vända sig för att få arbete. Jag har själv kontrollerat att dessa adresser av platsanskaffningsbyråernas föreståndare klippas ur dagspressen, där det annonseras om lediga platser. De klippa dessa annonser, skriva upp adresserna och säga till den arbetslöse: Här är ett arbete, var så god, ni får nu gå att söka detsamma. Då den arbetslöse kommer till den uppgivna adressen, är det många som läst samma annons i dagspressen och där står redan en lång kö. När han kommer tillbaka och säger: det var ju en hel kö där, jag kunde inte erhålla något arbete — förklarar man på platsanskaffningsbyrån: Vi kunna ingenting göra åt den saken; vi ha i alla fall anvisat er platsen. Därmed är saken utagerad från deras sida. Det är den vanligaste metod som de privata platsanskaffningsbyråerna åtminstone här i Stockholm tillämpa. Jag måste säga att det är ett så osunt och ohederligt sätt som här kommit i tillämpning, att det enbart är glädjande att man nu tagit itu härmed och försöker komma till rätta med förhållandena.

I utskottsutlåtandet förekommer en smula statistik, som har åberopats både av herr Hagberg i Malmö och senare av herr Johanson i Stockholm. Därutav framgår att det 1934 fanns 148 sådana platsanskaffningsbyråer, vilka under 1934 tillsatte 39,016 platser. Denna statistik torde dock vara i allra högsta grad missvisande. Den är missvisande så till vida att det mycket väl kan hända, att hälften av dessa platser — åtminstone beträffande kvinnorna, som erhållit 35,508 platser — endast ha bestått i en tillfällig sysselsättning på några timmar eller under en kväll, till exempel med diskning på en restaurang eller något liknande, som således icke har med anskaffandet av en verklig plats att göra. Det är en tillfällig extra tillsättning. För att vederbörande erhållit några timmars arbete en kväll, med exempelvis diskning på en restaurang eller dylikt, har hon till platsanskaffningsbyrån för detta fått betala en inträdesavgift av minst 3 kronor — och det finns byråer, som ta ända upp till 10 kronor i inträdesavgift. Vi skulle komma sanningen närmare, då det gäller denna statistik, om vi kunde få klart för oss i hur stor utsträckning siffrorna representera några timmars extra arbete och i vilken omfattning de äsyfta arbete under en längre tidsperiod. Jag är bestämt övertygad om att det speciellt i fråga om kvinnorna i detta fall endast varit fråga om en kortare tids arbete, kanske för någon dag eller några timmar. Med denna statistik

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

försöker man nu att briljera och visa hur denna platsanskaffningsverksamhet har utvecklats och att den således har en uppgift att fylla.

Härtill kommer ännu en synpunkt som man i detta fall måste komma ihåg, och det är dessa privata platsanskaffningsbyråers förhållande till den offentliga arbetsförmedlingen. Till den offentliga arbetsförmedlingen måste ju, som var och en vet, alla arbetslösa anmäla sig för att kunna erhålla understöd av arbetslöshetskommittéerna i landet. De ha skyldighet att på arbetsförmedlingsanstalten uppvisa arbetslöshetsstämplat kort. Nu äro emellertid kvinnorna avstängda från arbetslöshetsunderstöd genom arbetslöshetskommittéerna och ha således ur denna synpunkt icke skyldighet att gå till de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna och där stå i kö och stämpla — för Stockholms stads vidkommande fyra gånger i veckan. Därigenom drivas kvinnorna i allt större utsträckning över från den offentliga förmedlingsverksamheten till den privata. Detta är en synpunkt, som i detta sammanhang också måste beaktas.

Jag vill, herr talman, också anföra en synpunkt i fråga om den offentliga arbetsförmedlingen. Jag är övertygad om att de privata arbetsförmedlingsanstalterna eller platsanskaffningsbyråerna, som de i allmänhet kallas, icke skulle ha någon större möjlighet att hävda sitt berättigande gentemot den statskommunala arbetsförmedlingen, därest denna senare arbetsförmedling bleve organiserad på ett annat sätt. Den har nu blivit en byråkratisk institution, som tar den arbetslöses dag nästan helt i anspråk. På de allra flesta arbetsförmedlingsanstalternas huvudkontor, och framför allt gäller detta de större städerna och huvudstaden, tvingas de arbetslösa att stämpla icke mindre än fyra dagar i veckan. Det är nästan orimligt att begära, då man känner till arbetslöshetens omfattning, att detta skall kunna försiggå snabbt. Det blir omöjligt för de arbetslösa att få någon timme över på dagen, så att de på olika områden skola kunna söka sig en utkomstmöjlighet eller ett arbetstillfälle vid sidan om förmedlingen, då man såväl genom statens egna direktiv som också genom kommunernas förordningar, landstingens och länsstyrelsernas, tvingar de arbetslösa att använda en så rundlig tid för kontrollen av sin arbetslöshet. Kunde man lätta något på dessa bestämmelser och införa ett effektivare eller smidigare system, är det intet tvivel underkastat att icke de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna skulle kunnat övertaga en betydande del av dem som i dag på grund av förhållandena tvingas att vända sig till de privata arbetsförmedlingsanstalterna.

Nu har ju såväl regeringen i sin proposition som utskottet i sitt utlåtande, såsom redan nämnts av herr Johanson i Stockholm, föreslagit en mycket smidig och mjuk övergång från det nuvarande tillståndet till den nya ordningen. Det heter i utskottets utlåtande: »Utskottet anser sig därför böra tillstyrka en lagstiftning, som förbjuder arbetsförmedling i förvärvssyfte», något som ju är alldeles riktigt. Omedelbart därefter tillägger man emellertid: »Utskottet vill tillika framhålla önskvärdheten, att de kommissionärer, som äro därtill villiga och lämpliga, i görligaste mån beredas sysselsättning inom den offentliga arbetsförmedlingen.» Är det emellertid så, att man vill gå på den linjen, att, när man avskaffar de privata arbetsförmedlingsbyråerna, de kommissionärer, som finnas inom dessa privata platsanskaffningsbyråer, skola överföras till den offentliga arbetsförmedlingen, så förstår jag icke riktigt, varför man från utskottets sida har gjort denna övergångsperiod så lång genom att föreslå, att den skall utsträckas ända till 1950. I så fall hade det ju varit lämpligt att man tagit detta steg omedelbart i samband med den utvidgning av den offentliga arbetsförmedlingen, som nu håller på att ske. Det kommer ju att tillsättas en mängd tjänster inom den offentliga arbetsförmed-

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
lingen inom den närmaste tiden, och då hade det ju varit lämpligt att samtidigt taga detta steg, eftersom det i alla fall skall tagas, och utan vidare avveckla de så kallade privata platsanskaffningsbyråerna.

Det är med dessa synpunkter, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Under detta yttrande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru Nordgren: Herr talman! Sedan jag begärde ordet ha herr Johanson i Stockholm och herr Olsson i Stockholm framfört några synpunkter på föreliggande fråga, vilka jag till alla delar kan stryka under, och det kunde därför måhända vara överflödigt att jag nu tager till orda. Då jag det oaktat gör detta är det dels därför att den här saken i främsta rummet berör kvinnlig arbetskraft, närmast inom det husliga området, och dels emedan jag haft tillfälle att tidigare syssla något med frågan om de privata arbetsförmedlingarnas verksamhet och därvid gjort en del iakttagelser, som gjort mig övertygad om önskvärdheten av att dylika arbetsförmedlingar, som bedrivs i förvärvssyfte, avskaffas.

Jag vill då först erinra om att när här i riksdagen år 1928 förelåg en motion, vari man yrkade på de privata arbetsförmedlingarnas avskaffande, jag tillhörde den riktning inom andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, som den gången hävdade, att detta visserligen vore principiellt riktigt, men att det icke vore lämpligt att då skrida till en sådan åtgärd, enär den offentliga arbetsförmedlingen icke vore tillräckligt utbyggd eller så beskaffad att den kunde fylla uppgiften att förmedla arbetskraft inom gruppen husligt arbete.

Sedan dess har jag emellertid haft tillfälle att konstatera att uppgifterna om de missförhållanden, som i 1928 års motion påvisades råda inom den privata platsförmedlingen icke voro överdrivna utan att förhållandena tvärtom i flera fall voro svårare än man i motionen gjort gällande. Jag vill också erinra om att jag vid 1932 års riksdag i en interpellation i samma fråga påvisade huru som vissa av ifrågavarande platsförmedlingar bedrevo rena geschäftet, samt huru som i ett fall en dylik platsbyrå betingat sig förmedlingsavgifter av arbetssökande kvinnor, med ända upp till 50 procent av lönen.

Nu vill jag härmed ingalunda skära alla privata platsförmedlingsbyråer över en kam, utan det finns naturligtvis både goda och dåliga sådana. Det är också betecknande, att det är från Skåne, som man kraftigast hävdat rätten för dessa byråer att existera, vilket nog beror därpå, att vi i Skåne icke ha fullt så dåliga erfarenheter av desamma som man haft och har här i Stockholm.

Herr Hagberg i Malmö ironiserade lite smått över socialstyrelsens anmärkning att kommissionär sökt locka till sig arbetssökande genom annonser som givits en lockande formulering, vilket han fann vara ett föga bärande argument mot ifrågavarande verksamhet. Herr Hagberg, för mig är detta dock en anmärkning av ganska allvarlig natur. Jag har nämligen funnit, att det största antalet flickor, som taga plats i husligt arbete här i Stockholm, komma från landsbygden, och i mycket stor utsträckning ha dessa flickor lockats in till storstäderna just genom denna slags annonsförmedling. Har det varit ryggrad i flickorna och de haft tur, ha de lyckats slå sig fram, men ofta händer det att unga kvinnor, som kanske lämnat en god och bra plats i sin hemort råkat illa ut och kommit på avvägar, samt till sist hamnat i prostitutionen. Detta är verkligen en av de allvarliga sidorna i denna sak. Man kan naturligtvis härvidlag icke lägga hela skulden på de privata platsförmedlingarna,

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

men att det är en stor olycka, att kvinnlig ungdom på detta sätt lockas in från landsbygden, torde icke kunna bestridas.

Det framhölls av den senaste ärade talaren, att den statistik, som lämnats för de privata arbetsförmedlingarna, var missvisande, enär häri ingår förmedling av hemhjälp för några timmar eller för någon dag, och detta inregistreras såsom tillsatta platser, vilket är riktigt. Det finns emellertid i Kungl. Maj:ts proposition på sid. 16 en statistik, varur man också kan utläsa, att den privata arbetsförmedlingen i verkligheten är ställd på avskrivning och att den allt mer och mer har befunnits vara överflödig. Varför skulle annars exempelvis antalet tillstånd för kommissionärer att utöva sådan arbetsförmedling uppgå till cirka 190, medan endast 152 utnyttjas? Detta visar ju, att det är flera, som fått tillstånd, än som kunna använda sig därav.

Det framgår också av nämnda statistik, att man fått allt mera ökat förtroende för den offentliga arbetsförmedlingen, även när det gäller förmedling av husligt arbete. Under år 1932 tillsattes sålunda 37,147 platser, varav 34,067 för kvinnor, av de privata arbetsförmedlingarna, under det att genom den offentliga arbetsförmedlingen samma år tillsattes ej mindre än 72,500 platser inom gruppen husligt arbete och omkring 11,000 inom hotell- och restaurangfacket.

Det beslut, som riksdagen fattade i föl om utökning av den offentliga arbetsförmedlingen, och särskilt ifall denna arbetsförmedling blir organiserad på sådant sätt, att den kan tillfredsställande sköta platsförmedlingen jämväl på det husliga området, tror jag för min del kommer att verka dithän, att även om man läte de privata arbetsförmedlingarna finnas kvar, så skulle de icke komma att begagnas utan så småningom tvingas att upphöra. Det är till följd av den offentliga arbetsförmedlingens brister på detta område, som man nu, när det gäller platsförmedling till det husliga arbetet vänder sig till de privata förmedlingsbyråerna. Jag vill emellertid framhålla, att det är ett absolut oundgängligt villkor, i första hand för storstäderna, att det inom den offentliga arbetsförmedlingen inrättas speciella avdelningar för detta ändamål och att man därvid såsom Sveriges husmodersföreningars riksförbund framhåller i sitt utlåtande, använder sig av särskilt kvalificerade kvinnor med takt och omdöme i personliga frågor. Jag har också den uppfattningen, att meningen är att förfara på detta sätt.

Jag vet inte varför man här talar om monopol på detta område. Jag finner det helt naturligt, att när det är ordnat på ett tillfredsställande sätt med fri platsförmedling för manlig arbetskraft, det också bör ordnas på liknande sätt för den kvinnliga arbetskraften. Då såväl Stockholms hembiträdesförening som Sveriges husmodersföreningars riksförbund ha yttrat sig i den riktningen, att det bör finnas en officiell, avgiftsfri platsförmedling, tycker jag man bör tillmäta detta betydligt större vikt än yttrandena från länsstyrelser eller andra institutioner, ty det är väl ändå just dessa två kvinnliga organisationer, som ha den största erfarenheten på detta område. När därtill kommer, att Kungl. Maj:t har föreslagit en så pass lång övergångstid för avveckling av den nuvarande privata platsförmedlingen som 15 år, och utskottet dessutom uppmjukat övergången ytterligare genom att stryka under, att lämpliga personer, som verkat inom den privata förmedlingsverksamheten, böra ha förmannsrätt till anställning i den offentliga, så tycker jag icke det är anledning att orda så mycket om denna sak. Jag anser att Kungl. Maj:t på ett klokt sätt ordnat upp denna sak, och jag tror, att anordningen kommer att bli till gagn för de grupper, som närmast beröras härav, nämligen husmödrar och hembiträden. Jag vet, att det särskilt hos hembiträdena, men även hos husmödrarna, är ett varmt önskemål att få en avgiftsfri, väl organiserad arbets-

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
 förmedling och att slippa ifrån de nu rådande förhållandena. Ur dessa synpunkter, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Linnér: Herr andre vice talman! När man skall bedöma denna lagstiftning, bör man skilja på två ting. Det ena är lagstiftningens utveckling för framtiden, och det andra är själva övergången till denna lagstiftning.

Såvitt lagstiftningen för framtiden angår, är det min uppfattning, att propositionen har valt den riktiga vägen. Det område, som för närvarande besörjes av den privata platsförmedlingen, avser i huvudsak det husliga arbetet samt kafé- och restaurangpersonalplatser. Beträffande bägge dessa områden kan man säga, att platsförmedlingen till allra största delen gäller kvinnligt klientel.

I fråga om det husliga arbetet är det för närvarande, enligt vad statistiken för den offentliga arbetsförmedlingen utvisar, så, att även under tider av rätt utpräglad arbetslöshet förefinnes understundom överskott på platser i förhållande till platsökande. Här behövs sålunda uppenbarligen en verklig utjämning mellan tillgång och efterfrågan, och denna utjämning kan, såvitt jag förstår, icke ske på annat sätt än genom den offentliga arbetsförmedlingen. Det måste sålunda anses vara den riktiga linjen för framtiden att försöka leda över den ifrågakommande platsförmedlingen till den offentliga arbetsförmedlingen.

Härtill kommer en annan omständighet, nämligen att en avsevärd del av klientelet utgöres av mycket unga kvinnor. Beträffande den kvinnliga delen av den offentliga platsförmedlingen finns det statistik häröver. Jag roade mig med att se efter hur det förhöll sig för Uppsala läns arbetsförmedling och fann då till min stora överraskning, att icke mindre än 45 procent av de tillsatta kvinnliga platserna avsågo flickor mellan 15 och 20 år. Medeltalet för hela riket är dock icke fullt så stort utan torde ligga omkring 30 procent eller något däröver. För den enskilda platsförmedlingen har jag icke kunnat finna någon tillförlitlig statistik, men jag tror dock man kan utgå ifrån, att även där en stor del av klientelet består av unga flickor. Under sådana förhållanden är det också uppenbart, att man har särskilt stor anledning att sörja för en verkligt god platsförmedling, där missbruk såvitt möjligt äro uteslutna, ty detta klientel är ju sådant, att det icke kan skydda sig självt. Bli de uppskörtade, gå de naturligtvis icke och anmäla detta, utan de låta saken bero och försöka på någon annan platsförmedling, där de kanske bli bättre bemötta och lyckas eller kanske bli lika illa bemötta. I varje fall är det efter min uppfattning så, att man måste taga hänsyn till beskaffenheten av detta klientel och ha större förtroende för den offentliga arbetsförmedlingen, under förutsättning att den blir utrustad för att taga hand om just denna platsförmedlingsverksamhet.

Av vad jag nu sagt vill jag alltså draga den slutsatsen, att för framtiden anger Kungl. Maj:ts proposition den riktiga vägen, men sedan måste man också taga särskilda hänsyn till hur övergången skall ordnas. För övergångsperioden är det helt visst så, att den offentliga arbetsförmedlingen icke är rustad att taga emot just detta klientel och sörja för just denna platsförmedling. Det har uttryckligen framhållits av överståthållarämbetet, och jag tror för min del, att detsamma även gäller om platsförmedlingskontoren på flera andra platser i landet.

Härtill kommer också den omständigheten, att den offentliga arbetsförmedlingen för närvarande befinner sig i en mycket stark expansion. På grund av förra årets riksdagsbeslut har den fått uppgifter sig pålagda, som komma att taga styrelsernas i de olika länen krafter i synnerligen hög grad i anspråk, och åtminstone såvitt jag kunnat finna, är det ganska ovisst, om man skulle

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

kunna lägga på dem även denna uppgift att anordna speciella avdelningar för den kvinnliga platsförmedlingen. Jag tror således, att man utan tvekan kan säga, att här behövs en övergångsperiod, under vilken den väl skötta privata arbetsförmedlingen får fylla de uppgifter, som den hittills har fyllt på ett tillfredsställande sätt.

Jag kommer då fram till den skillnad, som förefinnes mellan utskottsmajoritetens och reservanternas förslag. Skillnaden är den, att utskottsmajoritetens förslag icke tillräckligt tryggar möjligheten för den privata platsförmedlingen att fortsätta. Om vad jag förut har sagt är riktigt och det således behövs en fortvaro av den privata platsförmedlingen, icke för innehavarnas utan för de platssökandes skull, så har man att sörja för att den också kan fortsätta så länge som behövs. Kungl. Maj:t har nu för sin del föreslagit en övergångsbestämmelse, som, såvitt jag kan förstå, icke skulle fått denna utformning, om icke Kungl. Maj:t därvid hade varit bunden av konventionens formulering.

Övergångsbestämmelsen innebär nämligen, att tillstånd efter treårsperiodens utgång endast får beviljas för ett år i sänder. Det är ju klart, att en innehavare eller innehavarinna av en platsförmedling, som dock måste förhyra lokal, kanske anställa personal o. s. v., i alla händelser binda sig för vissa kostnader, icke gärna kan göra det, om vederbörande icke vet, om han eller hon får fortsätta verksamheten efter ett år. Det är det, som övergångsbestämmelsen innehåller, och det är det, som vi reservanter reagera emot. Vi vilja med allt erkännande av den uppmärksamhet, som majoriteten har ägnat åt övergångssvårigheterna, göra övergången ännu en grad tryggare, och det är därför som vi föreslagit, att man icke skall ansluta sig till konventionen, därför att det i själva verket är konventionen, som utgör hinder för en lämplig övergångsbestämmelse.

Man måste då naturligtvis fråga sig: är konventionen i och för sig ett så viktigt faktum, att den skall anses ha större betydelse än en lämplig övergångsbestämmelse? Såvitt jag förstår, måste man besvara denna fråga med nej. Konventionen har i och för sig icke en sådan internationell betydelse, och det är självklart, att för den, som är särskilt känslig för uppfattningen i Genève, måste det vara en tillfredsställelse att kunna tillkännagiva, att vi här i Sverige i princip äro fullständigt ense om denna lagstiftnings inriktning, men att man anser sig behöva en något mjukare övergång, än vad konventionen medger. Om man gör detta uttalande, bör även den för stämningen i Genève känslige ledamoten kunna vara tillfreds.

På grund av de skäl, jag här anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Frändén m. fl.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag vill i anledning av den siste ärade talarens anförande endast peka på ett par omständigheter. Det är klart, att i och för sig är skillnaden mellan Kungl. Maj:ts proposition och reservanternas ståndpunkt ganska obetydlig. Man skall alltså ha klart för sig, att de ledamöter av andra lagutskottet, som reserverat sig och som haft tillfälle att litet närmare studera denna fråga, icke kommit till det resultatet, att man bör avstå från genomförandet av själva den princip, som ligger till grund för den kungl. propositionen på detta område.

När det nu gäller detta spörsmål, huruvida man skall behöva lämna ett-åriga tillstånd eller icke, undrar jag om man icke överdriver de besvärligheter eller de betänkligheter, som det ettåriga tillståndet skulle innebära. Såsom

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
övergångsbestämmelsen är formulerad, kan man lugnt utgå ifrån, att socialstyrelsen icke kan beröva en person tillstånd att utöva privat arbetsförmedling före år 1950, med mindre än att denna arbetsförmedling misskötes. Om det är så, att denna arbetsförmedling misskötes och det kan konstateras, då är det ju ett allmänt intresse, att den blir indragen. Då finns det ingen anledning, att därför att ett tillstånd en gång beviljats, det skall bestå. Att man överhuvud taget tänkt sig denna långa övergångstid, beror därpå, att man ansett, att sedan människor en gång fått tillåtelse att betrakta en arbetsförmedling som sin näring, skall man icke beröva dem denna näring. Det finner jag vara ganska naturligt. De ha inriktat sitt arbete precis för denna uppgift och fått statens tillstånd. Då skall man icke en vacker dag komma och säga: nu få ni lägga om edert liv och ägna eder åt något annat o. s. v. Därför har denna mycket långa övergångstid bestämts, som finnes i utskottets förslag och i Kungl. Maj:ts proposition.

Frågan om det ettåriga tillståndet kan icke få vara avgörande, ty, som jag sagt, om en person missköter denna verksamhet, så är han icke värd att få behålla tillståndet, och sköter han sin verksamhet, skulle jag finna det högst besynnerligt, om socialstyrelsen skulle indraga tillståndet efter något år. Det måste finnas allvarliga skäl för att något sådant skall ske. Jag är övertygad om att reservanterna icke kunna ha tänkt sig att särskilt hålla dem om ryggen, som icke sköta sin arbetsförmedling. Det betraktar jag som uteslutet. Om man i denna punkt reducerar meningsskiljaktigheterna till deras rätta proportioner, vad är då skillnaden mellan reservanternas ståndpunkt och den ståndpunkt, som intages av regeringen och utskottsmajoriteten? Jo, skillnaden är den, att om det efter 15 år räknat från i dag skulle finnas några kvar bland de 148, som för närvarande utöva sådant här kommissionärskap, så skulle tiden i varje fall vara ute för dem då enligt regeringens och utskottsmajoritetens förslag men icke enligt reservanternas. Nu har utskottet särskilt pekat på en utväg, som jag anser vara mycket lämplig, nämligen att de, som eventuellt vilja det, skulle ha en slags företrädesrätt, därest de äro lämpliga, vid till sättandet av platser inom den i stark expansion varande offentliga arbetsförmedlingen. Jag måste säga, att under dessa omständigheter behandlas denna grupp av människor gynnsammare än de allra flesta, som råka ut för något slags ingripande av lagstiftningen. Jag tror, att man lugnt kan säga att så blir fallet, även om utskottets förslag och regeringens förslag antages. I själva verket är det icke något märkvärdigt som sker. Jag törs visserligen icke bestämt säga, att så varit förhållandet, men jag har det intrycket, att under åtminstone 15 år alla regeringar, oavsett vilken politisk färg de haft, fört den politiken, att de icke medverkat till tillkomsten av nya privata arbetsförmedlingsbyråer. Det är alltså en gammal politik, genomförd under olika regeringar, att icke utvidga antalet av privata arbetsförmedlingar. Det har man varit ense om förut. Jag blev faktiskt överraskad, när jag förstod, att det skulle bli en principiell opposition i riksdagen på denna punkt, därför att som sagt detta varit en erkänd princip sedan lång tid tillbaka. Betydelsen av denna lagstiftning är ju endast den, att man fullföljer eller i lag fastslår något, som redan är administrativ praxis i vårt land på grund av de erfarenheter, som man gjort om den privata arbetsförmedlingens olämplighet på vissa punkter.

Jag vill emellertid icke sluta mitt anförande utan att påpeka, att när på detta sätt den offentliga arbetsförmedlingen, som åtnjuter statsunderstöd, ytterligare gynnas, är det av stor vikt, att denna offentliga arbetsförmedling utvecklar sina möjligheter till att bli en mindre mekanisk arbetsförmedling än jag skulle tro, att fallet rätt ofta nu är, att den alltså blir en så att säga mera

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

individuell arbetsförmedling än den åtminstone inom vissa yrkesområden i regel hittills varit.

Sedan vill jag ytterligare säga, att förslaget icke innebär, vad man sökt göra gällande från visst håll, att alla privata arbetsförmedlingar avskaffas. Det är ett fullkomligt misstag. Bredvid den offentliga arbetsförmedlingen kan det existera en privat arbetsförmedling, som till och med kan utökas. Det gäller blott, att det blir en privat arbetsförmedling *utan förvärvssyfte*. Det finns en privat arbetsförmedling, som för närvarande är ganska omfattande i vårt land, och den ombesörjes av föreningar, t. ex. vissa yrkesföreningar. Vi ha sålunda sjuksköterskebyråer, och det finns en särskild arbetsförmedling för läroverkslärare, som söka plats. Det är på en hel rad områden, man har en sådan anordning. Nu vet jag, att det är ett särskilt bekymmer beträffande hembiträderna. Jag skulle tro, att vissa klagomål över den offentliga arbetsförmedlingen icke äro obefogade, såsom den hittills skötts. För hembiträderna kan det emellertid ordnas så, att husmoderföreningen eller eventuellt hembiträdesföreningen eller båda i samråd upprätta en arbetsförmedling utan förvärvssyfte. De ha rättighet att taga avgifter, som täcka kostnaderna för deras arbete, men ingenting vidare.

Jag måste säga, att detta förslag är mycket modest. Om jag för min del måste hålla på Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende, är det därför, att missförhållandena beträffande den privata arbetsförmedlingen i förvärvssyfte tydligen varit av samma art i nästan alla länder. I annat fall skulle det aldrig funnits ett behov av en internationell konvention på detta område. Är det så, förefaller det mig rimligt, att Sverige deltager i konventionen och att man icke på grund av den obetydliga skillnad, som i realiteten finnes mellan reservanternas förslag å ena sidan och utskottsförslaget och regeringens förslag å den andra, förhindrar, att Sverige kan biträda konventionen. Jag anser icke den omständigheten, att det kan finnas ett tjugutal innehavare av privata arbetsförmedlingsbyråer kvar år 1950, vara ett tillräckligt skäl för att man skall resa ett sådant hinder.

Herr Hage: Herr talman! Efter herr statsrådets anförande är det kanske icke så nödvändigt att säga så många ord, i synnerhet som man kan påstå, att herr Hagbergs i Malmö linje egentligen alldeles skjutits åt sidan och att striden nu står endast mellan två riktningar. Båda dessa hålla på den principen, att vi skola i stort sett gå in på de linjer, som regeringens förslag innebär.

Nu vet jag emellertid, att en av orsakerna till att man på den sida, där herr Linnér befinner sig, har påyrkat en längre övergångstid, är, såsom också kommit fram i utskottet, att man tycker, att det känns litet obehagligt att i en tid som den nuvarande ingripa mot folks försörjningsmöjligheter. Det finns naturligtvis en hel massa människor, som äro känsliga just nu för denna litet mera vulgära agitation, där det heter, att det här är fråga om att beröva en del människor deras försörjningsmöjligheter, alltså att taga bort försörjningsmöjligheterna för de människor, som syssla med den privata platsanskaffningsverksamheten. Jag vill emellertid säga, att kommer utskottsmajoritetens förslag att gå igenom, då föreställer jag mig, att man med gott samvete kan säga sig, att man icke kommer att lädera försörjningsmöjligheten för någon. Ty först och främst är det så, som det också upplystes i utskottet, att en del av dem, som sysslat med enskild verksamhet, *redan* övergått till den offentliga arbetsförmedlingen. Vidare har utskottet sagt, att man bör bereda möjlighet till en sådan övergång i största möjliga utsträckning. Slutligen vill jag tillägga — vad jag också sade i utskottet — att skulle det inträffa år 1950, vid den tidpunkt då den privata platsanskaffningsverksamheten

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
definitivt upphör, att det finnes några få, som bedriva denna verksamhet och som äro för gamla att kunna överföras till den offentliga arbetsförmedlingen, då anser jag — jag vågar naturligtvis endast tala för egen del i detta avseende — att det icke skulle vara orimligt, i synnerhet om det gällde ett fåtal personer, att statsmakterna sökte ordna det så, att dessa människor icke kastas ut på gatan, därest de vore i dåliga ekonomiska omständigheter. Jag har velat säga detta redan nu, och man kan nog med hänsyn till den ställning, statsmakterna intagit i dylika fall, våga det påståendet, att skulle det blott gälla ett litet antal av de människor, som det här är fråga om, skulle statsmakterna säkert icke draga sig för att hjälpa dem på något sätt. Jag vågar alltså hålla före, att påståendet, att man genom detta förslag, sådant det är utarbetat, skulle lädera folks försörjningsmöjligheter, är överdrivet.

Sedan gör man från motståndarsidan en annan anmärkning. Man säger, att den offentliga arbetsförmedlingen icke kommer att under denna övergångstid till 1950 kunna inrätta sig på ett sådant sätt, att den blir fullständigt kvalificerad för att särskilt syssla med exempelvis platsanskaffningen för kvinnlig arbetskraft till hushåll o. s. v. Detta påstående kan givetvis ha en viss grund med hänsyn till vad som förut varit. Jag känner något litet till förhållandena på en plats, där jag varit med om att organisera den offentliga arbetsförmedlingen. Där var det verkligen så, att denna verksamhet under en föregående tid icke sköttes på det rätta sättet, såvitt jag kunde förstå. Nu har man emellertid där anställt en kvinnlig assistent, och på en hel del platser ute i landet har man anställt i den offentliga arbetsförmedlingen sådana personer, som i sin privata verksamhet sysslat med dessa saker. Jag skulle tro, att om en person genom att syssla med denna verksamhet i privata företag förvärvat sig vissa kvalifikationer, han eller hon icke förlorar dessa kvalifikationer, därför att vederbörande kommer in i en offentlig anstalt och där får syssla med samma saker. Nu har det antagligen varit så, att över den offentliga arbetsledningen vilat litet av byråkrati. Men så långt jag kunnat följa denna verksamhet, har jag fått den känslan, att man nu verkligen är inne på nya vägar. Man har skaffat sig kvinnliga assistenter, som känna till dessa förhållanden, och när det gällt att skaffa kvinnlig arbetskraft anställning i hushåll, har man gått till väga på ungefär samma sätt, som man hittills gjort inom den privata företagarverksamheten, där man sysslat med anskaffande av kvinnlig arbetskraft till hushåll. Jag vågar från den utgångspunkten antaga, att man efter en ganska kort tid skall komma fram till den tidpunkt, då man icke kan märka någon skillnad vid behandlingen av dessa frågor mellan den *offentliga* och den *privata* platsanskaffningen. Jag tror mig kunna påstå, att denna verksamhet kommer att utveckla sig på det sättet, och då finns det intet skäl för mig att här gå in för reservanternas linje.

Då det slutligen berättats mig, att första kammaren tagit utskottets förslag, skall jag för min del även med hänsyn härtill be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken Wellin: Herr andre vice talman! Jag har egentligen begärt ordet för att få till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet samt utskottet uttala ett tack för den förståelse för arbetsförmedlingen inom sjukvården, varom såväl den kungl. propositionen som utskottets utlåtande vittnar. Därigenom har för Sveriges del bevarats åt arbetsförmedlingen inom sjukvården den särställning, som varit den förbehållen, sedan lagen om godkända sjuksköterskebyråer trädde i kraft 1920, och som verkat till allmän belåtenhet för alla parter.

Men när jag har ordet, skall jag be att få uttala mig rent principiellt

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

om föreliggande ärende. Jag skall då be att i stort sett få giva min anslutning till det särskilda yttrande, som av herr Petersson i Lerbäcksbyn är fogat till utskottets utlåtande, och uttala den förhoppningen, att all rimlig hänsyn måtte under övergångstiden visas de privata arbetsförmedlingar, som lojalt hava fullgjort sin gärning.

Med dessa ord, herr andre vice talman, ber jag få yrka bifall till den föreliggande paragrafen.

Herr Lithander: Herr talman! De två första ärade talarna på Stockholmsbänken liksom en talare på Skånebänken hava uteslutande hållit sig till vissa missförhållanden på detta område. Man får emellertid icke heller bortse från, att det finnes på detta område i många olika delar av landet många privata förmedlingar, som till de platsökandes och allmänhetens gagn sköta sin syssla. Det bortser man från, och man vill, att denna verksamhet så småningom skall överföras på statsdrift. Det kan icke vara riktigt.

Det är många byråer här i landet, som bibehållit under årtal ett klientel, som vänt sig dit för att få goda arbetskrafter, därför att de veta, att dessa byråer bedöma individuellt och känna de personer de rekommendera. Man kan vända sig dit med förtroende. Det blir icke på samma vis uniformerat som i en statens anstalt.

Man förstår icke, varför, när staten skall göra någonting, det alltid skall vara så, att all tävlan på området förhindras. Vad gör det staten — om den nu skall åtaga sig sådan verksamhet — om det vid sidan finnes privata byråer, som sköta denna sak nöjaktigt och bra? Det skulle, såvitt jag förstår saken, egentligen bara verka därhän, att den allmänna platsförmedlingen skötes bättre. Men det är fara värt, om man tar bort varje tävlan även på detta område, att det dalar utför och slentrian uppstår. Säkerligen blir en sådan utveckling icke till de platsökandes gagn och nytta.

Nu säger man, att här är det en avveckling till 1950. Under den tiden skall man försöka att i den offentliga arbetsförmedlingen med sig förena de krafter, som begripa någonting på detta område, så att man skall få sakkunskap. Vad händer efter 1950, när man icke har dessa krafter? Är det icke fara värt, att det hela då, som jag säger, går över i slentrian? Det är min tro, att så sker.

Statsrådet nämnde, att man skall förbehålla platserna inom den offentliga arbetsförmedlingen åt dem, som utövat enskild verksamhet förut men bliva arbetslösa. Jag vill säga, att jag missbedömer icke statsrådets ärliga mening att här ordna saken på bästa möjliga vis. Men jag tror, att det så uttalade löftet har lika litet värde för dem, som på detta område bliva av med sin verksamhet, som det löfte kommer att bli, vilket finansministern givit folket inom bensinhandeln och en annan näring, om tryggad sysselsättning i framtiden. När åren gå om, glömmes det där. Jag har sett alltför många sådana, som berövats sina förutvarande arbetsområden och icke kunnat få någon ny sysselsättning utan ha fått gå nöd och elände till mötes. Så blir det nog här också.

Jag skulle vilja säga, att det är icke bara allmänheten, som har nytta av att det försiggår en tävlan på olika områden. Både arbetssökande och arbetsgivare hava nytta därav. Jag är fullt ense med den ärade motionären från Malmö, att man skall se till, att sådana missförhållanden, som hava förekommit på området, icke vidare få äga rum. Det är hans yrkande. Men när man här vill åstadkomma en sanering, skall man väl i all rimlighets namn icke kasta bort vad som är bra på området. Mycket är nämligen bra på detta område.

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

Nu vill man förbjuda denna verksamhet. Efter 1950 skall ingen få driva sådan mot ersättning. Jag vill påpeka, att redan nu finnes det ju offentlig arbetsförmedling, som är fri. De platssökande gå ändå till byråer, som taga en, jag vill säga på det hela taget liten avgift för sina besvär. Är det något orätt i det? Det kan jag icke se. Jag undrar, hur det kommer att gå efter 1950, om det blir ett sådant förbud att mot ringa ersättning skaffa platser. Man kan ju tänka sig, att en person, som är i behov av en arbetskraft, vänder sig till någon, som känner till platssökande. Lagen skulle visserligen stadga förbud mot ersättning i ett sådant fall, men kan det bli något verkligt hinder för frivillig ersättning? Det tror jag knappast. Jag skulle tro, att utvecklingen kommer att gå i den riktningen. Det visar sig nämligen på olika områden, att staten icke kan som enskilda individuellt sköta saker och ting under tävlan.

Jag tycker för resten, att det är egendomligt, att det första man gör för att trygga tillvaron av en offentlig arbetsförmedling skall vara att förbjuda arbete, det arbete nämligen, som ligger i att förmedla arbete människor emellan.

Nu är tidpunkten satt till 1950. Jag hoppas, herr talman, att innan 1950 det skall blåsa friskare vindar här i landet, som skola föra bort mycket unket i monopolfunderingar av olika slag. Dit räknar jag även det här.

För min del har jag redan instämt i herr Hagbergs i Malmö yrkande. Det innebär bifall till en motion, som avser att med borttagande av missförhållandena på detta område bevara åt enskild företagsamhet möjlighet att tävla med det allmänna, vilket är det hälsosammaste.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Bara en kort kommentar till vad som sagts. Jag fäste mig vid ett yttrande av herr Hage. Han förde på tal ett spörsmål, som icke varit uppe tidigare, ersättningsfrågan. Han ifrågasatte, om det icke vore rimligt, med hänsyn till det lilla antal människor det gäller, att på ett eller annat sätt giva dem ersättning, när man berövar dem deras existens. Jag kan instämma i vad han yttrade. Men jag vill understryka, att hans uttalande står i ganska anmärkningsvärd strid med departementschefens ståndpunkt i detta hänseende. Departementschefen anför nämligen i propositionen: »I anledning av vad som anförts i vissa yttranden önskar jag framhålla, att det icke torde föreligga någon skyldighet för staten att utgiva ersättning till dem som drabbas av förordningens förbudsbestämmelser.» Jag vill icke uttala mig om karaktären av detta uttalande. Men så långt kan man väl dock sträcka sig, att man säger, att det icke vittnar om någon överdriven hänsynsfullhet mot den medborgarkategori, vars existens man hotar och vars förvärvsmöjligheter man inom kort lägger beslag på.

Vidare har tvist yppats om siffermaterialet i propositionen och utskottets utlåtande. Jag har tillåtit mig citera den statistik, som står i utskottsutlåtandet och som visar, att denna verksamhet icke gått tillbaka. Den håller sig tämligen väl. Man kan nästan säga, att för de senare åren har den privata förmedlingen företett vissa tecken på att tilltaga. Man har icke kunnat bestrida riktigheten av dessa utskottets egna uppgifter. Men man åberopar som ett bevis på, att denna rörelse är ett näringsfång, statt på avskrivning, det förhållandet, att av de 190 tillstånd, som finnas, endast 152 för närvarande utnyttjas. Jag kan icke finna, att dessa siffror hava något värde. Är det så, att endast 152 tillstånd utnyttjas, bevisar det endast, att dessa 152 företag övertagit hela den verksamhet, som tidigare bestritts av 190 företag, eftersom antalet förmedlade platser är statt i uppgång.

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

Vidare har det här yttrats något om övergångsbestämmelserna. Man har framhållit deras utomordentligt modesta karaktär och deras mjuka beskaffenhet. Jag ifrågasätter dock, huruvida dessa övergångsbestämmelser äro av en så mjuk beskaffenhet som man här gjort gällande. Det har talats om detta prolongationsförfarande, som skulle kunna äga rum ända till 1950. Ja, detta är givetvis riktigt. Däröfver råder ingen tvekan. Men om man har i minnet den karakteristik, som här från flera håll givits beträffande dessa näringsutövare, så hava de ju av vissa talare utmålats som ganska dubiösa figurer. Det har talats om ockerverksamhet o. s. v. Är den karakteristiken riktig, lär man väl näppeligen kunna förvänta, att så förfärligt många av dessa människor skola komma i åtnjutande av detta prolongationsförfarande. Å andra sidan, är det så, att dessa privata näringsidkare i allt väsentligt komma att erhålla prolongerade tillstånd, visar den omständigheten, att den karakteristik av dem och deras verksamhet, som i dag framförts, icke varit riktigt.

Till slut har man — det var herr Johanson i Stockholm — som sin mening framfört, att det skulle väcka stor förvåning i Genève, om vi här vägrade biträda denna konvention. I anledning härav skulle jag vilja framställa en fråga: Har något eller några andra länder tills dato biträtt denna konvention?

Herr Månsson: Herr talman! Det är i viss mån sant vad herr Lithander sade. De privata näringsidkarna hava genom rationalisering av kontoren och införande av maskiner vräkt massor på gatan av exempelvis kontors- och delvis affärspersonal. På det viset uppkommer en stor grupp arbetslösa, särskilt i en storstad som Stockholm. Det blir en stor grupp människor, som avskedas men icke kunna slå sig på kroppsarbete vid den ålder, då de i regel utgallas från kontors- och affärspersonalen. De äro i regel skrivmaskinskunniga, många också stenografer. De giva sig ut och försöka finna något tillfälligt stenograf- eller renskrivningsarbete. Jag vet exempel på sådant.

Nu är det en man eller kvinna, som öppnar en så kallad skrivmaskinsbyrå. Han eller hon lockar till sig 1, 2 eller 3 flickor från landet. Efter en tid, sedan de övats upp med att skriva, väljer man ut den, som man anser lämpligast. Strax är det en skrivmaskinsbyrå. Han eller hon skaffar sig uppdrag från ämbetsverk eller andra håll och hör efter, om de behöva tillfällig arbetskraft. Det är naturligtvis för en utredning, en kommission eller andra, som behöva tillfällig arbetskraft, mest bekvämt att följa det kort, som man har fått, ringa till byrån och begära hjälp. Hur skötes denna arbetsförmedling? Den skötes så, att man av den, som begärt tillfällig skrivmaskinshjälp, tar omkring 3 kronor 50 öre i timmen, i många fall mera, när det gäller tillfälligt arbete. Man ringer upp någon, som man vet går utan arbete, och betalar henne 1 krona 50 öre eller 1 krona 75 öre i timmen. När den, som skriver maskin och utför arbetet, har 1 krona 50 öre i timmen, har den så kallade byrån 2 kronor i timmen. Det finnes vissa skrivmaskinsbyråer, som arbeta efter andra principer. Men mer eller mindre på det viset går det till.

Jag nämner detta därför, att denna grupp arbeterskor äro icke berörda i dag. Det är emellertid för dem ganska önskligt, att det finnes en statens anstalt, arbetsförmedling eller arbetsförmedlingsavdelning, dit de kunde vända sig utan avgift. Det bleve billigare för det allmänna och bättre för dem, som söka arbete.

Detta är ju tvärtemot vad herr Lithander säger. Hela debatten i dag är egentligen ingenting annat än ett svagt eko från tidigare debatter om slave-riets avskaffande. Det är ord för ord och man för man samma argumentering för och emot.

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag ställde en fråga, huruvida föreliggande konventionsförslag hittills biträtts av något eller några andra länder. Denna fråga har icke blivit besvarad. Jag vet icke, om jag av detta förhållande kan draga den slutsatsen, att intet land biträtt konventionen. Men jag tror, att jag är berättigad att draga den slutsatsen, att intet land ännu ratificerat. Under sådana förhållanden torde det näppeligen komma att väcka förvåning i Genève, om vi för vår del tills vidare vägra biträda förslaget.

Jag tillåter mig, herr talman, att vidhålla mitt yrkande.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! För att icke herr Hagberg skall bliva alldeles otillfredsställd ber jag att få erinra herr Hagberg om, att enligt statuterna för den internationella arbetsorganisationen det åligger regeringarna att inom loppet av 12 månader sedan en konvention godkännts förelägga den parlamentet. I något fall kan tiden utsträckas till 18 månader. Följaktligen är det väl samma förhållande i alla dessa cirka 60 stater, som äro sammanslutna i den internationella arbetsorganisationen, att vederbörande regering förelagt parlamentet konventionen för prövning. Huruvida den har ratificerats av någon stat är svårt att veta. Ty i regel inkomma ratifikationerna till Nationernas förbunds sekretariat senare. Det är först efter 12 månader man kan överblicka det. Vad vi veta är, att Finlands regering förelagt parlamentet förslag till ratifikation av konventionen.

Jag skulle med kännedom om hur starka sympatier det fanns för denna konvention våga göra det påståendet, att konventionen kommer utan tvivel att bliva ratificerad av staterna i en omfattning som ingen annan konvention torde hava blivit. Men det är litet svårt att redan nu lämna ett bestämt svar på herr Hagbergs fråga, därför att tiden ännu icke är inne att besvara den.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf i utskottets lagförslag, dels ock på avslag därå samt å lagförslaget i dess helhet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

2—9 §§; slutstadgandet 1—3 styckena.

Godkändes.

Härpå föredrogs *fjärde stycket i slutstadgandet*; och yttrade därvid:

Herr **Linnér**: Herr talman! Beträffande detta stycke ber jag att få yrka bifall till den av herr Frändén med flera avgivna reservationen.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av fjärde stycket i slutstadgandet i utskottets förevarande lagförslag, dels ock på godkännande av det förslag till lydelse av berörda stycke i slutstadgandet, som innefattades i den av herr Frändén m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Herr Linnér begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren godkänner fjärde stycket i slutstadgandet i andra lagutskottets förevarande förslag till lag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt det förslag till lydelse av berörda stycke i slutstadgandet, som innefattas i den av herr Frändén m. fl. avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt fjärde stycket i slutstadgandet i utskottets förevarande lagförslag.

Slutstadgandet 5 stycket; ingress och rubrik.

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkterna B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § växellagen m. m. blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 49, angående vissa i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning i vad angår jordbruksärenden gjorda framställningar jämte i hithörande ämnen väckta motioner.

Punkterna 1—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

§ 7.

Föredrogs vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående kapitalökning till statens avdikningslånefond m. m. ävensom väckta motioner om sänkning av räntan å lån ur nämnda fond; och

Ang. lagstiftning om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å lån från norrländska andelsemejerifonden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Ang. lån från allmänna och norrländska nyodlingsfonderna.

Härpå föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 52, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i gällande villkor för lån från allmänna nyodlingsfonden och norrländska nyodlingsfonden samt om sänkning av räntan å lån ur förstnämnda fond. Därvid yttrade:

Herr Olsson i Staxäng: Herr talman! Då i detta utlåtande behandlas den av mig jämte en annan kammarledamot väckta motionen om ändringar i villkoren för lån från allmänna nyodlingsfonden och norrländska nyodlingsfonden, har jag anledning att här säga några ord. Jag kan icke frigöra mig från den uppfattningen, att jordbruksutskottet den dag det behandlade dessa motioner i viss mån inställt sig på att göra en stor masslakt, och att denna motion då också tycks hava fått följa med av själva farten. Denna motion syftar till att öka möjligheterna för jordbrukarna att vidtaga en del förbättringsarbeten, som åtminstone för närvarande anses vara av den allra största vikt för jordbruket. Nu när prisläget för kött och mjölkprodukter är sådant att det kanske kan sägas balansera, men knappast sanera jordbrukets ställning i denna produktion, är ju den allmänna meningen, att en av de allra viktigaste åtgärderna för att göra jordbruksproduktionen mera räntabel är att förbättra våra betesmarker. Likaledes är det allom bekant, att i kampen mot nötkreaturstuberkulosen en utsträckt betestid för våra svenska djur är av oskattbart värde. Jag vill icke med detta skymma bort, att staten har ställt sig förstående för dylika åtgärder och också redan nu medverkat till stödåtgärder i detta syfte. Det är allmänt bekant, att staten ger ut rätt stora bidrag till de mindre jordbrukarna, särskilt till sådana med under 10 hektar åker. Men jordbrukare med en större åkerareal hava ju endast möjlighet att genom lån från vissa fonder få till stånd dessa arbeten. Då amorteringstiden där enligt mitt förmenande är ganska kort, endast fem år, skulle det vara till gagn för igångsättande av dessa förbättringsarbeten, att man för dessa lån fattade samma beslut, som man fattade 1933, när det gällde förlängd amorteringstid för täckdikningslån, då den tiden sattes till att omfatta tolv år. Jag anser för min del, att detta är en ganska rimlig begäran, som icke kan förorsaka staten några större kostnader. Kostnadsökningen för staten vid ett bifall till motionen blir ju den som uppstår av räntefrihet under ytterligare ett år, som vi här begärt.

Jag kan icke frigöra mig från det intrycket, att utskottet här grundat sitt avslagsyrkande på knappast riktiga premisser. När vi påvisat, att antalet lånesökande gått ned under sista året, och att medan den för dylika lån utlånade summan 1932 uppgick till omkring 74,000 kronor, den 1933 sjönk till omkring 44,000 kronor, säger jordbruksutskottet, att detta skulle bero på att jordbrukets kritiska läge avskräckt från igångsättande av nyodlings- och betesförbättringsföretag. Det är ju i viss mån riktigt, men märk väl, i verkligheten förhåller det sig nog så, att de jordbrukare, som veta, att dessa förbättringsarbeten skulle i mycket stor utsträckning vara en hjälp för dem att sanera deras ekonomiska ställning och förbilliga jordbrukets drift, och som icke hava medel att sätta i gång dessa arbeten, återstår endast lånevägen, och när de då finna, att amorteringstiden är så pass kort och att de måste bereda sig på att

Ang. lån från allmänna och norrländska nyodlingsfonderna. (Forts.)
mycket snart återbetala dessa lån, avskräckas de i viss mån att använda lånevägen. Därför anser jag för min del, att detta förhållande snarare bör utgöra ett stöd för motionärernas begäran än för utskottets avslagsyrkande.

Sedan säger utskottet vidare, att man knappast kan åberopa den förändring i villkoren, som gjordes beträffande täckdiktningsslånen, som en parallell till denna begäran, som vi nu framställt, ty den förändringen vidtogs i syfte att vara en stödåtgärd för arbetslöshetens bekämpande. Nu är jag alldeles övertygad om, och jag vet det förresten, att de flesta av dem, som underskrev motionen i frågan vid det tillfället, gjorde det för att bereda en lindring i jordbrukets ställning. Det var icke ett ensidigt stöd, utan ett stöd, om vilket man kan säga både — och. Och för resten, skulle det ansetts endast som en stödåtgärd för arbetslöshetens bekämpande, varför beslöt man då, att förändringen även skulle gälla de gamla lånen, alltså verka retroaktivt för de arbeten, som redan voro fullgjorda? För övrigt anser jag, att det går väl också att genomföra en hjälp åt jordbruket i detta hänseende utan att behöva nämna arbetslösheten som en motivering.

Jag är fullt på det klara med, att det icke tjänar någonting till att yrka bifall till motionen emot ett enhälligt avstyrkande utskott, och därför kommer jag icke, herr talman, att göra det. Jag har dock en svag förhoppning om, att denna fråga med detta jordbruksutskottets beslut icke kommer att helt viftas bort. För kort tid sedan beslöt nämligen riksdagen med anledning av jordbruksutskottets utlåtande nr 15 en utredning rörande understöd och förbättringsarbeten inom jordbruket, som även skulle i vis mån omfatta de olika lånens återbetalning och förräntning. Jag tror därför, att man där kanske har en viss möjlighet, att denna fråga, som vi fört fram i denna motion, i någon mån skall kunna bli beaktad.

Herr Wallén: Herr talman! Förra året beslöt riksdagen, att en utredning skulle vidtagas rörande möjligheten för en avsevärd nedsättning i räntan å jordbrukets skuldbörda, men då medtogos icke ett antal fonder som beröra jordbruket. Med anledning därav har herr Johansson i Friggeråker i första kammaren jämte sju andra motionärer och jag i andra kammaren jämte 27 andra medmotionärer väckt inalles 24 motioner enligt en lista från statskontoret med angivande av de olika belopp, som *vid tiden för motionernas väckande voro bokförda på dessa fonder.* Räntan varierade från 0 % för de två första åren för exempelvis det belopp, som lånas ur dräneringslånefonden — kr. 22,823:52 — vid sista redogörelsen och till 5 % för viss del av statens mejerilånefond; för sådant lån från dräneringsfonden, som varit räntefritt i två år och därefter i den mån som det skulle återbetalas med $\frac{1}{5}$ under fem följande åren. I visst fall är räntan dock 6 %, enligt bestämmelserna i svensk författningssamling nr 461 och 462 år 1918.

Det får ju anses skäligt, att när riksdagen själv lånar billigt — f. n. till c:a 3 % — man också försöker vid utlåning i största mån tillgodose just dessa fonder, av vilka jordbruksnäringens olika organ i stor utsträckning äro beroende. Vi hava därför genomgående för samtliga fonder begärt *högst* 3.5 %. Utskottet påvisar emellertid att genom den föreslagna räntesänkningen skulle det uppstå ett förräntningsunderskott av omkring 1,125,000 kronor per år. Jag för min del finner, att detta belopp är överkomligt i jämförelse med andra belopp, som man rör sig med vid olika tillfällen. Jag tänker även på behovet av att försöka pressa ned räntan för dessa låntagare, varigenom man kanske i viss mån också kan hjälpa till att stabilisera ränteläget vid en relativt låg nivå, så att det, som vi hoppas, skall bli möjligt för näringarna att existera och förkovras.

Ang. lån från allmänna och norrländska nyodlingsfonderna. (Forts.)

Emellertid säger utskottet i slutet av sitt yttrande i utlåtandet nr 49: »Med hänsyn till att en dylik räntesänkning i och för sig är synnerligen önskvärd förutsätter utskottet emellertid, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer denna fråga och att det rådande låga ränteläget så snart som möjligt utnyttjas för statens upplåning, varigenom beredes möjlighet för utlåningsröntans sänkning.» Jag ber att få tacka utskottet för denna passus, och jag hoppas och tror bestämt, att Kungl. Maj:t skall göra vad som är möjligt och snarast vidtaga en reglering i det syfte, som motionärerna önskat för de olika fonderna. Med hänsyn härtill, herr talman, har jag i nuvarande läge intet yrkande att göra.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Vi hava inom jordbruksutskottet haft dessa 24 motioner till behandling, vilka alla gått ut på en räntesänkning. Herr Wallén säger nu, att den räntesänkning på 1,125,000 kronor, som skulle bli en följd av ett bifall till dessa motioner, icke är någon stor summa att fästa sig vid. Jag vill då erinra herr Wallén om, att vi hava gått in för den principen att icke upplåna mera pengar än som kunna förräntas genom inflytande räntor. Om den föreslagna räntesänkningen komme till stånd, skulle alltså följden bliva, att man finge fylla ut fonderna med icke mindre än omkring 25 miljoner kronor av skattemedel, såvida man icke skulle gå ifrån denna princip, enligt min mening en av de få sunda principer, som riksdagen har bibehållit. Men, herr Wallén, det finnes åtskilliga andra fonder. Tror herr Wallén verkligen, att det är möjligt att sätta ned räntan endast för jordbrukets fonder? Även de som hava lån hos statens övriga lånefonder komma säkerligen att kräva räntesänkning, och då behövs det ytterligare omkring 27 eller 28 miljoner kronor av skattemedel för att fylla ut dessa fonder. Jag tror icke det är möjligt att sätta en lägre ränta, bara för att det är en jordbrukare som lånar, utan går man in för en enhetsprincip och sänker räntan för jordbrukslånen till 3.5 %, så får man tillämpa den principen över hela linjen.

Sedan berörde herr Wallén ett utlåtande, som vi icke behandlat än, nämligen det som rör dräneringslånefonden. Jag tycker han gärna kunde dragit en slöja däröver, ty det är i alla fall icke lämpligt att väcka en motion om räntesänkning på ett lån, som är räntefritt. Nu säger herr Wallén, att räntan i visst fall är 6 %. Ja, men det är straffränta, d. v. s. en ränta, som jag får betala, om jag icke fullgör amorteringen. En dylik ränta bruka alla penninginstitutioner sätta tämligen hög, och det har även staten gjort här.

Jag skall icke uppehålla mig längre vid denna fråga, men jag vill också säga några ord angående det ärende, som nu är föredraget och som herr Olsson i Staxäng berörde. När man satte ned räntan och utsträckte amorteringstiden för lån ur täckdikningslånefonden, var jag motståndare till den åtgärden. Detta berodde icke därpå att jag ansåg att täckdikning icke särskilt behövdes; det har ju under senare tider konstaterats, att det alltjämt föreligger ett stort behov, och staten har också behjärtat detta genom att även i år gå med på att man kan få bidrag till 25 procent av täckdikningskostnaderna. Men jag befarade då, att beslutet skulle komma att föra med sig konsekvenser, och den första konsekvensen har kommit nu. Man kräver, att alla lån skola hava lika lång amorteringstid och vara fria från amortering lika länge. Det skulle dröja mycket länge, innan de åter flöte in till fonden.

När man läser denna herr Olssons i Staxäng motion, får man det intrycket, att han är litet missnöjd över att dessa s. k. ofullständiga jordbruk tilldelats icke mindre än 500,000 kronor i år till förbättringsändamål, medan andra jordbrukare, som hava en areal av över 10 hektar, icke kunna få något med därav.

Ang. lån från allmänna och norrländska nyodlingsfonderna. (Forts.)

Ja, men det är ju ett annat syfte, som ligger till grund, när det gäller dessa mindre jordbruk. Man har velat få upp en odlad areal, så att en familj skall kunna leva och existera på dessa jordbruk. Det går ju icke på en del mindre jordbruk, där det icke finns någon jordlapp att odla, men där det finns en sådan, har staten gått in för denna hjälp. Det är icke för att öka den odlade arealen, som man gjort det, utan för att denna areal skulle bli sådan, att en familj kunde leva och existera därpå. Nu äro dessa lån räntefria under två år. Och enligt fackmäns uppgift lära dessa betesförbättringar löna sig mycket bra, varför vederbörande borde kunna klara sig med detta.

Jag är rädd för att om man nu går längre på denna väg, skulle det komma krav från varenda fond på liknande lättnader. Och när man talar om statens ränta på dessa lån, så förbiser man vilka förmåner i övrigt, som lånen i vissa fall medföra, och vilka förluster staten gör genom att lånen under två eller tre år äro räntefria. Och när räntan på den privata marknaden nu är så låg, som den är, skulle jag vilja råda lantmännen att söka lån på den privata marknaden. Man bör icke gå och låna av staten, när man kan få lån billigare på annat håll — det är väl vansinnigt att göra det — utan var och en bör väl söka få lån till den billigaste ränta, som står att få. Däremot kan det ju hända, att de privata bankerna icke precis äro så hågade att godkänna den säkerhet, som kan erbjudas, eller att lämna ut lån till så stora belopp. Vi hava fonder, som lämna ut lån på ända till 85 % av anläggningskostnaderna, och det tror jag knappast, att de privata bankerna gå med på. Och om jag tänker på den stående delen av egnahemslånen, vilken icke från statens sida kan uppsägas under 33 år, så skulle jag vilja veta, vilka banker man skulle vända sig till för att för så lång tid få säkerställt ett lån, som icke kan sägas upp från bankens sida. Jag tror icke, att det finns någon sådan bank — det skulle i så fall vara Ebberöds bank — utan bankerna bevilja endast kortfristiga lån.

Vi hava vid behandlingen av dessa frågor inom jordbruksutskottet gjort vårt bästa, och vi hava ansett det vara nödvändigt utreda, huru det skulle komma att ställa sig, därest man gick in för den föreslagna räntesänkningen. Detta ha vi nedlagt åtskilligt arbete på och vi ha lyckats så pass, att ingen kunnat reservera sig däremot, icke ens de, som undertecknat herr Walléns motion.

Herr Olsson i Staxäng: Herr talman! Med anledning av jordbruksutskottets ordförandes uppmaning att man skulle kunna gå till de privata bankerna, ber jag få säga, att jag icke tror, att detta var så allvarligt menat. Ty, som han även senare berörde, finns det vissa fördelar med denna upplåning för statens fonder som gör att man av den anledningen vill begagna sig av densamma.

Sedan sade utskottets ordförande, att det i vår motion skulle ligga något slags avundsjuka emot de bidrag och den hjälp, som lämnas åt mindre jordbrukare. Det är fullständigt felaktigt. Jag sade för övrigt i mitt första anförande tydligt ifrån, att just dessa hjälpåtgärder hava sin särskilda betydelse för de mindre jordbrukarna. Och vi hava icke alls begärt samma förmåner för den låneverksamhet, som vår motion avser, utan vi hava endast begärt en lindring i lånevillkoren. Visserligen kan man säga, att dessa lån äro av mycket stor betydelse med hänsyn till försörjningsmöjligheterna för de mindre jordbrukare, som bruka en areal under 10 hektar, men då det ofta finnes jordbrukare, som ha mer än 10 hektar och knappast ha någon betesmark utan ämna genom ett dylikt lån försöka skaffa sig sådan, då anser

Ang. lån från allmänna och norrländska nyodlingsfonderna. (Forts.) jag för min del, att ett sådant lån är av mycket stor betydelse i försörjningshänseende även för en sådan jordbrukare.

Jag anser också, att när man icke alls har gått emot den bidragsverksamhet, som avser de mindre jordbrukarna, utan endast begärt en mindre lindring i lånevillkoren för övriga jordbrukare, så är detta en ganska blygsam begäran, som jordbruksutskottet enligt vår mening skulle kunnat villfara.

Herr **Wallén**: Herr talman! Bara ett ord till jordbruksutskottets ordförande. Att försöka hålla den principen, att staten icke bör ge lån till lägre ränta, än staten själv får betala, är naturligtvis alldeles riktigt. Men från andra sidan sett kan det finnas skäl, som berättiga till undantag, och detta har även varit orsaken till att man i vissa fall tidigare, då dylika frågor behandlats, även beviljat undantag. Sedan kan man strida om, huruvida jordbruket är berättigat därtill eller icke. Den frågans besvarande måste bli beroende på vars och ens personliga uppfattning. Jag har den uppfattningen, att den förlust på något över en miljon kronor årligen, som denna räntelättnad skulle medföra, ej behövde avskräcka och även skulle kunna täckas på ett eller annat sätt, utan att man därför i nämnvärd mån skulle behöva belasta skattebetalarna.

Vad slutligen beträffar de båda lånefonderna, dräneringslånefonden och täckdiktningsslånefonden, erinrar jag om att dräneringslånefonden finnes upptagen i den tablå, som på kungliga statskontorets föranstaltande upprättats beträffande budgetåret 1933/1934. Jag erinrar vidare om att det är riktigt vad ordföranden i jordbruksutskottet sade om vad han kallade för straffränta. Jag kallar det för dröjsmålsränta för personer, som ha svårt att betala, och dem tycker jag för min del minst lika synd om som de låntagare, som kunna betala i tid. Lånepolitiken bör ej bestraffa dem som ha det svårt.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Vad först angår den omnämnda principen, så har riksdagen hållit på den, men riksdagen har funnit, att det finns vissa lån, som äro av en särskild betydelse, och beträffande dem anser man, att vad som icke kan täckas genom inflytande räntemedel får täckas genom direkta anslag av skattemedel. Som herrarna finna, står det på nästan varje punkt i utskottets föreliggande utlåtande: »Beträffande sättet för anskaffande av de till kapitalökning avsedda medlen torde statsutskottet framdeles under riksdagen avgiva förslag.» Det blir senare en uppdelning mellan vad som skall gå på skattemedel och vad som skall gå på låne-medel. Och skulle man här gå in för denna allmänna räntesänkning, så skulle det uppstå ett ränteunderskott på i runt tal 1,125,000 kronor. Det kapital, som skulle lämna denna ränta, skulle då få tillskjutas av skattemedel, och det gör 24,000,000 kronor. Men herr Wallén rör sig naturligtvis med stora belopp i det dagliga livet, vilket icke jag gör, som får räkna med tiokronorna. Jag tycker, att det är ett stort belopp; han tycker, att det är ringa.

Vidare vill jag säga, att det fanns utestående lån från dräneringslånefonden vid det tillfälle, då motionärerna sågo på statistiken för att skriva sin motion. Det är alldeles riktigt. Men dessa lån äro nu inbetalda. Jag stöder mitt påstående på ett infortrat yttrande från statskontoret, där man var mycket elak — jag har icke varit så elak. Man undrade, vad motionären menade med en räntesänkning, där det icke finns några lån tagna, och då lånen varit räntefria. Så elak har icke jag varit; jag har endast refererat, att det icke finns några lån tagna, och att lånen varit räntefria.

Herr **Wallén**: Herr talman! Jag konstaterar med glädje, att ordföranden i jordbruksutskottet bekräftar, att det *vid motionstillfället* fanns lån

Ang. lån från allmänna och norrländska nyodlingsfonderna. (Forts.) utelöpande. Vi kunde ju icke drömma om att man under mellantiden skulle inbetala dessa, det får man väl ändå icke begära.

Jag konstaterar också, att i årsboken finns det på inkomstsidan »intresse-medel». Det har alltså influtit viss ränta.

Slutligen skulle jag vilja säga, att det är alldeles riktigt, att en miljon kronor är mycket pengar, särskilt när det gäller jordbrukare. Men herr Johansson i Uppmälby är ju van vid miljardstater, så att för honom skulle väl detta belopp vara relativt litet, om han *ville* vara med om denna sak.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Jag skall icke förlänga debatten. Jag vill dock säga, att vid tidpunkten för motionens avlämnande stod det, att det var så och så mycket kvar i utestående lån, men det stod också, att räntan var noll.

Herr **Wallén**: Jag ber att få upplysa om att om man skall vara riktigt petnoga står icke angivet någon siffra utan ett streck. Skulle det vara fel i motionen är jag den förste att beklaga misstaget. Eljest spelar denna lilla fond, som då utgjorde c:a 22,000 kronor, en *mycket* underordnad roll i förhållande till de 23 stycken andra på en totalsumma av c:a 290 miljoner, varför denna fond givetvis kunnat under alla förhållanden varit borta, om man då vetat att den ej skulle fortsätta utan övergå i täckdikningslånefonden, som spelar en större roll och vars lånesummas saldo enligt vår motion utgör kronor 5,921,393:60.

Den *reella* frågan bör inte sättas i skymundan för denna bagatell. Den verkliga frågan är en skälig räntesänkning å statens utlånade medel för jordbruksändamål. Detta var motionernas syfte, och det synes delvis ha nåtts genom utskottets motivering.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Härpå föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av väckta motioner om uppskov med erläggande av amorteringar å lån från fiskerilånefonden samt om sänkning av räntan å lån ur nämnda fond; och

nr 54, i anledning av väckta motioner om sänkning av räntan å lån ur vissa statens utlåningsfonder.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 10.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Lyngsjöns vattenavledningsföretag i Östergötlands län jämte i ämnet väckta motioner; och anförde därvid:

Ang. ytterligare statsunderstöd till Lyngsjöns vattenavledningsföretag.

Herr **Skoglund**: Herr talman! Lyngsjöns vattenavledningsföretag är ett företag, som ekonomiskt sett är mycket illa ute. Det kan man förstå, när man ser, att företaget startades med en kostnadsberäkning, där man gick ut ifrån, att arbetet fick kosta 170,000 kronor, och där det båtnadsvärde, som skulle

Ang. ytterligare statsunderstöd till Lyngsjöns vattenavledningsföretag.

(Forts.)

uppnås, var 189,000 kronor, samt att det slutförda företaget har kostat intressenterna icke mindre än 836,000 kronor. Det är detta av oförutsedda svårigheter framkallade läge, som gjort, att vi, Östergötlands läns riksdagsmän, hava avgivit en motion, vari vi begära, att riksdagen måtte besluta avskryva tvenne statslån beviljade Lyngsjöns vattenavledningsföretag åren 1920 och 1929 å respektive 132,730 kronor och 201,120 kronor.

Sedan vi väckt vår motion har Kungl. Maj:t i proposition föreslagit riksdagen att avskryva lånet på 201,120 kronor. Utskottet har följt Kungl. Maj:ts förslag, men det förefaller, som om utskottet icke är alldeles övertygat om att vad nu föreslås kommer att bereda tillräcklig hjälp på lång sikt. Utskottet säger i alla händelser, att det *för närvarande* icke vill gå längre, än Kungl. Maj:t föreslagit. Jag förstår, att under sådana förhållanden är det ingen mening att komma med ett yrkande om bifall till motionerna. De jordbrukare, som äro intresserade i detta företag, äro säkerligen tacksamma för den hjälp, de få genom det beslut, som riksdagen förmodligen nu går att fatta. Jag vet att det är duktigt folk, som kommer att göra sitt bästa för att klara sig på egen hand så länge som möjligt. Men jag är icke övertygad om att, därest vi icke få några alldeles särskilt goda tider för jordbruket, de lyckas klara upp det här utan ytterligare stöd från staten. Jag har därför, herr talman, begärt ordet för att säga, att riksdagen icke bör bli förvånad, om den kanske ännu en gång får behandla en framställning från Lyngsjöns vattenavledningsföretag om skuldavskrivning.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 11.

Slutligen föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförmåner åt kassören vid domänverket Einar Ringdahl; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet, nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en i Genève den 11 oktober 1933 dagtecknad konvention för underlättande av det internationella utbytet av undervisningsfilm, m. m.; samt

från första lagutskottet:

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inlösen av vissa frälseräntor, m. m.;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om utsträckt tillämpning av de i kungörelsen den 3 februari 1888 (nr 1 sid. 3) samt 4 § lagen den 2 december 1892 (nr 106) meddelade bestämmelser angående ersättning av statsmedel för gulden frälseränta; och

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § 4 mom. förordningen den 6 juni 1925 (nr 172) med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 6, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts dels under riksstatens åttonde huvudtitel, punkterna 66—106, dels ock i proposition, nr 142, gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1935/1936 till universiteten, den medicinska undervisningen m. m.;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts dels under riksstatens åttonde huvudtitel, punkterna 26—30, dels ock i proposition, nr 142, gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1935/1936 till naturhistoriska riksmuseet och statens etnografiska museum; och

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning framställda förslag angående statsverkets fond av rusdrycksmedel m. m. jämte två i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 50 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142) dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 13 april 1883 (nr 16 s. 1) angående förlagsinteckning; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående en mera rättvis beräkning av mindre jordbrukares premier enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

fru <i>Eklund</i>	under	3 dagar fr. o. m. den	4 april,
herr <i>Hansson</i> i Örebro	›	den	4 april,
› <i>Johanson</i> i Stockholm	›	8 dagar fr. o. m. den	6 april,
› <i>Bengtsson</i> i Kullen	›	2 › › ›	4 › och
› <i>Lundell</i>	›	5 › › ›	5 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.5 e. m.

In fidem
Per Cronvall.